

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2022 12

FIYATI: 15 TL

Atatürk Türkiye'dir

Yaşar Öztürk'ün yazısı 11. sayfada

Yahya Aksoy:
**Samsun'dan
Ankara'ya
Kurtuluş
Yürüyüşü**
Ömer
Dedeoğlu:
**Anadolu
Bizimdir**

S: 5

S: 70

Cengiz Özakıncı:
1928 Yavuz-
Havuz Davası
ve Kumpas
İddiaları
**Atatürk
Rauf Orbay
ve Donanma**

S: 22

Tekin Özertem
**Yüz Yılın
Ardından**
S: 43
Konur Ertop:
**Gökyüzüne
Doğru
Yürüyen
Yeryüzü**

S: 43

S: 101

Gürbüz Evren:
**ABD'deki
Yunan
Lobisi
Türkiye
Karşısında
Neden
Başarılı?**

S: 54

Denizin dehlizlerine dalarcasına dalıp gidiyorum hâllerimize, “Ta ilk ana rahmine düştüğümüzden itibaren öğrenme başlıyor desem doğru olur. Ya sonrası? Kimlerin eline teslim ediliyor onca canlar? Nasıl bir sistem dönüyor eğitim öğretim adına? Yeryüzünde çoğalan tahsilli soyguncuları, savaş çılgınlarını, acımadan fakiri yetimi soyanları kimler eğitti, öğretti de insanlığın yüz karaları oldular? Onları doğurup büyüten ailesi mi yoksa içinde buldukları sistem mi bu duruma getirdi?” diye sorup duruyorum kendime.

Nerede bir mazlum görsem, onu doğuran anayı düşünüyorum. Kim bilir bir yavrusu olacak diye nice hayalleri vardı? Bıçare kendi eksilerimi bulmaya ve onları düzeltmeye yöneliyorum sonunda.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır, Demir Aytaç,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Erhan Kanyılmaz, Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay,

Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özertem,

Yaşar Öztürk, Necdet Pamir, Sezin San Sungunay,

Reha Tartıcı, İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen,

Necfe Uğurlu, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı:

BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım:

Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi:

28 / 11 / 2022

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Kişilik *Dr. Ufuk Akyol*

5

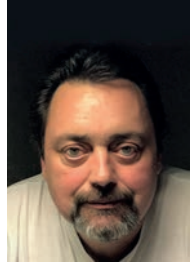
Samsun'dan
Ankara'ya
Kurtuluş
Yürüyüşü

Yahya Aksoy

- 11 Atatürk Türkiye'dir *Yaşar Öztürk*
- 17 Gaflet ve Dalalet ve Hatta
Hiyanet *Kaya Boztepe*
- 22 Atatürk Rauf Orbay ve
Donanma *Cengiz Özakıncı*
- 29 Atatürk ve UNESCO
A. Erdem Akyüz
- 32 Kadın Haklarında Devrim
Dr. Cihangir Dumanlı
- 37 Heyet-i Temsiliye'nin
Ankara'ya Gelişi *Cengiz Önal*
- 41 Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 43 Yüz Yılın Ardından
Dr. Tekin Özertem
- 49 İnsan Kasapları *Mete Akyol*
- 51 Bir Bilim Adamının Çizgisi
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 54 Yunan Lobisi Türkiye
Karşısında Neden Başarılı?
Gülbüz Evren
- 59 Demokrasinin Ölçülmesi
Barbaros Eneç
- 62 Doğrular ve Yalanlar Arasında
Sıkışmak *Necfe Uğurlu*

İÇİNDEKİLER

- 70 Anadolu Bizimidir
Ömer Dedeoğlu
- 75 Türkistan Seyahatnameleri
Vahap Candan
- 81 Köye Bir Başka Gidiş
Cemal Türkmen
- 85 Faruk Z. Akyol *Ali Tekin Çam*
- 89 Takım Oyunu Duygusal Zekâ
ve Liderlik *Op. Dr. Murat Molu*
- 94 Temiz Teknolojideki
Gelişmeler *Necdet Pamir*
- 101 Gökyüzüne Doğru Yürüyen
Yeryüzü *Konur Ertop*
- 107 Şeyh Bedreddin *Olcay Bağır*
- 111 Eunice Newton Foote
Sabriye Aşır
- 115 Gücün Doğası *Tayfun Yılmaz*
- 117 Unutulamayan Bir Çocukluk
Anısı *Demir Aytaç*
- 123 Işık Karanlıktan Doğar!
Berk Yüksel
- 126 Sürdürülebilir Bir Dünya İçin
Reha Tartıcı
- 132 Tarihî Küçük Mustafa Paşa
Hamamı *İzlen Şen Toker*
- 137 Sabahattin Kudret Aksal
Sabri Kemal
- 141 Mübeccel Belik Kıray
- 142 Sonbahar Enerjisi
Mehmet Ünver
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız
- 53 İlk Dersimiz Türkçe
- 69 Gözün Sözü
- 110 Bilginizi Denetleyin
- 125 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

Kişilik

Hepimiz, her gün, rahmetli Çetin Altan'ın deyimiyle, bir boğayı boynuzlarından tutup yere deviriyoruz.

Hepimiz farklı farklı işler yapıyor olsak da, işin özünde yaptığımız, yani geçinmek, aslında tam da bu. Ne iş yaparsan yap, her akşam eve döndüğünde o boğayı boynuzlarından tutup yere devirmiş olursun.

Holding yöneticisi olsan da, sokakta ayakkabı boyacısı olsan da, o boğa yere devrilecek. Her gün, tekrar tekrar...

İşimiz ne olursa olsun, onu yapabilmek için en başta akıl ve hikmetimizi kullanarak planlamamızı yapar, kendimize bir yol ve yöntem seçeriz değil mi?

Ardından ise kuvvetimiz ile, yani gerek kas gerekse entelektüel gücümüz ile o işi gerçekleştiririz. Ancak o boğanın yere devrilmesi için hâlâ bir tek şey eksik kalır.

Eksik kalan ve yaptığımız işi gerçekten tamam kılacak olan ise güzelliiktir. Her gün, ne üretiyorsanız üretin, ne yaparsanız yapın, eğer güzellik ile süslemiyorsanız bilin ki o iş, o ürün, o sonuç tamamlanmamıştır.

O süslemeyi sağlayacak olan güzelliğin tanımı ise tam da sizin yaşam imbiğinizden damıttığımız birikim ve kişiliğinizdir. •

ufukakyol@butundunya.com.tr

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● *Dünyada herşey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında yol gösterici aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fenin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemeleri zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen lisanının koyduğu kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir. (1924)*

● *Hiçbir tutarlı kanıtı dayanmayan bir takım geleneklerin, inanışların korunmasında ısrar eden milletlerin ilerlemesi çok güç olur; belki de hiç olmaz. İlerlemede geleneklerin kayıt ve şartlarını aşamayan milletler, hayatı, akla ve gerçeklere uygun olarak göremez. Hayat felsefesini geniş bir açıdan gören milletlerin egemenliği ve boyunduruğu altına girmeye mahkumdur. (1922)*

● *Başarılı olmak için aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında doğal bir uyum sağlamak lazımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği idealler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalıdır. (1923)*

● *Halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak daha çok aydınlara yöneltilen bir vazifedir. Gençlerimiz ve aydınlarımız için yürüdüklerini ve ne yapacaklarını önce kendi beyinlerinde iyice kararlaştırmalı, onları halk tarafından iyice benimsenip kabul edilebilecek bir hale getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır. (1923)*

● *Taassup cahilliğe dayanır. Bundan dolayı taassubu olan cahildir. İlim mutlaka cahilliği yener; o halde halkı aydınlatmak lazımdır.*

K Atatürk

Düşler ve Düşünceler
Yahya Aksoy

Samsun'dan Ankara'ya Kurtuluş Yürüyüşü

Ankara, Ulus'tan Dikmen sırtlarına uzanan, Ata'sını bekleyen Kızılcağın Seymen Alayı (27 Aralık 1919)

***“...Biz, Anadolu'ya
ne silah ne cephaneye
götürüyoruz;
biz ideal ve iman
götürüyoruz!”***

(16 Mayıs 1919)

“Türk ulusunun yüreğinden, vicdanından kopup gelen en köklü, en belirgin istek ve inanç belli olmuştu: Kurtuluş! Bu kurtuluş çılgılığı, yurdumuzun bütün ufuklarında yankılanmaktaydı... Temel ilke Türk ulusunun onurlu olarak yaşamasıdır... Uygulamayı bir takım evrelere ayırmak ve adım adım ilerleyerek amaca ulaşmaya çalışmak gerekiyordu... Böyle de oldu! İlk kararın çizdiği çizgiden ve »

yöneldiği amaçtan hiç ayrılmadım... Başarı için pratik ve güvenilir yolu, zamanı geldikçe uyguladım.”

Mustafa Kemal Atatürk-
(Nutuk)

“...Atatürk, öyle herhangi bir dünya lideri değildir. Bırakın onu yılda bir anmayı, tüm ülkeler, her probleminde çare olarak onu aramalı.” UNESCO Rusya Delegesi (1976)

Var olmak için yapılan Kurtuluş Savaşı'nda *“...Vatanı kurtarmak ve cumhuriyeti kurmak için; bu büyük amacı vicdanında bir sır olarak saklayarak”* irade gücü ve sorumluluk alma cesareti göstererek, bu düşüncesini bağımsızlık tutkunu Türk milleti ile bütünleştirerek kararlılıkla yola çıkan Mustafa Kemal Paşa, Bandırma vapuruna binerken İtilaf kuvvetleri için şöyle düşündü:

“...Bunlar, yalnız demire, çeliğe,- silah kuvvetine dayanırlar. Bildikleri şey yalnız madde! Bunlar hürriyet uğruna ölmeye karar verenlerin kuvvetini anlayamazlar. Biz, Anadolu'ya ne silah ne cephaneye götürüyoruz; biz ideal ve iman götürüyoruz.” (16 Mayıs 1919 - Başkomutan Em-salsiz Lider, Ahmet Yavuz)

“Ben, 1919 yılı Mayıs ayında Samsun'a çıktığım gün elimde, madde hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin soyluluğundan doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, Türk milletine güvenerek işe başladım...”

27 Aralık 1919 Ankara ve Tür-

kiye tarihinde kurtuluşa ve Cumhuriyete giden bir dönüm noktasıdır...

İstanbul Hükümeti ve destekçileri, istila amacı ile ülkemizi işgal eden güçlere karşı *“Daha konuksever ve ılımlı davranmak zorundayız”* derken; Mustafa Kemal, çektiği telgrafta şöyle demekte:

“...Sevgili yurdumuza giren, süngülerini ulusumuzun can evine saplayan düşmanları konuk sayıyor ve onlara karşı konukseverce ve ılımlıca davranmakta zorunluluk görüyor!”

Bu ne düşüncedir; bu ne kafadır? Ulusal istekler bu mudur?”

(13 Ekim 1919)

Çinli tarihçi M. S. Cheng'in dediği gibi: *“Mustafa Kemal Türkiye'nin kalbidir. Savaşı barış için yapan, dünyada tek komutan, kurtarıcı, kurucu...”*

Hayatta ve savaşta başarıya ulaşmak için, varlık felsefenizin temeline dayanan hedeflerinize götürecek bir yol haritası olmalı ve bunu sağlayacak gerçekçi bir stratejinizle taktikleriniz ve diplomatik prensipleriniz bulunmalıdır. Başarı için bu yol haritasını zaman ve koşullara uygun olarak büyük bir öngörüyle yeni teknik ve taktiklerle uygulamaya geçirmelisiniz. Mustafa Kemal Paşa bu süreçleri bilimsel bakış ve akılcı sezgilerle doğru yöneten kararlı ve tutarlı bir komutan olarak tarihin altın sayfasında seçkin yerini almıştır.

Roma'ya savaş için giderken sarp dağlık alanda yol bulamayan

ordusuna seslenen Kartacalı ünlü komutan Hannibal (Annibal-MÖ 247-183-Gebze) şöyle demişti:

“Ya bir yol bulacağız, ya bir yol yapacağız.”

Ufku sonsuz Mustafa Kemal Paşa da büyük bir öngörüyle:

“Bu böyle gitmez. Yeni bir yola girmek lazım. Artık açıktan bir mücadeleye girişmeli ve kötü gidişatı durdurmak için hareket etmeliyim. Yoksa yarın daha geç olacak.” demiştir.

Ünlü Sümerolog Muazzez İlmiye Çığ, *“Atatürk karanlıkta ışık, çıkmaz sokakta yol göstericidir.”* demektedir.

Muazzez İlmiye Çığ:
“Atatürk karanlıkta ışık, çıkmaz sokakta yol göstericidir.”

Atatürk ile karşılaşan dost düşman tüm yerli ve yabancı kişilerin *“Atatürk, cesur, atak, kararlı, isabetli kararlar alan, bütün alanlarda zirvede ileriye gören, öz güveni yüksek, ülke ve dünya tarihinin bütün ayrıntılarına vakıf, prensiplerini uygulayan, yüce hedefleri olan, liderlik ruhu ile donatılmış askeri ve siyasî bir deha”* görüşü tarihin altın sayfalarında sonsuza dek yaşa-

yacak seçkin ve saygın yerini almış ve bütün bunlar Birleşmiş Milletler (UNESCO) kararı ile tescil edilmiştir.

1976 yılında UNESCO, üyelerine gelen öneri paketinde; *“Bu gün UNESCO’nun üzerinde çalıştığı bütün projelerin isim babası Mustafa Kemal’dir”* ifadesinin ardından Atatürk’ün, doğumunun yüzüncü yılında (1981), UNESCO’nun 152 ülke devletinin aynı anda kutlaması önerisi yer almıştır. Bu öneri için söz almak isteyen İsvetç delegesi ayağa kalkar ve şöyle der; *“Ne yani, dünyada bu kadar devlet adamı var. Hepsinin de doğum gününü böyle kutlayacak mıyız?”*

O esnada, Rus delegesi ayağa fırlayarak, yumruğunu masaya vurur ve 152

ülke delegelerine aynen şunları söylediler; *“Genç delege arkadaşşıma, hatırlatmak isterim ki Atatürk, öyle herhangi bir dünya lideri değildir. Bırakın onu yıl da bir anmayı, tüm ülkeler, her probleminde çare olarak onu aramalı.”*

UNESCO tarihinde ilk kez, hiç negatif ve hiç çekimsiz oy kullanılmaksızın, 152 ülke, tam oy birliği ile bu metni imzalar. İsvetç delegesi

bu imzanın atıldığı gün, mikrofona gelir ve aynen şunları söyler:

“Ben Atatürk’ü inceledim. Bütün ülkelerden özür diliyor ve ilk imzayı ben atıyorum.”

Dünyada 35 ülkede heykeli olan, 120 cadde ve 35 meydana adı verilen tek dünya lideri Mustafa Kemal Atatürk’tür. Eşi olmayan devlet adamı metni 152 ülke tarafından oy birliği ile imzalanmıştır. Şu anda kıstas arayan ülkelere bundan daha iyi bir metin gösteremeyiz.”

(Prof. İlnur Güntürkün Kalıpcı -Atatürk Araştırmacısı, Yazar)

Santiago’da Apoguindo Caddesi Novigod Parkı’ndaki Atatürk Anıtı.

Şili’nin başkenti Santiago’da belediye, kentte yaşayan kişilerin örnek alması için bir parka, Atatürk’ün sözlerinin yer aldığı rölyefini yaptırdığı bildirildi. Söz konusu

rölyef Aynur Kasabalı’nın seyahatlerden birinde ortaya çıktı. Kasabalı, Güney Amerika ülkesi olan Şili’ye yaptığı seyahate ilişkin izlenimlerini, şöyle anlattı:

“Şili’nin başkenti Santiago kentinin Belediye Başkanının, kentte yaşayan kişilerin örnek alması için Apoguindo Caddesi’ndeki Novigod Parkı’na, Atatürk’ün, üzerinde bazı sözlerin de yer aldığı rölyefini yaptırdığını fark ettim. O an kendim ve Türklüğümle gurur duydum. O anı kelimelere dökmem imkânsız. Zamanım kısıtlı olduğu için Belediye Başkanı ile görüşemedim. Ancak tercümanım aracılığıyla yetkililere sorduğumda, Atatürk’ün kentte örnek alındığı, herkesin örnek alması için de bir parka Atatürk rölyefinin konulduğunu öğrendim.”

Rölyef ve rölyefin bulunduğu anıt duvarın üzerindeki yazının ise kendisini daha da şaşırttığını ifade eden Kasabalı, yazının İspanyolcadan çevrisiyle:

“Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu, vatanının fedakâr ve sadık hizmetkârı, benzeri olmayan kahraman,

insanlık idealinin canlı emsali... Bütün hayatını Türk milletine vakfetmiş, milletine kendi ruhunu, ateşini vermiştir. Hatırası milletinin ruhunu ateşli tutan sönmez bir meşale olarak yaşamaktadır.” sözlerinin yazılı olduğunu belirtti.

27 Aralık ruhu, “Ya istiklâl ya ölüm” parolasıyla başlayan Kurtuluş Savaşı bağımsızlık ruhu taşıyan ulusal egemenlik meşalesinin Ankara burçlarına dikilmesini ifade eder. Ankara’nın Türkiye Cumhuriyeti’nin merkezi-başkent olması, Millî Mücadele’nin kalbi demektir.

Atatürk; *“Ankara’nın ve Ankaralılarının benim gönlümde bambaşka bir yeri vardır”* sözü ile Ankaralıların önemini belirtmiş ve Milli Mücadele’deki tutumunu ise *“İstiklal Mücadelesi tarihinde Ankara namı en aziz bir mevkii muhafaza edecektir.”* demiştir. (26 Aralık 2019)

“Ankara hemşehrilerimin, bu vatan kurtuluşu mücadelesinde bir şeref payı vardır. Bu nedenle hemşehrilerimi, bir kardeş içtenliğiyle tebrik eder ve bana karşı gösterdiğiniz kalpten sevgiyeye karşılık hepinizi kucaklarım.”

Gazi Mustafa Kemal
(5 Ekim 1922)

İngiliz arşiv raporlarında *“Mustafa Kemal’in Ankara’sı, Ankara’nın Mustafa Kemal’i”* ifadesi yer almakta. ...

Mustafa Kemal Paşa, Çanakkale’de ve diğer savaş alanlarında kazandığı üstün başarıları içinde 19 Mayıs 1919’da Samsun’dan başlayarak Erzurum, Sivas kongrelerini başarıyla tamamladıktan sonra şöyle demektedir:

“Kurduğumuz ulusal cephelele daha yakından ilgilenmek gerekiyordu. Kurtuluş mücadelesini

Atatürk: **“İstiklal Mücadelesi tarihinde Ankara namı en aziz bir mevkii muhafaza edecektir.”**

Sivas’tan yönetmek zorlaşıyordu. Koşullar değişmişti. Temsilciler kurulu, önemli hedeflere daha yakın bir yerde bulunmalydı. Çalışma yeri, hem cephelele yakın hem de ulaşım kolaylığı olan bir yer olmalıydı. Bunun için en elverişli yer Ankara idi. Demiryolu ile hem cephelele hem de İstanbul’a bağılıydı. Genel durumu yönetme kolaylığına sahip bir merkezdi...”

Diplomat Bilâl N. Şimşir, Ankara’yla ilgili bütün bilgileri, belgeleri

gözler önüne seriyor.

Bütün güçlüklerle rağmen tam bağımsızlık yolunda kazanılan Kurtuluş Savaşı ile başarılarımızı zirveye taşımış ve milletin temsilcileri ile 23 Nisan 1920’de TBMM’ni açarak 29 Ekim 1923’te Cumhuriyeti kurarak ulusun ve dünyanın takdiri ile karşılaşmıştır. Cumhuriyet’in ilanından ve Halifeliğin kaldırılmasından (3 Mart 1924) sonra, 20 Nisan 1924’te Türkiye Büyük Millet Meclisince benimsenen Anayasa’nın 2. maddesinde Türkiye Devleti’nin başkentinin Ankara olduğu belirtilmiştir.

“Bir Zamanlar Ankara Belgesi” gösteriminde konuşan Ankara Kulübü Derneği Başkanı Dr. Metin Öztaşlan “Ankara Türkiye’nin şanlı

başkenti, mazlum dünyanın kalbidir ve Ankara bir dünya başkentidir.” diyor.

Ankara ve Türkiye tarihinde dönüm noktası olan Milli Mücadele ruhunun şahlandığı 27 Aralık 1919’un 103. yılını “Mustafa Kemal’in Ankara’sı ve Türkiye’si” olarak büyük bir gurur, kıvanç ve heyecanla kutlarken; Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu “*Geleceğin savaşı beyin savaşı olacaktır. Bu savaşın zaferi eğitim yoluyla kazanılacaktır.*” diyerek bize yol gösteren Ankara’nın Gazi Mustafa Kemal’ini, ulus olarak büyük sorumluluklarımızın yüksek bilinci ile rahmet, minnet ve özlemle anıyoruz. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

Ankara’yı Neden Başkent Yaptım?

Atatürk, sıcak bir günün akşamında yanında bazı kişiler ile Çankaya Köşkü’nün bahçesinde dolaşıyordu. Ben de o sıralar eski köşkün tavan dekorlarıyla meşguldüm. Tozlu ve sisli bir hava Ankara’nın üzerine çökmüştü. Yer yer toz hortumları semaya doğru yükseliyor ve manzaraya daha boğucu bir hava ekliyordu.

Bize: “Ankara’yı hükümet merkezi yapmakla iyi ettim mi?” diye sordu.

Tabii herkes olumlu yanıt verdi. Arkasından: “Neden?” sorusu gelince, kimi stratejiden, kimi siyasetten bahsetti. Hatta birimiz kayalık güzeldir gibi bir estetik görüş de ortaya attı. Atatürk tartışmayı şu sözleriyle kesti:

“Şimdi dalkavukluğu bırakın... Ankara’nın hükümet merkezi olması için saydığınız nitelikleri beni ikna etmeye yetmez. Ben Ankara’yı hükümet merkezi yapmakla büsbütün başka bir hedef güttüm. Türk’ün imkânsızı imkân hâline getiren gücünü dünyaya bir kere daha göstermek istedim. Bir gün gelecek şu çorak tarlalar, yeşil ağaçların çevirdiği villaların arasından uzanan yeşil sahalar asfaltlarla bezenecek. Hem bunu hepimiz göreceğiz. O kadar yakında olacak.”

Muzaffer Erendil; İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk, Ankara, 1988, s. 158.

Atatürk Türkiye'dir

Defalarca ölümden dönen Gazi Mustafa Kemal yüzyıl önce siyasi bir suikasta uğradı. 2 Aralık 1922'de TBMM'ne "Milletvekili Seçimi Kanunu'nun değiştirilmesi önergesi" sunuldu. Okunmadan, tartışılmadan doğrudan doğruya oylamaya geçilecekti.

Yurdunu, yurttaşını kurtaran Gazi'yi hem yurdundan, hem de yurttaşlıktan yoksun kılacaklardı. Dayanamadı söz aldı: "Bu kanun teklifi özel bir maksadı ihtiva ediyor

ve bu özel maksat doğruca şahsımla alakalı olduğundan, izin verirsiniz birkaç kelime ile fikrimi arz etmek istiyorum. (...) tarafından teklif olunan kanun tasarısı doğrudan doğruya benim şahsımı vatandaşlık hukukundan düşürmek görüşüne yöneliktir. 14. maddede yazılı olan satırları gözden geçirecek olursanız, orada deniliyor ki:

"TBMM'ne üye seçilebilmek için Türkiye'nin bugünkü sınırları dahilindeki mahaller ahalisinden

olmak şarttır veya seçim dairesi dahilinde oturmak şarttır. Ondan sonra göç ederek gelenlerden Türk ve Kürtler iskan tarihlerinden itibaren beş sene geçmişse seçilebilirler."

Maalesef doğum yerim bugünkü sınırlar haricinde kalmış bulunuyor.

İkinci olarak, herhangi bir seçim dairesinde beş sene oturmuş dahi değilim. Doğum yerim, bugünkü milli sınırlarımızın haricinde kalmıştır. Fakat bu böyle ise bunda benim katıyen bir kasıt ve kabahatim yoktur.

Bunun sebebi, bütün memleketimizi, milletimizi mahv ve yok etmek isteyen düşmanların harekâtında muvaffak olmaktan kısmen men edilememiş olmasıdır. Eğer düşmanlar tamamen maksatlarına muvaffak olmuş olsalardı; Allah muhafaza etsin, buraya imza koyan efendilerin dahi memleketleri sınır haricinde kalabilirdi.

Bundan başka, bu maddenin talep ettiği şarta sahip bulunmuyorsam, yani beş sene devamlı olarak bir seçim dairesinde yerleşmemiş isem, o da bu vatana yaptığım hizmetler yüzündendir. Eğer bu maddenin talep ettiği şartı kazanmaya çalışsaydım, İstanbul' u kazandırmaktan ibaret olan Arıburnu ve Anafartalar' daki müdafaa

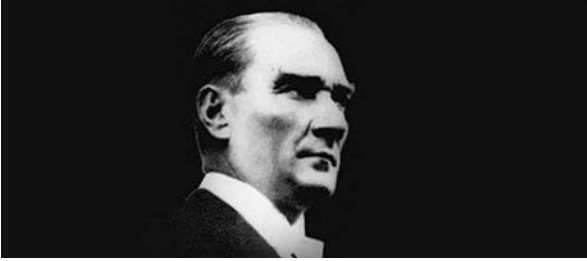
yapmamaklığım lazım gelirdi. Eğer ben bir yerde beş sene oturmaya mahkûm olsa idim, Bitlis ve Muş' u aldıktan sonra Diyarbekir istikametinde genişleyen düşmanın karşısına çıkamamaklığım, Bitlis ve Muş' u kurtarmaktan ibaret olan but vatani vazifemi yapmamaklığım lazım gelirdi. Bu efendilerin talep ettiği şartları kazanmak isteseydim, Suriye' yi tahliye eden orduların enkazından Halep' te bir ordu teşkil ederek düşmana karşı müdafaa etmemekliğim

“Hiçbir yerde beş sene oturamayacak kadar mesai sarf etmiş bulunuyorum. Ben zannediyorum ki, bu hizmetlerimden dolayı milletimin muhabbetine ve teveccühüne mazhar oldum. Belki bütün İslam aleminin muhabbet ve teveccühüne mazharım.”

ve bugün milli sınır dediğimiz sınırı fiilen tespit etmemekliğim lazım gelirdi. Zannediyorum ki, ondan sonraki mesaim herkesin malumudur. Hiçbir yerde beş sene oturamayacak kadar mesai sarf etmiş bulunuyorum. Ben zannediyorum ki, bu hizmetlerimden dolayı milletimin muhabbetine ve teveccühüne mazhar oldum. Belki bütün İslam aleminin muhabbet ve teveccühüne mazharım. Dolayısıyla bu teveccühlere karşılık vatandaşlık hukukundan düşürülmeye maruz kalacağımı

asla hatıra getirmezdim. Tahmin ediyorum ve ediyordum ki, yabancı düşmanlar bana suikast etmek suretiyle de memleketimdeki hizmet-

tandaşlık hukukundan düşürmek salahiyeti bu efendilere nereden verilmıştır?! Bu kürsüden resmen yüksek heyetinize, bu efendilerin seçim

“Tahmin ediyorum ve ediyordum ki, yabancı düşmanlar bana suikast etmek suretiyle de memleketimdeki hizmetimden beni tecride çalışacaklardır. Fakat hiçbir zaman hatıra ve hayalime getirmezdim ki, yüce Meclis'te isterse iki üç kişi olsun, aynı zihniyette bulunabilsin.”

timden beni tecride çalışacaklardır. Fakat hiçbir zaman hatıra ve hayalime getirmezdim ki, yüce Meclis'te isterse iki üç kişi olsun, aynı zihniyette bulunabilsin. (...) Buraya imza koyan efendilere söylüyorum. Bilmek istiyorum ki, bu efendiler seçim daireleri halkının ciddi olarak fikir ve hissini tercümanı mıdır?

Yine bu efendilere karşı söylüyorum. Mebus olmak itibariyle tabii kapsamlı bir sıfatı toplamış bulunuyorlar. Dolayısıyla demek istiyorum ki, millet, bu efendilerle hemfikir midir?

İkinci olarak efendiler, beni va-

daireleri halkına ve bütün millete soruyorum ve cevap istiyorum!”

Olay TBMM dışına taşı. Gazi, Söylev'de şöyle anlatıyor: “Millet, açıklamamı ve sorumu öğrendi. TBMM Başkanlığı'na protestonameler yağdı. Kanun teklifine imza koyan mebus efendilerin de seçim daireleri halkı kendilerini ve kendileriyle hemfikir olanla-

*rı kınamakta gecikmediler. Millet, hakkımda gösterdiği muhabbet ve itimadın samimi ifadelerini ihtiva eylemeleri bakımından kıymetli birer hatıra olarak saklamakta olduğum bu telgrafnameler, büyük bir dosya teşkil etmektedir...” Kulluktan yurttaşlığa taşıdığı, egemenliği kayıtsız koşulsuz verdiği millet biliyordu ki: **ATATÜRKİYE'DİR: ATA TÜRKİYE'DİR.***

Lozan sonrasını merak edenler vardı. 6 Aralık'ta açıklamalarda bulundu:

“Millet üç buçuk senelik kah-

ramanca kavgadan sonra kendisini sonsuz dek esaret zinciriyle bağlamak isteyenleri yenmiş ve bağımsızlığına sahip olmuştur. Bütün uygar milletler arasında özgür ve bağımsız olarak milletimizin yer alacağı barış günleri de gecikmeyecektir. Bu mesut günlere ne büyük fedakârlıklar ve zahmetler karşılığında erişeceğimizi asla hatırdan çıkarmamak ve gelecekte milletin hayatını tehdit edecek tehlikelere düşmemek için ona göre şimdiden hazırlanmak ve çalışmak, vatanını seven bütün millet fertlerinin borcudur.

“Hakikaten vatanımıza ve bağımsızlığımıza göz dikenleri yalnız askerlikçe yenmek yeterli değildir. Memleketimiz hakkında istila emelleri besleyecek olanların her türlü ümitlerini kırarak şekilde siyaseten, idareten ve iktisaden kuvvetli olmak lazımdır.”

Hakikaten vatanımıza ve bağımsızlığımıza göz dikenleri yalnız askerlikçe yenmek yeterli değildir. Memleketimiz hakkında istila emelleri besleyecek olanların her türlü ümitlerini kırarak şekilde siyaseten, idareten ve iktisaden kuvvetli olmak lazımdır.

Hiç şüphe yoktur ki ziraat ve ticaretimizin geri olması, memleketimizin çoğu kısımlarının harap ve ahalimizin fakir bulunması, nakliye araçlarımızın sınırlı olması, eğitimin

herkese ve her yere layıkıyla nüfuz edemeyerek toplumsal hayatımızın en büyük düşmanı olan cehalet ve-sair gibi sebepler milletimizi fakir ve zayıf düşürmekten geri kalmamış ve kalmayacaktır.

Dolayısıyla kurtuluş ve bağımsızlık için yaptığımız cidalı tamamlamak ve Cenabı Hakk'ın milletimize yaratılıştan verdiği yetenek ve kabiliyeti azami derecede geliştirmek ve memleketimize bahşeylediği bütün kuvvet ve servet kaynaklarından azami surette istifade ederek zayıflık sebeplerimizi gidermek için bundan

böyle hiçbir fırsat ve vakiti kaçırmaya çalışmaya mecburuz. Ancak bu çalışma seneler ile takip ve tatbik edilecek bir programa dayanmazsa neticesizliğe mahkûmdur.

Uzak görüşlü

olduğu kadar milletimizin acil ihtiyaçlarına çare bulacak bir programa dayanmayan ıslahat teşebbüsleri şahsi ve keyfi olmaktan kurtulamaz.

Bu gibi teşebbüsler, sahipleri olan şahısların değişmesi ile, hatta şahsi nüfuzunun azalması ile söner gider. Diğer taraftan herhangi bir programın uzun bir mesai devrine rehber olması için, memlekette bütün vatanperverlerin ona yardımcı olması icap eder. Hakikaten büyük bir vatanperverler kitlesinin ıslahat

emellerini ihtiva etmeyen bir programın muvaffakiyetli ve devamlı olması ümit olunamaz.”

Gazi'nin önemli bir duyurusu vardı:

“Bu milli maksat ve fikirleri nazara dikkatte bulundurarak, milletimin her sınıf halkında ve hatta İslam âleminin en uzak köşelerinde beni ebediyen iftihar ettirecek surette gördüğüm teveccüh ve itimada layık olmak için,

en mütevazı bir millet ferdi sıfatıyla, hayatımı sonuna kadar vatanın hayrına vakfeylemek emeliyle, barışın istikramı müteakip halkçılık esasına üzerine dayalı ve “Halk Fırkası” namıyla siyasi bir parti teşkil etmek niyetindedim. Başka memleketlerde kurulmuş bu gibi partilerin programlarını gözden geçirmiş isem de, bunları tamamıyla memleket ve milletimizin

hakiki ihtiyaçlarını tatmine kâfi bulmadım. Bu sebeple şimdiden böyle bir programın esaslarını tespit eylemek üzere, bütün vatanperverlerin, bilim ve fen erbabının yardımına ve işbirliğine başvuruyu görev saydım(...) kısacası milletimizi şu anda geri halde bırakan sebeplerin ve etkenlerin giderilmesi suretiyle alakalı ihtisas erbabının gönderecekleri

fikirler büyük ehemmiyet ile nazarı itibara alınacaktır(...)

Bağımsızlık mücadeleleri esnasında olduğu gibi, milli saadetimizi temine sarf olunacak mesai devresinde dahi bütün milletin yardımına ve bütün aydınların ve vatanperverlerin işbirliğine mazhar olacağımı ümit ederim.”

Gazi'in açıklamalarını çarpıtanlar vardı. Gazeteci Grace Ellison da bundan yakınıyordu:

Grace Ellison: “Ben on beş seneden beri Türk dostuyum. Mustafa Kemal’in söylemediği bir şeyi yazmayacağım muhakkaktır. Anadolu hükümeti herhangi bir millet için iftihar konusu olacak şekilde demoktrattır.”

“Ne yazık ki, makalelerimin daime değiştirildiğini görüyorum. Ben on beş seneden beri Türk dostuyum. Mustafa Kemal’in söylemediği bir şeyi yazmayacağım muhakkaktır. Anadolu hükümeti herhangi bir millet için iftihar konusu olacak şekilde demoktrattır. Bu idare Türkiye’ye büyük faydalar verebilecektir. Londra’ya dönüşümde gerek yazılarımda

gerek vereceğim konferanslarda bütün bunları anlatacağım.”

Gazi Mustafa Kemal'in genç yaşta ölen İngiliz gazeteci Grace Ellison'a 22 Aralık 1922'de verdiği dış basında çarpıtılan demecin özeti şöyleydi: Gazi:

“Bütün tutarsızlık rivayetleri yalandır ve düşmanlarımızın akıllı propagandasıyla ortalıkta doluşturılmaktadır. Hükümet yalnızca TBMM'ne değil, tarihe karşı da hesap vermek durumundadır; hiçbir mesuliyet sahibi ya da kendine saygısı olan vekil, mevcudiyetini borçlu olduğu kendi prensiplerine, basının itham ettiği gibi böyle bir vefasızlıkta bulunarak hareket edemez. Bütün bu yanlış haberler, kimsenin suçunu bizim omuzlarımıza yüklemeyeceği savaşı uzatmaya çalışan, bazıları resmi makamlarda çalışan İngiliz beylerden çıkıyor. Bağımsızlığımıza itibar ve saygı dışında bir talepte bulunmuyoruz. Biz padişahımızı, daha fazla hürriyet temin etmek ve

bağımsızlığımızın tehlikeye girmesi riskini tamamen bertaraf etmek için uzaklaştırdık(...) Tartışmalar ne kadar şiddetli olsa da ve ne kadar uzun sürse de sonunda barış getireceğinden hiç şüphe yoktur.”

İngilizlerin denetimindeki İran'la soğuk ilişkileri dostluğa dönüştürmek için Gazi Tahrân'a elçi atadı. Ancak İran, İstanbul Hükümeti nezdindeki Büyükelçilik sıfatı ile görev yapan kişiyi Ankara'ya yollaması ve gönderilen itimatname “Osmanlı Hükümeti” sözlerinin geçmesi sıkıntıya yarattı.

31 Aralık günü Gazi, yazının altına kırmızı mürekkeple “işbu telgrafname yazılı alan Osmanlı hükümeti unvanı kabul edilemez” notunu düşerek uygun biçimde İran'a iletilmesi için Dışişleri Bakanlığı'na geri gönderdi. O 1922'nin karanlık, kanlı, kahreden günlerinin yerini Laiklik, Lozan ve Cumhuriyet'in doğacağı 1923'e bırakacağına inanıyordu. •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Atatürk ve Millî Birlik

Atatürk 23 Mart 1923'te Afyon'da halkla yaptığı konuşmada bu konuyu şöyle dile getirmişti: “Yurttaşlarım, gördüğünüz bütün o felâketlerden sonra, sizleri o felâkete sürükleyen sebepleri anlamışsınızdır ve o felâketlerden nasıl kurtulduğunuzu, elbette takdir etmişsinizdir. Sizler ve bütün millet o felâketlere kendine güvenmediği, geleceğini şunun bunun eline verdiği, şunun bunun esiri olduğu için uğramıştır. O, felâketlerden ancak millî benliğimize hâkim olduğunuz için kurtuldunuz; amaca doğru bütün bir millet hâlinde yürüdünüz; felâketlere tahammül gösterdiniz, (...) ve başarılı oldunuz. Bundan sonra da egemenliğinizi canınız gibi koruyarak ulusal egemenliğinize, namusunuz, kutsal değerleriniz gibi dört elle sarılarak hiç durmadan bütünlük içinde geleceğe doğru yürüyecek, bugünden daha saadetli, daha şerefli ve mutlu günlere kavuşacaksınız.

Yurttaşlarım, Allah birlik ve beraberlik içinde çalışan, şerefini, namusunu koruyan ulusları mutlu eder. Biz de bundan önce olduğu gibi bundan sonra da bu anlayışla çalışırsak, Allah'tan böyle bir mutluluğu istemeyi hak ederiz.”

Muzaffer Erendil; İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk, Genelkurmay Yayınları, Ankara, 1988.

Gaflet ve Dalalet ve Hatta Hıyanet (3)

Yazı dizimizin ilk bölümünde Mustafa Kemal'in Anadolu'ya nasıl geçtiğini ve Vahdettin ile Damat Ferit'in hainliklerini detaylı bir şekilde belgeleriyle açıklamış, ikinci bölümde de Mustafa Kemal'in Çanakkale sonrası nasıl ve nerede paşalık rütbesine eriştiğini anlatmıştık. Doğu bölgemizde Rus işgali sonrası, Bitlis, Muş, Siirt, Bingöl ve Çapakçur dahil olmak üzere tüm bölgeyi tekrar ele geçirip, Rus ordusunu darmadağın eden Albay Mustafa Kemal, artık Mustafa Kemal Paşa'dır. Dağılan Rus ordusu ağır kayıplar vererek panik halinde

kaçarken Bağdat'ın düştüğü haberi gelmiş, Mustafa Kemal Paşa yeni görev için hemen İstanbul'a çağrılmıştır. İşte tam da bu olay sonrası, Osmanlı siyasetine yön veren Enver, Talat ve Cemal Paşa üçlüsü akıllara durgunluk veren bir karara imza atarlar. Almanlarla anlaşarak onlardan 5 milyon altın maddi yardım ve bir de ithal, Alman kumandan isteyerek, Alman komutasında Türk ordusunu Bağdat ve Kudüs'e sürmek hayalindedirler.

Mustafa Kemal bu olayı daha önce Çanakkale'de yaşamıştır. Düşmanın nereden ve nasıl çıkartma »

**“Bunlar bu parayla
Arap aşiretlere rüşvet
dağıtacak adam alacak,
Mehmetçiğin kanı
dökülecek ve bizim
sırtımızdan zengin petrol
ve maden yataklarının
olduğu bölgeye girip bize
tekmeyi vuracaklar.”**

yapabileceklerini ısrarla ifade etmesine rağmen bunu Alman komutana dinletmemiştir. Binlerce şehit vermemize sebep olan düşmanın çıkartma yapması sadece Almanlara yaramıştır çünkü bu şekilde İngilizler büyük güç ve vakit kaybetmiştir. Oysa Mustafa Kemal, çıkartma yapılacak yerlerde, kendisinin tespitlerine uygun hazırlık yapılmış olsa, Türk ordusunun bunca şehit vermeden yine aynı zaferi kazanmış olacağını bilmektedir. Enver Paşa'nın ısrarla maddi yardım ve orduların başına Alman komutan isteyerek Bağdat üzerine yürümek istemesi

de buna çok benzer bir senaryodur.

Mustafa Kemal Paşa “*Almanların teklif ettiği plan bizim için intihar olur, güney ve doğu bölgelerimizi tamamen kaybederiz.*” diyerek, en başta Enver Paşa'ya Almanların yaptıkları 5 milyonluk altın yardımının kullanım hakkının sadece Alman konutanların elinde olmasının sakıncalarını anlatır. “*Bunlar bu parayla Arap aşiretlere rüşvet dağıtacak adam alacak, Mehmetçiğin kanı dökülecek ve bizim sırtımızdan zengin petrol ve maden yataklarının olduğu bölgeye girip bize tekme vuracaklar.*”

İşte tam da bu sıralarda yaşanan bir gelişmeyle Enver Paşa'nın aklına Mustafa Kemal'i veliaht Vahdettin ile Almanya'ya göndermek gelir. Çünkü Enver Paşa hâlâ Almanlara inanmakta, Mustafa Kemal'in de Almanya'ya gidip ordu komutanları ve imparatoru görüp tanıyınca Almanların gücüne onun da inanacağını düşünmektedir.

“Mustafa Kemal, Vahdettin ve Gerçekler” yazımızda, Mustafa Kemal ile Vahdettin'in tanışmasından başlayarak, Almanya seyahati öncesi ve sonrası yaşananları dile

getirmiştik. Seyahate çıkmadan önce veliahtı ziyarete giden Mustafa Kemal Paşa ile seyahate askeri müşavir olarak katılacak olan, aynı zamanda harp okulundan Mustafa Kemal'in hocası olan Albay Naci (Eldeniz) saraydan ayrılrırken şaşkınlık içindedirler. Velihtın bir oturup, bir kalkması, ani reaksiyon sonrası cevap vermeden gözlerini kapatıp susup oturması, sorulan sorulara cevap vermemesinden başka, Mustafa Kemal Paşa, veliahtın konuşulanları anlayıp anlamadığına dair bir şüpheye düşer. Sirkeci'den ayrılrırken bile askere nasıl ve ne zaman selam verileceğini bilmesi Mustafa Kemal'i düşündürür. Naci Eldeniz ile aralarında konuşurlar, bu adam mı ileride ülkeyi yönetecektir?

Yola çıktıktan bir zaman sonra Paşa'ya haber gelir. Vahdet-

tin, Paşa ile görüşmek istemektedir. Mustafa Kemal derhal onun bulunduğu vagona geçer. Vahdettin eliyle yer gösterir, Paşa oturur. Vahdettin konuşmaya başlar.

“Affedersiniz Paşa Hazretleri, birkaç dakika evveline kadar kiminle seyahat etmekte olduğumu bana izah etmemişlerdi. Ancak trenin hareketinden sonra aldığım

bilgi üzerine, yüzünü görmeden çok iyi tanıdığım ve takdir ettiğim bir kumandanla beraber olduğumu anladım. Ben sizi çok iyi bilirim. Arıburnu'nda ve Anafartalar'da yaptığımız bütün işler, kazandığınız başarılar, tamamen bilgim dahilindedir. Siz İstanbul'u ve her şeyi kurtarmış bir kumandansınız, beraber seyahat etmekte olduğum için çok memnunum ve bununla iftihar ediyorum.”

Mustafa Kemal Paşa karşısında ilk tanıştığından çok farklı birini gördüğü için hem sevinmiş hem de çok şaşırılmıştır. Gerisini kendisinden dinleyelim.

Vehiaht Vahdettin

“Vahdettin bu sözleri çok ağır, fakat oldukça düzgün söylüyordu. Hayret ettim, gereken cevapları verdim; aramızda mükemmel, ciddi ve samimi bir sohbet oldu.

O gece için konuşmalarımızı yeterli görerek, kendisini fazla rahatsız etmek istemediğimi söyleyip izin istedim. Salona döndüğümde kendimi hafiflemiş hissediyordum.

Düşündüm ki, bu zat akıllı olmalıdır. İstanbul'da ilk bulduğumuz zaman, o devri bilenlerce anlaşılması kolay olan sebep ve koşulların etkisi altında garip hallerde bulunan Veli-aht, İstanbul'u terk ettikten ve kendisini tamamen serbest gördükten ve özellikle yanındakilerin güven duyabileceği adamlar olduğunu anladık-tan sonra kişiliğini olduğu gibi göstermekte artık sakınca görmüyor. Buna göre ben de kendisine bütün gelişme ve gerekenleri anlatabilirim, hatta kendince yapılacak bazı zeminler üzerinde çalışmalara geçebilirim ümidine kapıldım."

Paul von Hindenburg

Seyahat artık biraz daha keyifli hale gelmiştir çünkü Mustafa Kemal geleceğin sultanını etkileyerek ülkeyi yaşanan kara günlerden kurtarma ihtimali görmüştür. Her gün yaptıkları sohbetlerde onu aydınlatmaya çalışmaktadır. Fikirlerini, Naci Paşa ve diğer yol arkadaşlarıyla da paylaşmaktadır. Birkaç gün sonra Alman Genel Karargâhının bulunduğu küçük kasabaya ulaşırlar. Karargâhın giriş kapısı karşısında yer almış olan çok gösterişli bir Alman birliği Veli-aht'ı selâmlar. İmparator, Türk heyetini giriş kapısında karşılar ve içeri geçerler.

Karargâhın ikinci katında uzun

bir koridordan geçtikten sonra açılan sürgülü camlı kapıdan girdiklerinde Hindenburg, Ludendorf ve diğer karargâh erkânı oradadır. Veli-aht, beraberinde bulunanları burada İmparatora takdim eder. Mustafa Kemal Paşa'nın takdimi sırasında İmparator, yüksek sesle haykırarak herkesi şaşırır.

"16'ncı Kolor-du... Anafartalar!"

İmparatorun bu sözleri üzerine orada hazır bulunan Alman subaylarının hepsi Mustafa Kemal Paşa'ya bakarlardı. Paşa, mahcup ve mütevazı bir tavırla önüne bakar. Düş-man ordularına yenilmemiş tek subay olan Mustafa Kemal Paşa'yı herkes tanımaktadır. Erte-

si günü Hindenburg ve Ludendorf'u ziyaret ederler. Gerisini yine Mustafa Kemal'den dinleyelim.

"Hindenburg'un ufacık bürosunda idik. Mareşal, masasının başında ve sol ilerisindeki koltukta Vahdettin, onun yanında Naci Paşa oturuyordu. Ben Hindenburg'un sağına denk gelen sandalyede idim. Veli-aht ve Hindenburg birbirleriyle görüşüyorlardı. Kısa ve merasim şeklinde böyle bir sohbet sırasında çok önemli şeyler konuşulmak mümkün olmamakla beraber Hindenburg, Veli-aht'a, elbette onun aracılığı ile bütün Türk milletine iltifat ediyor, Veli-aht da ifadeye

teşekkür ediyordu.

Ben Hindenburg'un ağzından işittiğim sözlerin sonuç olarak kibar ve misafirperver olduğu için nezaketen söylediğini düşünüyordum. Yoksa söylenenler fazlasıyla iyimserdi. Araya girmeyi uygun görmeden, kısa süreceğini umuyordum, öyle de oldu. Vahdettin'i Ludendorf da

büyük nezaket ve itina ile kabul etti. Denebilir ki, o da Mareşal' in ifade ettiği konular üzerinde iyimser açıklamalarda bulundu. Özellikle o günlerde kuzeybatı cephesi üzerinde itilâf orduları aleyhine başladıkları parlak taarruzdan bahsetti. Bu taarruzu esasen biliyorduk. Fakat taarruzun olası sonuçlarını Ludendorf'un ağzından duymak için sabırsızlanıyordum.

Gördüm ki, sohbetin hedefi bu değil. Alman ordusunun taarruz etmekte olduğunu söylemek de Alman millet ve ordusunun ve bütün mütteliklerin ruh hallerini yükseltebilecek teminat vermekten ibaretti. Şüphelerimi halletmek için olmalı, Generale kısa bir soru sordum.

'En nihayet taarruz kuvvetleri hangi hatta kadar gidebileceklerdir?'

“Ben Hindenburg'un ağzından işittiğim sözlerin sonuç olarak kibar ve misafirperver olduğu için nezaketen söylediğini düşünüyordum. Yoksa söylenenler fazlasıyla iyimserdi. ”

Böyle, Veliâht yanında bulunan bir subayın damdan düşer gibi sorduğu soruya Ludendorf, nezaket içinde devam eden sohbetini keserek

biraz düşündü, biraz da yüzüme baktı ve dedi ki,

'Biz taarruz ediyoruz, sonucunu yaşayıp göreceğiz.'

Cevap verdim;

'Yapılmakta olan taarruz sonucunun ne olabileceğini anlamak için olayın ve şansın etkisini beklemeye gerek olmadığını düşünüyorum, sonuç olarak taarruz

belli bir hedefi içermektedir.'

Ludendorf, tekrar yüzüme baktı. Ne demek istediğimi pek iyi anlamıştı. Olumlu veya olumsuz bir cevap vermeyerek sustu.

Sohbet burada kesildi ve ziyaret sona erdi..." •

(Sürecek)

kayaboztepe@butundunya.com.tr

Erich Ludendorff

Otopsi
Cengiz Özakıncı

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

9

Atatürk Rauf Orbay ve Donanma

Osmanlı Devleti'nin son döneminde, özellikle Balkan Savaşları sırasında "Hamidiye Kahramanı" olarak ünlenen Hüseyin Rauf Orbay, Kurtuluş Savaşı sonrası Atatürk'le çeşitli konularda görüş ayrılığına düşmüş; Cumhuriyet'in ilanıyla daha da derinleşen görüş ayrılığı 1924 yılının son çeyreğinde kopuşa doğru evrilmiş; ve Rauf Bey, Atatürk'ün Cumhuriyet Halk Fırkası'na karşı Terakkiper-Cumhuriyet Fırkası adıyla bir muhalefet partisi kurma hazırlıklarına başlamıştı.

Hamidiye Kahramanı Rauf Bey'in Atatürk karşıtı söz ve davranışları gazeteler aracılığıyla halka yayılırken, 6 Eylül 1924

günü, Cumhurbaşkanı'nın Mudanya'dan alınarak Karadeniz'e yurt gezisine çıkılacağını bildiren emri, Dolmabahçe önünde demirli bulunan Hamidiye kruvazörüne ulaştı. Hamidiye görevlileri Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa ile Karadeniz'de bir yurt gezisine çıkacak olmaktan dolayı heyecanlıydılar; ancak bir sorun vardı: Hamidiye zırhlısında Atatürk karşıtlığı herkesçe bilinen Hamidiye Kahramanı Rauf Bey'in resmi asılıydı. Demek ki Hamidiye komutanları, o tarihte,

Atatürk karşıtı olduğu bilinen Rauf Bey'e sempati duyuyorlardı.

7 Eylül 1924 günü gemi komuta heyeti, geminin salonunda bulunan Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay'ın resminin kaldırılıp kaldırılmamasını tartıştı ve sonunda resmin kaldırılmasına karar verdiler. Demek ki, gemi komutanları arasında, muhalefet lideri Rauf Bey'in resminin kaldırılmasına karşı olanlar vardı.

Atatürk ve eşi (ortada) 20 Eylül 1924'te Hamidiye kruvazöründe.

11 Eylül 1924 günü Gazi Mustafa Kemal, eşi Latife Hanım, Gaziantep milletvekili Kılıncı Ali, Rize milletvekili Rauf, Yozgat milletvekili Salih (Bozok), İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Baş katip Tevfik (Bıyıklıoğlu), Hususi Katip Memduh, Ankara Polis Müdürü Dilaver, Baş Yaver Nasuhi ve Yaver Muzaffer, Mudanya'dan Hamidiye'ye binmişlerdi.

- "Cumhurbaşkanı'na refakat edenlerden İstanbul milletvekili Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Deniz

Harp Okulu'nda sık sık konferanslar verdiği için gemide bulunan stajyer subaylarla tanışıklığı vardı. Bu münasebetle idealist genç subayların istekleri

Hamidiye kruvazörü kartpostali.

üzerine bir sohbet toplantısı yapıldı. Kılıç Ali söz alarak "Hükümetin Bahriyeyi ihmal ettiğine neden zahip oldunuz?" soruldu. Sonra da İkinci Komutan "Bahriye neden lazımdır?" diyerek söze başlamış, Balkanlardaki faikiyetin (üstünlüğün) temini için Yavuz ile beraber 12 destroyer ve birkaç denizaltı ve mayın gemilerine ihtiyaç olduğunu izah etmişti. Genç subaylar söz alarak Bahriye'de muhafazakarlının mevcudiyeti sebebiyle tasfiyeye

ihtiyaç olduğunu, denizci milletvekillerinin Bahriye'ye hizmet etmediklerini, Hüseyin Rauf (Orbay) dan mesleğe bilhassa zarar geldiğini ve Hüseyin Rauf'un Bahriye demek olmadığını ve onun zihniyetindeki adamların mevkii iktidarı muhafaza ettiklerinin izahı üzerine cevaben, katıyın Bahriye için Hüseyin Rauf'un vasıtası ile hiçbir şey düşünmediklerini, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın bu seyahatten Bahriye hakkında çok fikir edindiğini, An-

Osmanlı döneminde Hamidiye Kruvazöründe bahriyeliler.

kara'ya dönüşte Bahriye için gerekli işlerin yapılması için vaadde bulduklarını beyan ettiler. Böylece vatani duyguların heyecanı içinde yapılan sohbet toplantısı nihayete ermişti." (Bkz: Raşit Metel, Atatürk ve Donanma.)

Bütün bunlar, donanmanın politize olduğunu ve Atatürk'ün siyasi muhalifi Rauf Bey'e yandaşlığın azımsanmayacak boyutlarda olduğunu gösteriyordu. Geçmişte Rusya'da muhaliflerin donanmada örgütlendikleri, 1905'te Potemkin zırhlısında çıkan ayaklanmanın rejimi sarstığı biliniyordu. İleride Cumhuriyet Türkiye'si'nde TKP'nin donanmada örgütlendiği de görülecekti.

Kurtuluş Savaşı sırasında "Umuru Bahriye Müdürlüğü", "Bahriye Dairesi Reisi" vs. adlarla örgütlenen Bahriye, Genelkurmay Başkanlığı'na bağlıydı. Büyük Zafer'den

sonra "Genelkurmay Başkanlığı'ndan, Milli Savunma Bakanlığı'ndan Bağımsız bir Bahriye Vekaleti" kurulması, 8 Ocak 1923'te, yani Osmanlı döneminde Bahriye Nazırlığı yapmış olan Hamidiye Kahramanı Rauf Bey'in Başkanlığı sırasında, Kütahya milletvekili Yusuf Cemil Bey (Altay) tarafından önerilmişti. "Genelkurmay'dan, Milli Savunma Bakanlığı'ndan Bağımsız Bahriye Vekaleti" kurulmasına ilişkin ikinci öneri, 25 Ekim 1923'te, Rauf Bey'in Osmanlı Bahriye Nazırlığı sırasında birlikte çalıştığı Kastamonu Milletvekili Ali Rıza Bey tarafından TBMM'ne verilmişti. İşte

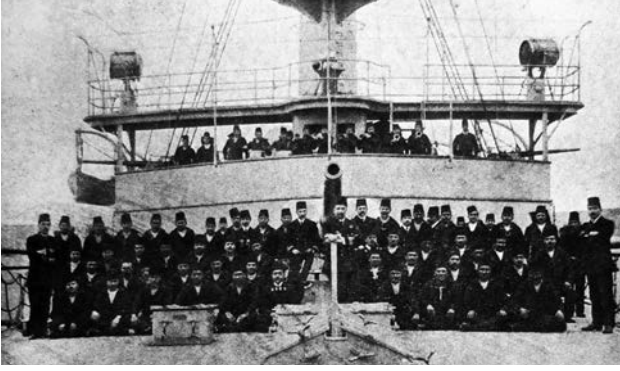
Hamidiye madalyası.

Atatürk'ün Hamidiye zırhlısı ile Karadeniz'de yurt gezisine çıkması ve Hamidiye görevlisi komutan ve diğer subaylarla sohbetler yapılması, sohbetlerde Rauf Bey yandaşlığının da karşılığının da belirgin biçimde ortaya çıktığı böylesi bir ortamda gerçekleşmişti.

Atatürk'ün Hamidiye zırhlısında geçirdiği son gün olan 20 Eylül 1924 günü Hamidiye'nin anı defterine yazdıkları, siyasi muhalifi Rauf Bey yandaşlarınınca savunulan "Genelkurmay Başkanlığı'ndan, Milli Savunma Bakanlığı'ndan Bağımsız Bahriye Vekaleti" düşüncesinde olmadığını gösteriyor.

Atatürk'ün bugün Mersin Deniz Müzesi'nde bulunan anı defterine yazdıkları özetle şöyleydi:

"(...) Hudutlarının mühim ve büyük aksanı deniz olan Türk devletinin donanması da mühim ve büyük olmak gerektir. O zaman Türk cumhuriyeti daha müsterih ve emin olacaktır. Mükemmel ve kadir bir Türk donanmasına malik olmak gayedir. Bunun ilk azimet noktası sefaini harbiye tedarikinden evvel onları muvaffakiyetle sevk ve idareye muktedir kumandanlara, zabıtlere, mütehasıslara malikiyettir.

Hamidiye er ve subayları seyahatte.

Hamidiye’de ve Peyk-i Şevket’te tanıdığım arkadaşlar, gayeye yürüyebileceğimizin canlı ve kıymetli delilleridir.

Bugün için bu güzide heyet büyük alaka ile muhafaza olunacaktır. Mevcut büyük, küçük gemilerimizden yalnız kabil-i istifade olanlar tefrik ve ihya edilebilir. Donanmamız heyet-i umumiyesinde, faal ve nafi unsurlardan mütevazi bir bahri cüz-i tam vücuda getirmek imkânına kani oldum. Bunun için hükümet-i cumhuriyenin tedbir ve teşebbüsleriyle şahsan alakadar olacağım. Esaslı ve kıymetli bir nokta-i azameti bulduktan sonra ondan muazzam gayeye yürümek ve ona vasil olmak elbette müyeser olacaktır.”

Bu satırları günümüz dilinde özetlersek, Atatürk donanma için yapılacak ilk işin savaş gemileri satın almadan önce gemileri başarıyla yönetebilecek kumandanlara, subaylara, uzmanlara sahip olmak

gerektiğini; Osmanlı donanmasından kalan büyük-küçük savaş gemilerinden işe yarar olanlarının ayrılarak diriltilebileceğini söylüyordu.

Hamidiye ile çıktığı Karadeniz ge-

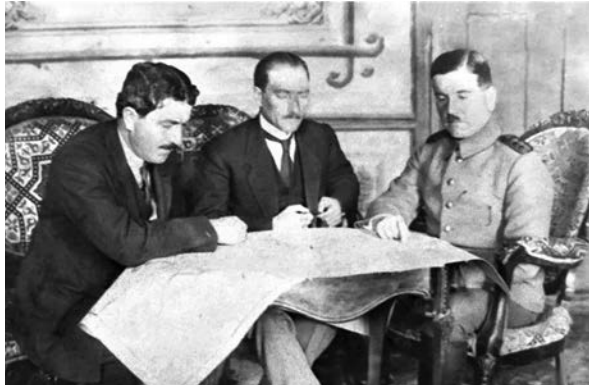
zisinden döndükten 40 gün kadar sonra 1 Kasım 1924 günü TBMM açış konuşmasında Atatürk, yalnız Bahriye’ye değil, Hava gücüne ve hepsinden çok da demiryollarına değinerek şöyle diyor:

“Efendiler, Bahriyemizi esaslı ve ciddi bir surette islâh etmek düşünülmalıdır. Bu bapta nokta-i azimet bilhassa güzide anasırı bihakkın yetiştirip ondan memleketin müstacel ihtiyacında istifade temin etmek ve her halde memleketin takati fevkinde hayalâtan münezzeh kalmak olmalıdır. (Doğru sesleri)

Müdafaai memleketten bahsederken âlemi askeride mühim ve müessir bir âmil mahiyetinde bulunan kuvvayi havaiyeye Meclisi Âlinin bilhassa âlâkasını ve dikkatini isticlap ederim.” (...)

“Demiryolu ve yol ihtiyacı memleketin bilcümle ihtiyacatını o kadar başında kendisini hissettirmektedir ki, hiç bir hayal ve nazariye peşinde aldanmaksızın memleketin menabii ve evlâ-

diyle işe devam etmek katiyen elzemdır. (Alkışlar). Memleket evlâdının arzu ve kanaati müşterekesinin de böyle olduğuna bizzat yakından muttali oldum. Milletimizin medeniyet yolunda inkişafı için bilumum şubabı devlete derpiş ettiğimiz maddî ve manevî bütün tedbirler, ancak şimendifer ve yollar ile semerati hakikiye verebilir. (Çok doğru sesleri). Medeniyetin bugünkü vesaitini, hatta bugünkü fikriyatını demiryolu haricinde intişar ettirebilmek müteasirdir. Demiryolu refah ve imran yoludur. Azayı Kiram, kabili tedârik ve kabili tasarruf her vâsıta ile münakalâtı tezyit etmek bütün teşebbüslerimizin fevkinde tereddütsüz gayemiz olmalıdır. (Bravo sesleri).”

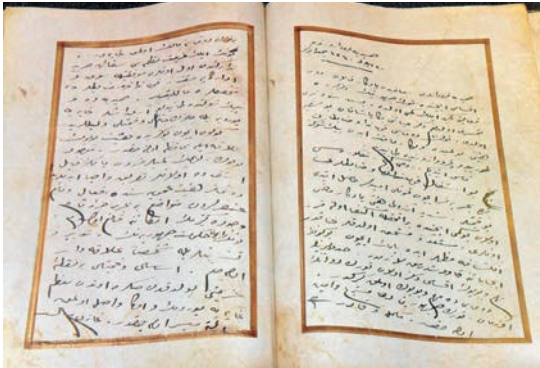
Soldan sağa: Rauf Orbay, Atatürk, Ali Fuat Cebesoy

Atatürk'ün yukarıda özeti ni aktardığımız konuşmaları, onun “Genelkurmay’dan, Milli Savunma Bakanlığı’ndan Bağımsız bir Bahriye Vekaleti” kurulmasını istediği savının kanıtı olarak gösterilmektedir. Oysa, Atatürk’ün bu sözlerinde böyle bir düşüncenin izi bulunmamaktadır.

Hamidiye Kahramanı Rauf Orbay’ın arkadaşı Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey’in 25 Ekim 1923’te meclise verdiği “Genelkurmay’dan, Milli Savunma Bakanlığında Bağımsız Bahriye Vekaleti”

kurulmasına ilişkin 92 imzalı yasa tasarısı, 14 ay gibi uzun bir zaman sonra 1924 yılı Aralık ayında meclisin gündemine gelmiş; oylamada Atatürk çizgisinde

Atatürk’ün 20.09.1924 yazısı Hamidiye anı defterinde.
(Mersin Deniz Müzesi

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurucuları: soldan sağa: Adnan (Adıvar), Ali Fuat (Cebesoy), Kâzım Karabekir, Rauf (Orbay) ve Refet (Bele).

bir öneri olarak "Bağımsız değil Milli Savunma Bakanlığına bağlı Bahriye Vekaleti" tasarısı kabul edilince, "Bağımsız Bahriye Vekaleti" isteyen Rauf Bey ile kurucusu olduğu muhalefet partisi Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası üyeleri ve Kastamonu milletvekili Ali Rıza Bey, oya konulan "Bağımlı Bahriye Vekaleti" tasarısına ret oyu vereceklerdi.

**

Bahriye Vekaleti 29.12.1924 gün ve 671 sayılı yasa ile kuruldu; 1 Kasım 1927'de bahriye işleri Müdafaa-i Milliye Vekaleti'ne aktarılıp kaldırıldı; kuruluşuna ilişkin 671 sayılı yasanın kaldırılması da 16 Ocak 1928 gün ve 1198 sayılı yasayla gerçekleşti.

Bahriye Vekaleti'nin kuruluşu ve kapatılışıyla ilgili çoğu akademik yayında, vekaletin kurulması Cumhurbaşkanlığı Gazi Mustafa Kemal'in

kişisel vizyonu ve özel çabalarının ürünü olarak gösterilirken, kapatılması Başbakan İsmet İnönü ve Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak'ın Bahriye'ye, denize, denizciliğe düşmanlıklarının ürünüymiş gibi gösterilip

karalanmakta, kötülenmekte, suçlanmakta, vatan hainliği imasıyla lanetlenmektedir.

Oysa, Genelkurmay'dan ya da Milli Savunma Bakanlığı'ndan Bağımsız Bahriye Vekaleti, Atatürk'ün Rauf Orbay vs. siyasi muhaliflerinin girişimidir. Atatürk, siyasi muhaliflerinin bu girişimini ilk adımda Bahriye Vekaleti'nin muhaliflerin istediği gibi bağımsız değil, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlı olarak kurulmasını sağlamak; ve ikinci adımda, Bahriye Vekaleti'nin tüümüyle kaldırılarak önceki konuma yani Milli Savunma Bakanlığı bünyesinde Bahriye İşleri Reisliği'ne dönüştürülmesini sağlayan kişidir. Bahriye Vekaleti'nin kaldırılmasını İsmet İnönü ve Fevzi Çakmak'ın entrikası, "kumpas" vs. olarak göstermek, gerçeğe aykırıdır. •

(Sürecek)

cengizozakinci@butundunya.com.tr

**Bilmek
Gerek**
Av. Erdem
Akyüz

Atatürk ve UNESCO

Dünya savaşlarının ardından; savaşları önlemek, barış kültürünü oluşturmak, eğitim sistemlerini yapılandırmak, dünya kültürel mirasını korumak için başlanan çalışmalar sonunda 16 Kasım 1945 tarihinde UNESCO kuruluş sözleşmesi imzalanmıştır. Sözleşmeyi imzalayan ülkeler arasında Türkiye de vardır.

UNESCO sözcüğü, İngilizce “United Nations Educational Scientific and Cultural Organization” kelimelerinin baş harfleri alınarak oluşturulmuş ve dilimize “Birleşmiş

Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu” şeklinde geçmiştir.

UNESCO, 1972 tarihinde yaptığı 17. Genel Konferansı’nda “Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme’yi” kabul etmiştir. Bu sözleşme kapsamında, “Dünya Mirası” olarak saptanan eserler arasında Türkiye’den 77’si kültürel, 4’ü karma, 3’ü doğal olmak üzere toplam 84 eser ve alanlar yer almaktadır.

Dünya Kültürel Miras Listesi’ne giren ilk eserlerimiz; Sivas Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası, Kapadokya

Göreme Milli Parkı, Çorum Hat-tuşa Hitit Başkenti, Nemrut Dağı, Karabük Safranbolu Şehri, Edirne Selimiye Camii, Konya Çatalhöyük, Bursa Cumalıkızık ve benzeri eserler iken daha sonra listeye giren İzmir Efes, Kars Ani Arkeolojik Alanı, Şanlıurfa Göbekli Tepe ve Malatya Arslantepe Höyüğü gibi yapılar eklenerek sayıları artmıştır.

Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Listesi'nde yer alan ilk ulusal eserlerimiz arasında; Meddahlık Geleneği, Mevlevi Sema Törenleri, Aşıklık Geleneği, Karagöz, Nevruz, Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah, Ebru, Lavaş-Yufka gibi İnce Ekmek Yapımı, Kırkpınar Yağlı Güreşleri, Minyatür, Hat Yazısı, Çini sanatı ve benzeri geleneksel yapımlarımız bulunmaktadır.

UNESCO Acil Koruma Gerektiren Kültürel Miras listesine ise çok ilginç bir haberleşme aracımız olan "İslık Dili" alınmıştır.

UNESCO'nun dünya kültürel mirasına yaptığı katkılar arasında en önemli çalışması, 1976 yılında yaptığı toplantısına sunulan bir "önerge"de yer almaktadır.

Bu önerge "Atatürk'ün doğumunun 100. yılı olan 1981 yılının, 'Atatürk'ün Doğumunun Yüzüncü

Yılı' olarak ilan edilmesi ve UNESCO'nun o yıl mevcut olan 152 üye devletleri tarafından kutlanmasıdır."

Bu müthiş öneri karşısında şaşırان İsveç delegesi ayağa kalkar ve "Dünyada gelmiş geçmiş bu kadar devlet adamı var, hepsinin doğum gününü böyle kutlayacak mıyız." diye sorar.

Atatürk'ün doğumunun 100. yılı olan "1981 yılının Atatürk'ün Doğumunun 100. Yılı" ilan edilmesi önerisi UNESCO tarihinde ilk ve tek olarak, 152 ülke delegesinin oybirliği ile kabul edilmiş ve karara bağlanmıştır.

Bu soru karşısında hiddetlenen Rus delegesi ayağa fırlar ve söz alarak 152 ülkenin delegelerine şöyle seslenir: "Genç delege arkadaşşıma hatırlatmak isterim ki, Atatürk dünyadaki herhangi bir lider değildir. Bırakın onu bir yıl anmayı, sorunlarımıza çözüm aradığımız her zaman aramalı ve anmalıyız."

Oylama günü tekrar söz alan İsveç delegesi "Ben Atatürk'ü inceledim, önceki sözlerim için bütün

ülkelerden özür diliyor ve ilk imzayı ben atıyorum” der ve hiç olumsuz oy çıkmaksızın, oybirliği ile önerge kabul edilir; “1981 yılının, Atatürk’ün Doğumunun Yüzüncü Yılı Kutlanması” yolunda karar alınır.

UNESCO’nun 27 Kasım 1978 tarihinde aldığı Genel Kurul kararında, bu kararın dayanağı olarak; Atatürk’ün, olağanüstü bir devrimci olduğu, gelecek kuşaklar için örnek olacağı, eylemlerini her zaman barış; uluslararası anlayış ve insan haklarına saygı çerçevesinde yaptığı belirtilerek, şu ifade ve gerekçeler yer almıştır: *“UNESCO Genel Konferansı; uluslararası anlayış işbirliği ve barış yolunda çalışmış üstün kişilerin gelecek kuşaklar için örnek olacakları inancıyla, Türkiye Cumhuriyeti’ nin Kurucusu Mustafa Kemal Atatürk’ün doğumunun 100. Yıldönümü’nde, 1981 yılında anılacağına hatırlatarak, UNESCO’ nun ilgilendiği tüm alanlarda olağanüstü bir reformcu olduğunu göz önünde tutarak, özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı en önce açılan savaşların ilk liderlerinden biri olduğunu kabul ederek, dünya ulusları arasında karşılıklı anlayışın, sürekli barışın kurulması için çalışmalarının olağanüstü bir örnek olduğunu ve tüm yaşamı boyunca insanlar arasında hiçbir renk, din ve ırk ayrımını gözetmeden, bir uyum ve işbirliği çağının doğacağına olan inancını anımsatarak, eylemlerini her zaman barış, uluslar arası anlayış ve insan haklarına saygı yönünden yapmış olan Türkiye Cum-*

huriyeti’ nin Kurucusu Atatürk’ün kişiliğini ve eserinin çeşitli yönlerini ortaya çıkarmak üzere, yapılacak sempozyum hazırlıkları için Türk Hükümeti ile UNESCO’ nun işbirliği yapmasına karar verilmiştir.”

UNESCO’nun aldığı bu karar gereği dünya tarihinde bir ilk olarak Atatürk’ün 100. doğum yıldönümü olan 1981 yılı “Atatürk Yılı” olarak kutlanmıştır.

Başka ne söylenebilir ki... Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün büyüklüğü karşısında ancak sevgi ve saygı duyulabilir. Türk milleti ve bütün insanlık bundan onur duyar ve UNESCO, 1981 yılının Atatürk’ün doğumunun yüzüncü yılı olarak kutlanması nedeniyle Atatürk’ü şöyle tanımlar:

“Atatürk; uluslararası anlayış, işbirliği ve barış yolunda çaba göstermiş üstün kişi, UNESCO’ nun yetki alanlarında yenilikler gerçekleştirmiş bir inkılapçı, sömürgecilik ve yayılmacılığa karşı savaşan ilk önderlerden biri, insan haklarına saygılı, insanları ortak anlayışa ve devletleri dünya barışına teşvik eden, bütün yaşamı boyunca insanlar arasında renk, din, ırk ayrımı gözetmeyen, eşi olmayan devlet adamı ve Türkiye Cumhuriyeti’ nin kurucusudur.”

İşte, o Mustafa Kemal Atatürk’ tür... •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Kaynakça: 1- Vikipedi, wikipedia 2-Unesco.org.tr sayfası 3- Prof. Dr. İlnur Güntürkün Kalıççı 4- Unesco Türkiye Milli Komisyonu

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Kadın Haklarında Devrim

Kadınlara milletvekili seçme ve
seçilme hakkının verilmesinin
88. yıldönümü

“Dünyada
gördüğünüz
her şey
kadının
eseridir.”
Atatürk

Atatürk devriminin önemli unsurlarından birisi kadın haklarında yapılan devrimdir. Bu devrim Müslüman dünyasında bir ilktir ve örnek olmuştur.

Atatürk devrimi bir kadın devrimidir.

17 Aralık 1934’te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesinin **88. yıldönümünü kutluyoruz.**

Müslümanlık Öncesi Türklerde Kadın

Müslümanlıktan önceki Türk töresinde anaerkil (matriyarkal) bir toplum yapısı egemendi. Erkekler göç, sefer işleri ile uğraşırken çocukların bakımı ve eğitimi, evin iç düzeni ve yönetiminde kadının sözü geçerti. Kağanın eşi (hatun) ve annesi, kağandan sonraki en önemli yöneticilerdi. Kağana bunlar vekalet ederdi. Emirnamelerin geçerli sayılması için “Hakan ve hatun buyuruyor ki” ifadesinin bulunması şarttı. Eski Türklerde kadınlar ev işleri, çocuk bakımı gibi ev içi görevlerinin yanında binicilik ve savaşçılıkta da birer usta olarak yetiştirilmişlerdir.

Eski Türklerde kadınlar ev içi görevlerinin yanında binicilik ve savaşçılıkta da birer usta olarak yetiştirilmişlerdir.

İslam’da Kadın

İslam’ın doğduğu bölge ve çağda kadın kimlik sahibi değildi. İslam kadına kısa zamanda bir kişilik kazandırdı. İslam’ın doğduğu Hicaz bölgesinde ve iki-üç yüzyıl içinde yayıldığı bütün Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da karşılaştığı inanç ve gelenekleri kendisine dönüştürmeyi başarmıştır. Sonraki yüzyıllarda kadın Bedevi-Arap kültürünün etkisi ile İslam kültür ve medeniyeti içinde yeterince rol alamadı, »

sosyal hakları sınırlandı, bilim ve sanat alanında kendisini gösteremedi. Büyük ölçüde evi ile tarlası arasında gidip geldi.

Devrim İhtiyacı

Türklerde kadının İslamiyet'ten önceki yukarıda anlattığımız üstün toplumsal statüsü Arap-İslam kültürünün etkisi ile zamanla geriledi. Osmanlı'nın son, cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de kadın toplumdan (üretimden) tamamen dışlanmıştı. Evlenme ve boşanma-

Osmanlı'nın son, cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye'de kadın toplumdan (üretimden) tamamen dışlanmıştı. Evlenme ve boşanmada kadının söz hakkı yoktu.

da kadının söz hakkı yoktu. Bu da kadını çok defa ve çok yerlerde bir mal gibi alınır, satılır hale getirmişti. Kadın tek başına sokağa çıkmazdı, kocası bile olsa bir erkekle yan yana yürüyemezdi. Kadınlar evde, sokakta, mahallede her yerde erkeklerin üstlendiği ortak bir "ahlak bekkiliğinin" baskısı altında idiler. Toplu taşıma araçlarında kadınlarla erkekler bir arada oturamazdı. Üniversitelerde bile kızlar ve erkekler ayrı otururlardı. Kadınlar sinema ve tiyatrodan rol alamazlardı. Mirasta

kız çocuğa erkek çocuğun yarısı kadar hak verilirdi. Mahkemelerde iki kadının tanıklığı bir erkeğin tanıklığına eşitti. Seçme- seçilme hakları yoktu.

Yukarıda anlatılan durum çağdaş uygarlığa ulaşmayı hedefleyen Türkiye Cumhuriyeti'ne yakışmıyordu. Her şeyden önce vatandaş olan kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmamaları eşitlik, adalet ve demokrasiye aykırı idi. Toplumun yarısını oluşturan kadınların toplumdan uzaklaştırılması, üretime katılmamaları ekonomik kalkınmaya engeldi. Atatürk "*Mümkün müdür ki bir toplumun yarısı zincirlerle toprağa bağlı kaldıkça diğer yarısı göklere yükselebilir.*" demişti.

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında kadınlarımızın büyük özverileri olmuştu. Zafer kazanıldığına göre Türk kadınına toplumda hak ettiği yer verilmeliydi.

Kadın ne kadar hür olur, kendisini geliştirirse çocuklarına da o kadar iyi bir eğitim verebilirdi.

Bu nedenler kadın haklarında devrim yapmayı zorunlu kılıyordu.

Neler yapıldı?

Kadın haklarında devrim diğer devrimlerde olduğu gibi adım adım gerçekleştirildi.

1923'te toplu taşıma araçlarında kadınlarla erkekleri ayıran perdeler kaldırıldı.

Aynı yıl Türk Kadınlar Fırkası kuruldu.

1924'te fırka Türk Kadınlar Cemiyeti (*Derneği*) olarak örgütlendi.

1924'te eğitimin birleştirilmesi kanunu ile okullarda kız ve erkek öğrenciler karma eğitime başladılar.

1926'da İsviçre'den alınan Medeni Kanun yürürlüğe girdi.

Medeni kanun şunları getirdi:

● Kadın-erkek, kız çocuk-erkek çocuk eşitliği (*eşitlik deyince kadın ve erkeğin doğuştan -fıtrattan gelen eşitliği değil, hukuk karşısında eşitlik anlaşılmalıdır.*)

● Tek evlilik kadına kocasının tek eşi olma hakkı tanındı. (*İslam hukukuna göre erkek aynı anda birden fazla kadınla evlenebiliyordu.*)

● Resmî nikah zorunluluğu (*Kanundan önce nikah imam tarafından iki şahit huzurunda kıyılıyor, devletin resmi kayıtlarına geçmiyordu. İmam ve şahitler ölünce nikahı ispat edecek bir resmi belge yoktu.*)

● Evlenme yaşının belirlenmesi (*Medeni Kanun'dan önce böyle bir sınırlama olmadığından kız çocukları küçük yaşta evlendiriliyorlardı. Kanunla evlenme yaşı çiftlerin beşensel ve ruhsal bakımdan evliliğe hazır oldukları yaşlara getirildi.*)

● Kadına boşanma davası açma hakkı (*Medeni Kanun'dan önce Osmanlı hanedanı kadınları*

Sivas'ta 5 Kasım 1919'da kurulan ve daha sonra oluşturulacak benzeri kuruluşlara önderlik eden Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti'nin kadın üyeleri

dışında kadının boşanma isteme hakkı yoktu. Erkek isterse üç kez "boş ol" der ve evlilik sona ererdi, boşanma koşulları kanunen belirlenmemişti, mahkemeye gitmeden boşanmak mümkündü.

● Mirasta kız çocuğa eşit hak (*Medeni Kanun'dan önce mirasta kız çocuğa bir hak verilirken erkek çocuğa iki hak verilirdi. Medeni Kanun miras hakkını eşitledi.*)

1929'da Cumhuriyet gazetesi tarafından ilk kez Türkiye güzelliği yarışması düzenlendi. Feriha Tevfik Türkiye güzeli seçildi.

1932'de Türkiye güzeli Keriman Halis dünya ve kainat güzeli seçildi.

1932'de kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı tanındı.

1933'te muhtar seçilme hakkı tanındı.

1934'te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanındı ilk seçimlerde 17 kadın milletvekili TBMM'ne girdi.

Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiğinde Avrupa ülkelerinin çoğunda bu hak yoktu. Pek çok Avrupa ülkesi bu hakkı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tanıdılar.

Türk kadınına milletvekili seçme ve seçilme hakkı verildiğinde Avrupa ülkelerinin çoğunda bu hak yoktu. Pek çok Avrupa ülkesi bu hakkı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tanıdılar.

Yapılan bu devrimle Türk kadını dünyaya örnek olacak şekilde ikinci sınıf vatandaş olmaktan çıktı,

toplumda layık olduğu, erkeklerle eşit hukuki statüyü kazandı.

İlk kadın savaş pilotu Sabiha Gökçen, tarih profesörü Afet İnan,

opera sanatçısı Semiha Berksoy, tiyatrocu Afife Jale, yazar Halide Edip Adıvar modern Türk kadını için öncü rol model oldular.

Bu haklar sadece devrim önderliğinin tek tarafı verdiği haklar değildir. Kadınlarımız da bu haklar için örgütlenerek zamanın koşullarına göre cesurca mücadele vermişlerdir.

Kadının bu günkü toplumsal statüsü Atatürk'ün hedeflediği düzeyin altındadır. İlk genel seçimlerde kadın milletvekili ve üst düzey yöneticilerin oranı en az % 50 olmalıdır. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

Atatürk ve Anadolu Kadını

“Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını gibi emek verdim diyemez. Belki erkeklerimiz memleketi istila edenlere karşı süngüleriyle düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında hazır bulundular. Fakat erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir... Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, aile ocaklarının dumanını tüttüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlı ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim”

Mustafa Kemal Atatürk (30 Mart 1923 Konya)

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

46

Heyet-i Temsiliye'nin Ankara'ya Gelişi

Efendiler!

Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanmasının önlenememesi üzerine, İstanbul'da toplanacak Meclis'te, “Yurdun бүтүнлүгүнү, devletin ve ulusun bağımsızlığını güven altına alma amacımızı korumak ve savunmak için birleşik ve direnme gücü yüksek olan bir grup meydana getirmeyi” tek çare olarak düşündük.

Bunun sağlanması için, bildiğiniz gibi, 18

Kasım 1919 günlü genelge ile yeni seçilmiş milletvekillerinin belirli yerlerde ve gruplar halinde toplanarak, kendileriyle sakin bir ortamda

görüşülebilecek önemli noktalardan biri olarak bu konuyu ele almıştık.

Yine o zaman düşündük ki, bu grubun kurulmasını sağlamak için her sancaktan birer milletvekilini Eskişehir'e çağıralım.

Eskişehir üzerinden trenle İstanbul'a gidecek önceki »

milletvekillerini de, çağıracağımız milletvekilleriyle birleştirelim ve kendimiz de Eskişehir'e giderek, genel bir toplantı yapıp işleri enine-boyuna görüşelim.

Bu arada milletvekillerinin İstanbul'da güvenliğiyle ilgili önlemleri de söz konusu etmek istiyorduk.

Fakat bundan sonra açıklayacağım nedenlerle, toplantıyı Ankara'da kalarak yapmayı tercih ettik.

Bir ay kadar daha Sivas'ta kaldıktan sonra artık Ankara'ya doğru yola çıktık.

Ankara'ya gelişimizi, aşağıda yer alan açık bir bildiriyle ve 27 Aralık 1919 günlü, her yere duyurduk:

“Ulusumuzun gösterdiği birlik ve direnme gücü, ülkemizin geleceğini güven altına alma konusundaki inancı sarsılmaz bir biçimde destekleyecek niteliktedir.”

“Sivas'tan Kayseri yoluyla Ankara'ya gitmek üzere, hep birlikte yola çıkan Heyet-i Temsiliye, halkımızın bütün yol boyunca süren sevgi gösterileri arasında Ankara'ya ulaşarak, büyük ulusumuzun sıcak, coşkulu ve içten yurtseverlik gösterileri içinde bugün buraya geldi.

Ulusumuzun gösterdiği birlik ve direnme gücü, ülkemizin

geleceğini güven altına alma konusundaki inancı sarsılmaz bir biçimde destekleyecek niteliktedir.

Şimdilik Heyet-i Temsiliye'nin merkezi Ankara'dır.

Saygılarımızı sunarız efendim. Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

2 Ocak 1920 günü, Cemiyetin Merkez kurullarına, Hacıbektaş'ta Çelebi Cemalettin Efendi'ye, Mutki'de Hacı Musa Bey'e ayrıca bir bildirimde bulundu.

Bu bildirimimiz şöyleydi:

“Yolculuğumuz sırasında görüş incelediklerimiz bizlere, gerçek koruyucu Yüce Tanrı'nın yardımı ile meydana gelen ulusal birliğimizin dayanağı olan ulusal örgütün kök salmış ve ulusun ve ülkenin geleceğini kurtarmak için gerçekten güvenilir bir güç duruma gelmiş olduğunu sevinçle gösterdi.

Bu durum, ulusal direnme gücü ve birlik içinde, Erzurum ve Sivas Kongresi ilkelerine göre ulusa ve yurda elverişli bir şekilde girmiştir.

Kutsal birliğimiz ile direnme gücü ve inancımıza güvenerek yasal isteklerimizin elde edileceği güne değin mücadele edilerek çalışılması ve bu bildirimimizin köylere varıncaya dek bütün ulusa duyurulması rica olunur.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi adına Mustafa Kemal.”

**Kazım (Karabekir) Paşa
Ankara'ya Gelmemize Karşıydı!**

Efendiler!

Heyet-i Temsiliye merkezinin Ankara'ya taşınması düşüncesi bir süre öncesine dayanmaktadır.

Bu düşünce, ilk ortaya atıldığı anda Kazım Karabekir Paşa'dan gelen bir telgrafi, olduğu gibi bildiriyorum:

**“Erzurum'dan, 3 Ekim 1919,
Üçüncü Kolordu**

Komutanlığı'na,

Heyet-i Temsiliye'ye,

Kuvay-ı Milliye'yi temsil eden yüksek Kurulun, değil Ankara'ya gitmek, Sivas'ın batısına bile geçmemesi gerektiği düşüncesindeyim.

Çünkü doğu illerinin Kuvay-ı Milliye'si olan Kurulun, bulunduğu yerden tamamiyle uzaklaşması, bu illerin örgütsüz kalmasına yol açacaktır.

Bundan başka, şimdiye değin tam yasal ve mantıklı olarak

yönetilmekte olan ulusal eylemin, öteden beri her zaman her girişimimizi kötü görmek ve göstermek isteyen düşmanlarımızın yaptıklarını göz önünde tutarak, belli bir yerde korunması için Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan batıya geçmemesi gerektiği düşüncesinde olduğumu bilgilerinize sunarım.

**On Beşinci Kolordu Komutanı
Kazım Karabekir.”**

Başlangıçta böyle bir telgrafın gerçek olamayacağı yargısına varmak istedim. Fakat ne çare ki, bu telgraf Erzurum'dan, Sivas'taki Üçüncü Kolordu'ya çekilmişti.

Açılan şifrenin altında:

“Açıldı, Fethi 4-5 Ekim” yazısı ve imzası olduğu halde Üçüncü Kolordu'dan bize gönderilmişti.

Efendiler!

Kazım (Karabekir) Paşa, çağrımız üzerine Sivas'a geldikten ve Bizimle görüştüğten sonra, hiç kuşku

yok, bu telgrafla önceden bildirdiği düşünce ve görüşünün yerinde olmadığını görmüş olacaktır.

Fakat bu düşünce ve görüşteki yanlışlığı anlamak için mutlaka yüz yüze gelip görüşmeye gerek olmayacağı açık bir gerçektir.

Bu düşünce ve görüşün dayandığı nedenlere şöylece bir göz atmak, onların yanlışlığını anlamaya yeter sanırım:

Başta, Heyet-i Temsiliye'nin yalnız doğu illerinin Kuvay-ı Milliye'si olmadığı ya da o örgütleri temsil etmediği; belki bütün ülkenin -Anadolu ve Rumeli'nin- Kuvay-ı Milliyesi'ni temsil ettiği çoktan bilinmiş ve anlaşılmış olmak gerekti.

Heyet-i Temsiliye'nin, doğu illerine Sivas'tan telgrafla verdiği emir ve talimatları Ankara'dan da, tıpkı önceden olduğu gibi verebileceği kuşku götürmezdi

Özellikle bu nokta üzerinde, günlerce süren telgraf başı tartışmaları olmuştu. Bir de, Heyet-i Temsiliye'nin Sivas'tan Ankara'ya taşınması, doğu illerinin örgütsüz kalmasını gerektirecek bir etken olamazdı.

Heyet-i Temsiliye'nin, doğu illerine Sivas'tan telgrafla verdiği emir ve talimatları Ankara'dan da,

tıpkı önceden olduğu gibi verebileceği kuşku götürmezdi.

Fakat Heyet-i Temsiliye'nin, doğu illerinden daha çok batı illerine, İstanbul'a yakın bulunmasını gerektiren ve haklı gösteren mantıklı nedenler elbette çoktu.

Bu nedenlerin başında da, batı ve güneybatı illerimizin, eylemli olarak işgal altına alınmış olmaları geliyordu.

Bu illerimize giren düşman karşısında sağlam savunma cepheleri kurmak ve onların kuvvetlendirilmesini sağlamak gerekti.

Oysa doğu illerimizde, böyle acıklı bir durum yoktu. Kesin olarak yakın bir eylemli tehlike de doğabileceğe benzemiyordu.

Uzak bir olasılığa göre, sözcü gelimi, doğudan Ermeniler'in bir saldırıda bulunacağı kabul olunsaydı bile onun karşısında, Kuvay-ı Milliye ile güçlendirilmesi kararlaştırılmış olan On Beşinci Kolordu, kendilerinin komutasında hazır bulunuyordu.

Fakat İzmir cephelerinde durum böyle değildi. İşgal güçleri askerlerinin yaptığı akıl almaz ve insanlık dışı hareketlerin Batı Anadolu insanı üzerinde ciddi etkileri oluyordu.

Buna karşı önlemler almak, gerekirse ek cephe açmak gerekebilir. Güneyde Adana işgaline karşı daha cephe bile kurulamamıştı. •

cengizonal@butundunya.com.tr

Gelecek Ay:

Hedefe ve Tehlikeye Yakın Bulunmak!

Hakimiyeti Milliye

Bu mudur?

Derler ki; “Bir musibet, bin nasihatten iyidir.” Yazık ki, bunca felaketlerden sonra, yeniden yollarını şaşırınlar oluyor.

Yunanistan’da yapılan gösterilerin anlamı nedir?

Barış mabedine giden yol bu mudur?

Batı Anadolu’nun işgali esnasında, Türkler aleyhindeki savunma örgütlerinin başında bulunan ve Yunan ordusunun geri çekilmesi sırasında halk tarafından mahkûm edilen İzmir Metropolit’i Chrysostomos anısına bütün Yunanistan’da bir ayın düzenlenmiştir.

Bu ayine Yunanistan’daki bin yedi yüz kilise iştirak etmiştir. Atina Baş Papazı’nın başkanlığını yaptığı düzenleme heyeti, bütün Yunan halkını, bakanları, orduyu ve memurların tamamını ayinde bulunmaya davet etmiş ve vefat etmiş

olan papazın da bir özgeçmişini dağıtmıştır.

Son gelen telgraflara göre, -bakanlar hariç olmak üzere-, hemen bütün Yunan halkı, vefat etmiş olan papazın hatırasına saygı göstermek için kiliselere dolmuştur.

Gerek dağıtılan beyannamede

ve gerekse kiliselerde neler söylendiğini, Türkler aleyhine ne kadar atılıp-tutulduğunu anlatacak değiliz.

Sadece gazete sayfalarından çıkardığımız ve üzüntü verecek nitelikteki anlamlar bile yeterli derecede fikir vermektedir.

Hükümetin resmi yayın organı olan Messenger D’Athenes bile bu konu hakkında bir baş makale yayımlamıştır.

Orada yazılan hususlar; hükümetin siyasi düşünce ve görüşlerine tercüman olan bir gazetenin

Batı Anadolu’nun işgali esnasında, Türkler aleyhindeki savunma örgütlerinin başında bulunan (...)

**İzmir Metropolit’i
Chrysostomos
anısına bütün
Yunanistan’da
bir ayın
düzenlenmiştir.**

makalesine benzemiyor, daha çok kin ve intikam hırslarını ayaklandırmak için bir papazın kilisede yaptığı konuşmayı andırıyor.

Geçmişini yeniden kurcalayıp, karıştırmakla ne kazanmak sevdasındadırlar?

Biz de Batı Anadolu'nun Yunanistan tarafından işgali zamanlarında, hele bozguna uğrayıp da geri çekilmesi esnasında Yunanlar tarafından yapılan tahribatı, yangınları ve kısacası muharebenin tamamını, dünyaya ve kendi kamuoyumuza yeniden hatırlatmaya mı kalkalım?

Hükümet mensubunun, -iddia edildiği gibi dini bir niteликтen daha çok siyasi bir anlamı olan-, bu merasime katılmamasını hoş gördük.

Bununla beraber bütün ülkeyi kapsayan bu büyük gösterinin sınırını, -güya dini özgürlük ve kiliselerin masuniyeti-, hükümetin bir dereceye kadar sınırlamamasını da anlamakta zorlanıyoruz.

Sorun biraz da ülkenin güvenliği konusuna dokunuyor:

Biz Venizelos hükümetini, bütün ülke halkını din adına, komşularını aleyhine düşmanlığa, intikama

ve savaşa teşvik eden kışkırtıcı bir kitlenin girişimlerine engel olamayacak kadar zayıf ve iradesiz olacağını varsaymıyoruz.

Atina'da karşılıklı güvensizlikten, Türkiye ile Deniz Kuvvetleri'nin sınırlandırılması ve dengesinden oldukça sık bahsediliyor.

Orduları, silahları ve gemileri azaltmadan önce, ruhlardaki bu çeşit düşmanlıkları ve intikam duygularını yok etmek gerekir.

Her şeyden önce manevi bir silahların sınırlandırılması gereği her gün kendisini daha çok hissettiriyor.

Yunanistan'da yapılan bu ve benzeri gösteriler insanı ümitsizliğe sevk ediyor.

İki komşu ülke arasında iyi komşuluk ilişkileri kurmaya çalışanların gayretlerini boşa çıkarıyor.

Tam sıkıntılı konuların Ankara ile görüşüleceği sırada Atina'dan kopan bu kışkırtma sesleri, kulaklarda hoş olmayan etkiler bırakıyor.

Bu gidiş nereye?

Anlaşma, barış ve güven mabedine giden yol bu mudur?

*Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
(1 Aralık 1929)*

Yüz Yılın Ardından

Doğduğumda yirmi beş yıl geçmişti Cumhuriyetin kurulduğundan. Atatürk aramızdan ayrılalı da dokuz yıl. Çocukluk ve delikanlılık çağlarımda da hiç algılayıp kavrayamamıştım bu zaman boyutunun ne anlama geldiğini. O yıllarda, sanki yüz yıldır varmış gibi gelirdi 29 Ekimlerde geçit törenleriyle, yağmur ha yağdı, ha yağacak endişesiyle önünden geçerken başlar sağa çevrilerek şeref tribününün selamlandığı;

akşamları ellerinde meşalelerle üstleri açık cemselere bindirilmiş askerlerin fener alaylarıyla kutlanan Cumhuriyet...

Çocukken babam ve annemle şeref tribününden, 1950 yılında iktidar değiştikten sonra da kaldırımdan izlerdik İzmir’de, yer yer takların kurulduğu kordon boyunca gerçekleştirilen bu törenleri. Cumhuriyet Meydanı’nda Atatürk heykelinin karşısında kurulurdu şimdi de olduğu gibi şeref tribünü.

Askerî bando marşlar çalarken, Vali, Belediye Başkanı ve Ege Ordu Komutanı üstü açık bir cipte ayakta halkı selamlayıp, tribündeki yerlerini aldıktan sonra da askerler geçerdien öndeki bandonun peşi sıra. Erkek izcilerin boru ve kız izcilerin trampet takımlarının öncülüğünde okul giysileriyle ortaokul liselerden seçilen öğrencilerden sonra da, bütün ilkokulların trampetçilerinin bir araya geldiği yavrukurtlar... Bu tö-

renlerde bayrak ve flamaları taşıyarak en önde yürümek de bir onurdu öğrenciler için...

Kaldırım-
da durmuş
bu geçit tören-
lerinden biri-
ni izlerken “Ne
zaman halk da
askerlerin, öğ-
rencilerin peşine
takılarak yürü-
yecek, o zaman
gerçek anlamda
kutlanacak bu
bayram,” demiş-
ti babam anne-
me dönerek. Sık
sık da 14 Tem-
muz 1789 günü
Paris’teki Orta
Çağ’dan kalma,
monarşinin zul-
münün simgesi
Bastille Hapis-

hanesi’nin devrimciler tarafından basılışının Fransa’da halkın sokaklarda dans edip eğlenerek nasıl bir coşku ile kutlandığından söz ederdi. İstanbul, Kadıköy’de başlayan, giderek diğer kentlerimizde, kasabalarımızda, kimi köylerimizde düzenlenen fener alaylarını, gösterileri, konserleri televizyondan izlerken hep babamı hatırlıyorum, “Keşke yaşasaydı da görseydi,” diyerek.

Çok uzun bir zaman aldı Cumhuriyetin kuruluşunun halkımızın coşkusu ile böyle içtenlikle kutlanması. Ama bu yetmez. Olması gereken kuruluşundan başlayarak nelerin, hangi koşullarda gerçekleştirildiğini; bunların nasıl yok edilmeye çalışıldığını da bilmek, kavramak ve sorgulayabilmek gerek.

29 Ekim 1923 Pazartesi günü 101 pare top atılarak Cumhuriyet ilan edildiğinde ülke nüfusu kesin olarak bilinmemekle birlikte 10 milyon civarında; yetmişmiş eğitimli insanların hemen hemen tümünü Çanakkale ve Kurtuluş Savaşlarında yitirdiği için de okur - yazarlık oranı da yüzde 6... 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre de 13.649.945 olan nüfusun yüzde 10'u okur-yazar. Nüfusun yüzde sekseni de köylerde yerleşik...

1923 yılında 4894 ilkokul, 10.238 ilkokul öğretmeni; 72 ortaokul, 1.054 ortaokul öğretmeni; 43 lise, 838 de lise öğretmeni var. Üniversite sayımız da 1...

Olması gereken Cumhuriyetin kuruluşundan başlayarak nelerin, hangi koşullarda gerçekleştirildiğini; bunların nasıl yok edilmeye çalışıldığını da bilmek, kavramak ve sorgulayabilmek gerek.

İmparatorluktan devraldığı ve son kuruluşuna kadar ödediği dış borcon tutarı da 107,5 milyon altın Osmanlı lirası. Bir Osmanlı altını da 6,615 gram... Sanayi ise yok gibi...

Doktor sayısı 920, motorlu taşıt sayısı da 1.490.

1928 yılında Latin alfabesinin benimsenip, Millet Mektepleri'nin açılmasıyla okur - yazar oranı ve

Atatürk'ün Sağlığında Açılan Fabrikalar:

Ankara Fişek Fabrikası (1924)
Gölcük Tersanesi (1924)
Şakir Zümre Fabrikası (1925)
Eskişehir Hava Tamirhanesi (1925)
Alpullu Şeker Fabrikası (1926)
Uşak Şeker Fabrikası (1926)
Kırıkkale Mühimmat Fabrikası
Bünyan Dokuma Fabrikası (1927)
Eskişehir Kiremit Fabrikası (1927)
Kırıkkale Elektrik Santrali ve
Çelik Fabrikası (1928)
Ankara Çimento Fabrikası (1928)

Ankara Havagazı Fabrikası (1929)
İstanbul Oto. Montaj Fabrikası (1929)
Kayaş Kapsül Fabrikası (1930)
Nuri Killigil Tabanca, Havan ve
Mühimmat Fabrikası (1930)
Kırıkkale Elektrik Santrali ve Çelik
Fabrikası (1931- Genişletildi)
Kayseri Tayyare Fabrikası (1931)
Eskişehir Şeker Fabrikası (1934)
Turhal Şeker Fabrikaları (1934)
Konya Ereğli Bez Fabrikası (1934)
Bakırköy Bez Fabrikası (1934)

200 uçak üretilen Kayseri Uçak Fabrikası (1931)

her düzeyde okullaşmanın giderek arttığı ülkemizde gerçek bir sanayi devrimi gerçekleşmiş; Atatürk'ün sağlığında 46 fabrika açılmış; 200 civarında uçak üretilen ülkemiz o yıllarda uçak üretilen beş ülke arasında yer almış; 1928 yılında

Türkiye Cumhuriyeti.

Sözlerini Behçet Kemal Çağlar ile Faruk Nafiz'in yazıp Cemal Reşit Rey'in bestelediği Onuncu Yıl Marşı'nda "On yılda on beş milyon genç yattık, her yaştan," dizele-
rindeki genç sözcüğü artan nüfusu

Bursa Süt Fabrikası (1934)
İzmit Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası (1934 Temel Atma)
Zonguldak Antrasit Fabrikası (1934 Temel Atma)
Zonguldak Kömür Yıkama Fabrikası (1934)
Keçiörlü Kükürt Fabrikası (1934)
Isparta Gülyağı Fabrikası (1934)
Ankara, Konya, Eskişehir ve Sivas Buğday Siloları (1934)
Paşabahçe Şişe ve Cam Fabrikası (1935 - Tamamlandı)
Kayseri Bez Fabr. (1934 Temel Atma)

Nazilli Basma Fabrikası (1935- Temel Atma)
Bursa Merinos Fabrikası (1935 Temel Atma)
Gemlik Suni İpek Fabrikası (1935 Temel Atma)
Keçiörlü Kükürt Fabrikası (1935)
Ankara Çubuk Barajı (1936)
Zonguldak Taş Kömür Fabrikası (1935)
Barut, Tüfek ve Top Fabrikası (1936)
Nuri Demirağ Uçak Fabrikası (1936- İlk Türk Uçağı Nud-36 Üretildi)

kurulan Hıfzıssıhha Müessesesi ile kendi aşısını üretir; borç içinde dünyaya avuç açmak zorunda kalıp Düyûn-ı Umûmiye'nin boyunduruğu altına girmiş bir imparatorlukta sonra ele güne avuç açmayan, tam bağımsız, kendi kendine yeten bir hale gelmiş genç

vurgulamak için değil; Cumhuriyet devriminin tüm vatandaşlar tarafından benimsendiğini vurgulamak için seçilmiş. Genç sözcüğü o yıllarda kimi Avrupa ülkelerinde de “devrimci” anlamında kullanılmakta. Ama öyle olmamış, Cumhuriyet’in önde gelen aydını Şevket Süreyya Aydemir 1920’li ve 30’lu yıllarda, İstanbullu aydınların çok büyük bölümünün Cumhuriyet’i görmezden gelip, destek vermediğini yazmış 1932 yılında yayımlanan İnkılap ve Kadro⁽¹⁾ adlı kitabında.

Atatürk’ün ölümünden sonra ucun ucun başlanarak oyulmaya başlanmış altı cumhuriyetin... Demokrasinin ve laikliğin anlamış kavrayamamış -kavramak işlerine gelmemiş- Cumhuriyet Halk Partili kimi milletvekilleri de dahil aymazlar tarafından. Cumhuriyetçiler de anlatamamışlar gereğince cumhuriyetin, özgürlük ve insanca varlık yolu olduğunu. Daha doğrusu anlatmak için çabalamışlarsa da halkımı-

Cumhuriyetçiler de anlatamamışlar gereğince cumhuriyetin, özgürlük ve insanca varlık yolu olduğunu.

zın büyük bir bölümü anlayamamış. Reşat Nuri Güntekin de Yeşil Gece⁽²⁾ adlı romanında ele almış bu sorunu.

1 Ocak 2023 gününden başlayarak yüzüncü yaşından gün almaya başlayacak Cumhuriyet. Yokluklar, yoksunluklar içinde yedi düvele karşı savaşılarak kurulan; mazlum / haksızlığa uğrayan ve baskı altında ezilen uluslara umut olan Cumhuriyetimizin bu 100. yılı da aydın halkımız, her yaşta gencimiz tarafından çok daha büyük bir coşkuyla kutlanacak kuşkusuz. Ama özümüze dönerek kulluktan kurtulduğumuz; imtiyazsız, sınıfsız bir ulus olmayı başardığımız bu büyük devrimin -nasıl kutlanacağını en az birkaç yıl önce belirlenmiş olması gerekirken- henüz açıklanmış resmi bir program yok. 50. yılını, Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açtığı yarışmanın birincisi; “Müjdeler var yurdumun toprağına taşına / Erdi Cumhuriyetim elli şeref yaşına,” dizeleri ile başlayan 50. Yıl Marşı ile kutlamıştık. Ben de Erol Kardesevi, Levent Kırca ve Kudret Dizdar’ın baş rollerini üstlendiği “Küçük Ülkü

Malatya Sigara Fabrikası (1936)

Bitlis Sigara Fabrikası (1936)

Malatya Bez Fabrikası

(1937 Temel Atma- Bu Fabrika Hariç Bütün Bez ve Dokuma Fabrikaları Atatürk’ün Sağlığında Açılmıştır.)

İzmit Kağıt Ve Karton Fabrikası

(1934- Temel Atma)

Karabük Demir Çelik Fabrikası

(1937- Temel Atma)

Divriği Demir Ocakları (1938)

İzmir Klor Fabr. (1938- Temel Atma)

Sivas Çimento Fabrikası

(1938-Temel Atma)

Cumhuriyeti gerçekten kutlayabilmek, savunabilmek için sadece coşkuyla kutlamak, yerli yersiz Atatürk'ten söz edip resimlerini yayımlamak yetmiyor. Her yaştan, gerçekten aydın gençler olmak gerekiyor...

ve Devrimler” adlı altı bölümlük bir TV dizisi yazıp yönetmişim o yıl. Yetmiş beşinci yıl kutlamaları için de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Başkan Yardımcısı İskender Cenap Ege başkanlığında benim de TRT adına katıldığım bir komisyon kurulmuştu...

İlk gençlik yıllarımda, 1949 yılında Nebioğlu Yayınevi tarafından yayımlanmaya başlayan Bütün Dünya dergisinde çıkan bir yazıyı okumamı öğütlemişti babam. Hitler faşizminin iktidara yürüdüğü yıllarda varlıklı, ön-görülü Yahudi bir babanın; üniversite

öğrencisi oğluna, “Politika ile ilgileniyor musun?” diye sorup “Hayır,” yanıtını aldığıında “Ama politika yakında seninle ilgilecek,” dediği; okuduktan sonra hiç unutmadığım bir yazıydı bu...

Cumhuriyetin ardındaki yüz yılda neler olup bittiğini, Attila İlhan'ın “...elsiz ayak-sız bir yeşil yılan/ yaptıklarını yıkıyorlar mustafa kemal / hani bir vakitler kubilay'ı kestiler / çün buyurdun kesenleri astılar / sen uyudun asılanlar dirildi mustafa'm

mustafa kemal'im,”^[3]

diyerek yakındığı o yıllarda neler olup bittiğini okuyup, araştırıp, öğrenmek gerek Cumhuriyeti gerçekten kutlayabilmek, savunabilmek için. Sadece coşkuyla kutlamak, yerli yersiz Atatürk'ten söz edip resimlerini yayımlamak yetmiyor. Her yaştan, gerçekten aydın gençler olmak gerekiyor... •

tekinozertem@butundunya.com.tr

[1] Muallim Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1932

[2] Akşam Matbaası, 1928 İstanbul

[3] Seçilmiş Hikayeler Dergisi Kitapları, İstanbul 1954

“Gelecek nesillerin Türkiye’de Cumhuriyetin ilanı günü, ona en merhametsizce hücum edenlerin başında, cumhuriyetçiyim iddiasında bulunanların yer aldığını görerek şaşıracaklarını asla farz etmeyiniz! Bilâkis, Türkiye’ nin münevver ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuriyetçi geçinmiş olanların hakikî zihniyetlerini tahlil ve tesbitte hiç de tereddüde düşmeyeceklerdir.”

Mustafa Kemal Atatürk

METE AKYOL'DAN YAZILAR

*Mete Akyol'un Hürriyet gazetesindeki
"Diz Dize-Göz Göze" adlı köşesinde yayımlanan yazısı*

İnsan Kasapları

Orman İşletmeleri her yıl belirli bölgelerde belirli cinsten ve belirli sayıda ağaç kestirir.

İşletme kesilecek ağaçları önce saptar sonra da bu ağaçları kestirmek için ilanlarla "Kesim işçileri" arar. İşletmenin "Kesim işçileri aranıyor" ilanlarını orman köylüleri, genellikle okumak gereği duymazlar. Çünkü onlar kesilecek ağaçlar işaretlenirken öğrenirler nerede ne sayıda ağaç kesileceğini.

"Ve o andan itibaren de İşletme'ye müracaat eder, kaydımızı yaptırırız."

Ali İhsan Şenel, Silifke'nin Çaltı Bozkır adlı orman köyünde yaşayan "Doğuştan kesim işçisi" yurttaşlarımızdan biridir.

"Orman İşletmesi'nin işaretlediği ağaçları keseriz ve kaç siter odun kesmişsek bunun yarısını işletmeye

teslim ederiz, yarısını da köylü hakkı olarak kendimiz alırız."

Siter "Yakımlık odunun ölçü birimi"dir. Bir metreküp, som hacmini doldurur bir siter.

Kesilen ağacın cinsine, hatta o ağacın bulunduğu bölgeye göre, siterin ağırlığı değişmektedir. 180 kilodan başlayıp, 550 kiloya kadar ulaşabilir, bir siter odun ağırlığı.

"Bizim burada bir siter 333 kilo çeker. Yani bu bölgede üç siter odun bir ton gelir."

"Bir mevsimde ortalama kaç siter odun kesebiliyorsunuz?"

"Karı koca ve bir de yetmişmiş oğlunuz varsa o ailenin gücü, üç ayda en çok yüz siter kesmeye yeter."

"Kaç lira para kalır elinizde yüz siter odundan?"

Ali İhsan Şenel kağıda dökerek yaptı hesabı: "Kestiğimiz yüz siterin

yarısını işletmeye teslim ederiz, yarısı da köylü hakkı olarak bizde kalır. Bizde kalan 50 siterin her siteri için işletmeye 40 lira rüsum ödemek mecburiyetimiz vardır. İki bin lira öyle gider. İşletmeye teslim ettiğimiz 50 siterin her siteri karşılığında ise, İşletme bize 15 lira işçilik hakkı öder. Bu da 750 lira eder. Yani cebimizden 1250 lira çıkar elimizde 50 siter odun kalır. Yüz siterlik odunu kesmek için motorlu testerenin yaktığı mazot bin lirayı bulur. Bu masrafa bir de karı koca ve bir çocuğun üç aylık çalışmasını da ekleyin ve siz hesap edin bize neye malolur 50 siter odun.”

“Bu 50 siter odunu kime satarsınız, nasıl satarsınız ve kaç

satarsınız?”

Onun da hesabını kağıda döktü Ali İhsan Şenel:

“Tüccara satarız. Tüccar kentten gelir, odunumuzu alır, götürür. Bir siterin 85 liradan veririz tüccara. 50 siterden 4250 lira para geçer elimize. Mazot masrafını, İşletme rüsumunu düştün mü elimizdeki para kalır iki bin lira. Bu da üç kişilik bir ailenin bir yıllık geliridir.”

“Fakat odunun piyasadaki fiyatına oranla sizin tüccara verdiğiniz fiyat çok ucuz olmuyor mu?”

Bu kesim işinde gerçek kesilen orman köylüsü, kesen ise bankanın bir türlü yapamadığını yapan “Tüccar maskeli tefeci adlı” insan kasaplarıdır.

“Oluyor amma başka çaremiz yoktur. Çünkü Orman İşletmesi iki bin liralık rüsumu bizden peşin alır. Bizim ise hazır paramız yoktur. Gideriz, tüccardan alırız bu parayı. Karşılığında da odunumuzu ona, onun tayin ettiği fiyattan satarız.”

Orman köylerinde bir “kesim” işidir sürüp gidiyor amma kesilen ağaç, kesen ise orman köylüsü olmuyor bu işte.

Bu kesim işinde gerçek kesilen orman köylüsü, kesen ise bankanın bir türlü yapamadığını yapan “Tüccar maskeli tefeci adlı” insan kasaplarıdır. •

Bir Bilim Adamının Çizgisi

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Biz hekimler senede birkaç defa yurt içi ve yurtdışı toplantılarda, kongrelerde bir araya gelir, birbirimizle birikimlerimizi paylaşıyoruz.

Geçtiğimiz yıllarda gerçekleşen uluslararası kongrelerimizden birinde sohbet esnasında Japon bir meslektaşım bana bir soru sordu. Önüne bir kâğıt alarak üzerine düz bir çizgi çizdi ve bana bu çizgiyi nasıl küçültülebileceğimi sordu. Ben de türlü şekillerde değişik çizgiler, şekiller çizmeye çalıştım. Kimi çizgiyi ikiye böldüm, yanına başka şekillerde başka çizgiler çizdim ama doğru cevabı bulamadım.

Sonunda Japon meslektaşım bana ders niteliğinde bir bilgi aktardı. Bu doğru çizgiyi ancak onu geçen daha büyük bir doğru çizgi çizerek küçültülebileceğimi söyledi bana.

Daha sonra bu ilginç anımı çok sevdiğim meslektaşım sayın Prof. Dr. Necmettin Pamir ile paylaştım. Bana göre Prof. Pamir burada söylenmek isteneni en iyi anlayan kişi oldu. Çünkü o akademik ve klinik kariyerinde hep mevcuttan daha uzun doğrular çizdi ve bu doğruları her seferinde uzattıkça uzattı. Daha da güzeli üniversitedeki derslerinde bu düşünce biçimini talebelerini »

aktarmaya devam etti.

İki sene önce yakın bir dostu-
mun beyin ameliyatı için gitmiş ol-
duğum Harvard Üniversitesi'nin
girişinde güncel kitaplarının yer al-
dığı vitrinde ayın en iyi kitabı ola-
rak değerli arkadaşım Prof. Dr.
Necmettin Pamir'in kitabını gör-
düm. Onur duydum, gıpta ettim.

Prof. Dr.
Necmettin Pamir

Prof. Pamir daha geçen ay
Belgrad'da yapılan uluslararası bir
toplantıda Avrupa Beyin Cerrahi
Birliği'nden üstün hizmet ödülü al-
dı. Düşünebiliyor musunuz? Üstün
hizmet madalyası...

Bu tarihten evvel de yurt içinde
ve yurt dışında daha sayısız birçok
başarıya ulaştı. Ödüllerinin hepsi-
ni buraya listelemeye kalksam bel-
ki sayfalar sürer ancak ben fikir
vermesi adına bir kısmını burada
sıralayayım.

- 1997-00 Avrupa Nöroşirurji
Eğitimi Türkiye Üyesi
- 2000-02 Türk Nöroşirurji
Başkanı
- 2005-06 Uluslararası Sinir Sis-
temi Topluluğu Kurucu Başkanı
- 2007-09 Avrasya Nöroşirurji

Akademi Başkanı

- 2014-17 Uluslararası EANS
Yeni Teknoloji Geliştirme Komite
Başkanı
- 2015-17 Avrupa Nöroşirurji
Akademisi Başkanı – Altın Madalya
- 2016-18 Türk Nöroşirurji Aka-
demisi Başkanı
- 2016-18 World Academy of

Neurological Surgery –
Başkanı (Kurucu üye)

• 15 Farklı Üniversitede
Ziyaretçi Profesör

- 13 Uluslararası ödül
- 265 Uluslararası

Makale

- 4 İngilizce kitap
- Yabancı yayınlarda 24
“chapter” yayın ve 8,174
alıntı

Prof. Dr. Necmettin Pa-
mir'in en son almış olduğu ödül bir
gazetemizin hem de magazin sayfa-
sında, diğer haberlerin altında ancak
çok küçük bir yer bulabildi.

İbn-i Sina'dan bir cümleyi ha-
tırlamak isterim; *“Bilim ve sanat,
itibar görmediği toplumları terk
eder.”* ve o toplumda kıymetli bir
üretim yapılamaz.

Prof. Pamir gibi bir bilim ada-
mı başka bir ülkede yaşıyor olsaydı
dünya çapında tanınacağını ve na-
sıl el üstünde tutulacağını sizlerin
tadine bırakıyor ve bütün bunla-
ra rağmen başarılarının daha da ar-
tarak devam edeceğine yürekten
inanıyorum.

*“Kalabalığın kulağına cahille-
rin sözleri daha çekici gelir”*

-Aristoteles

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Suare (Fr.)

- a-Hesap
- b-Aykırılık
- c-Gece gösterimi
- d-Yıllık

2- İzolatör (Fr.)

- a-Geçgeç
- b-Eğilim
- c-Koruma
- d-Yalıtkan

3- Demagog (Fr.)

- a-Örtülü
- b-Üstlenim
- c-Laf cambazı
- d-Kurtarımcılık

4- Hat-Trick (İng.)

- a-Üçleme
- b-Hayali
- c-Gösteri
- d-Atıcı

5- Konsolide (Fr.)

- a-Pekiştirilmiş
- b-Hacim
- c-Kurmaca
- d-Kopuntu

6- Rekolte (İta.)

- a-Toplam ürün
- b-Sefer
- c-Uzman Raporu
- d-Aşırı

7- Periyodik (Fr.)

- a-Aktarım
- b-Sürelî, dönemli
- c-Gösteri
- d-Dilim

8- Megapol (Fr.)

- a-Kuşak, Nesil
- b-Bezenti
- c-Büyükşehir
- d-Gizlemlî

9- Metodoloji (Fr.)

- a-Çıkartma
- b-Sergilik
- c-Uygunluk
- d-Yöntem bilimi

10- Çip (İng.)

- a-Döküm
- b-Yonga
- c-Hata
- d-Görüngü

11- Kreasyon (Fr.)

- a-Yaratım
- b-Bölüm
- c-Benzetim
- d-Yazılım

12- Deflatör (Fr.)

- a-Aykırılık
- b-Para kısıtlayıcı
- c-Karıştırıcı
- d-Süzek

13- Pedal (Fr.)

- a-Ayakkık
- b-Askısız
- c-Yardımcılık
- d-Durdurucu

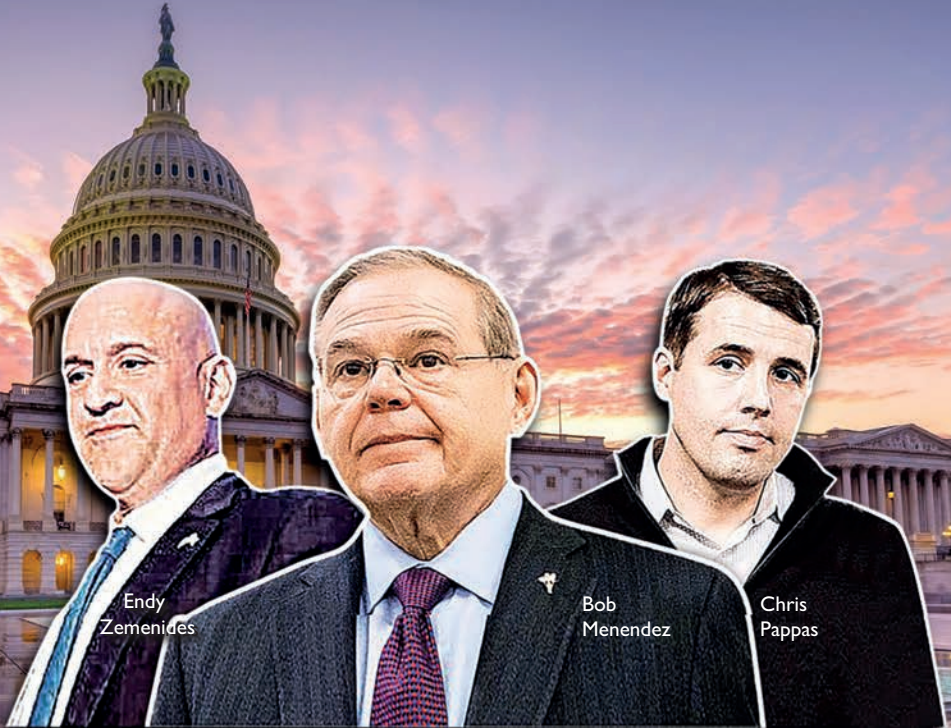
14- Spesifik (Fr.)

- a-Belirtke
- b-Havalandırma
- c-Tam bakım
- d-Özellikli

15- Valör (Fr.)

- a-Seslikçi
- b-Geçerlik
- c-Taşımacılık
- d-Yapı

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Yunan Lobisi Türkiye Karşısında Neden Başarılı?

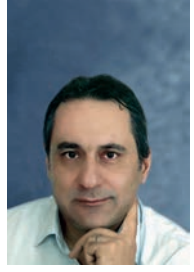
Éndy Zemenides

Bob Menendez

Chris Pappas

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Uluslararası platformlarda Türkiye'yi ilgilendiren hemen her konuda ve her yerde karşımızda Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Bob Menendez'i buluruz.

Her taşın altından çıkan ve yeminli bir Türkiye düşmanı görüntüsü sergileyen Menendez, açıkça terör örgütü PKK/YPG'nin, Ermeni ve Yunan lobilerinin sözcüsü gibi davranır. Doğu Akdeniz'deki sondaj faaliyetlerinde, Mavi Vatan'da, Libya'da, Kıbrıs'ta, sözde soykırımın tanınması çalışmalarında, Azerbaycan'ın Ermenistan'ın işgalinden kurtardığı Karabağ'da, Türkiye'nin karşısına dikilir.

Senato Dış İlişkiler Komitesi'nin 5 Ekim 2019'daki gizli bir toplantısında Suriye'deki PKK/YPG mensubu teröristlere 400 dolar maaş verildiğinin ve örgütün ABD tarafından nasıl kullanıldığının anlatıldığı konuşmaları yazıya döküp Türkiye kamuoyu ile paylaştığım için bana düşman olan Bob Menendez'i daha ayrıntılı tanımadan önce lobilerin gücünü değerlendirelim.

Türkiye ile Yunanistan

arasında sürekli artan gerginliği konuşurken, Yunan lobisinin Amerikan Yönetimi üzerindeki etkisini de mutlaka dikkate almalıyız.

Evet, Yunan lobisi Amerikan siyasetinde etkilidir, ama Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal çıkarları da önemlidir. Bu yüzden her zaman Yunan lobisinin dediği olmamıştır. Öncelikle bu gerçeğin altını da çizmiş olalım.

■ Az görünen Yunan nüfusuna rağmen Amerika Birleşik Devletleri'ndeki lobiler arasında en etkili Yunan lobisidir.

Yaklaşık 333 milyon nüfuslu Amerika Birleşik Devletleri'nde, Yunan asıllı Amerikan vatandaşların sayısı 2,5 milyon civarındadır. Bu nüfus, aralarında New York, Boston, Chicago olmak üzere 12 büyük kentte yoğunlaşmıştır. Az görünen bu nüfusa rağmen Amerika

Birleşik Devletleri'ndeki lobiler arasında en etkili Yunan lobisidir.

American Hellenic Institute, American Hellenic Council of California, The Hellenic American Leadership Council, American Hellenic Educational Progressive Association ise Yunan lobisinin kuruluşları arasında en etkili olanlarıdır. Öyle ki, bu kuruluşlar Yunanistan'ın Amerika Birleşik Devletleri'ndeki el ayağı, gözü kulağıdır diyebiliriz.

Birbirinden farklı tarihlerde faaliyete geçen bu kuruluşlar, 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası başlattıkları kampanya ile Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye silah ambargosu kararı almasını sağlamıştır.

Yunan lobi kuruluşları, “Türkiye’ye Jet Yok” adlı kampanya ile Türkiye’ye F-16 savaş uçaklarının satışının engellenmesinde ve F-35 savaş uçakları projesinden çıkarılışında büyük rol oynadılar.

1984'teki kampanya ile Amerika Birleşik Devletleri'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni tanıma olasılığının gündeme gelmesini engellemiştir.

Yürüttükleri kampanya ile 1993 yılından itibaren Amerika Birleşik Devletleri yöneticilerinin, Fener

Rum Patrikhanesi'nin ekümenik statüsünün tanınması ve Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılması taleplerinin dile getirmesini ve bu yönde Türkiye'ye baskı yapmasını sağlamışlardır.

Bir başka kampanya ile de Amerika Birleşik Devletleri'nin 1995 yılında Türkiye'ye yapacağı ekonomik yardımların önünü kesmişlerdir

Amerikan Yönetiminin 2006 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile doğrudan ticaret yapılabilmesi düşüncesi de bu kuruluşların lobi faaliyetleriyle ortadan kaldırılmıştır.

Amerikan Temsilciler Meclisi ve Amerikan Senatosu'nun sözde soykırımı tanınmasında ve Başkan Biden'ın soykırım demesinin sağlanmasında da Ermeni lobileri kadar çaba göstermişlerdir.

Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti karşıtı faaliyetlerine aralıksız devam eden Yunan lobi kuruluşları, 2019'dan bu yana yürüttüğü “Türkiye’ye Jet Yok” adlı kampanya ile Türkiye’ye F-16 savaş uçaklarının satışının engellenmesinde ve F-35 savaş uçakları projesinden çıkarılışında büyük rol oynadılar.

Yunan lobisi son olarak da uzunca bir süredir mücadelesini verdiği Kıbrıs Rum Kesimi üzerindeki silah ambargosunun kaldırılması ve buna bağlı olarak Rum-ABD ordularının kardeş ordular ilan edilmesi

konularında da hedefe ulaştı.

Söz konusu Yunan lobi kuruluşlarının liderliğini yapanlar arasında İş adamı Nikos Mouyiaris

(isimlerinin açıklanmasını istemeyen birçok Yunan-Amerikan iş adamının temsilcisi durumundadır), Gus Bilirakis (aynı zamanda ABD Temsilciler Meclisi üyesi), Chris Pappas (aynı zamanda ABD Temsilciler Meclisi üyesi), Endy Zemenides ve Leonidas Phoebus Koskos gibi isimler vardır.

Her fırsatta ve her konuda Türkiye'ye saldıran Senatör Bob Menendez de bu isimler ile yakın ilişkiler yürütmektedir.

Amerikan Senatosu Dış İlişkiler Komitesi Başkanı Senatör Bob Menendez, konumu gereği çok önemli bir isimdir. Menendez, Doğu Akdeniz Güvenlik ve Enerji Ortaklığı Yasası'nın (EastMed) mimarlarından. 2019 yılında geçen bu yasanın hedeflerinden biri de Yunanistan'ı Doğu Akdeniz'deki Amerikan stratejisinin merkezine yerleştirmektir. Nitekim öyle de olmuştur.

Önce işe senatörünün eşinden başlarsak, Menendez'in Türkiye düşmanlığının önde gelen nedenlerinden birini daha iyi görebilirsiniz. Bob Menendez ikinci evliliğini Ekim 2020'de Nadine Arslanyan adlı Ermeni asıllı bir Amerikan

Gus Bilirakis

Nikos Mouyiaris

Bob Menendez ikinci evliliğini Ekim 2020'de Nadine Arslanyan adlı Ermeni asıllı bir Amerikan vatandaşıyla yaptı.

vatandaşıyla yaptı. Aslında ikilinin ilişkisi yaklaşık 10 yıl önce başlamıştı. Onları tanıştıran ise Yunan asıllı İş adamı Nikos Mouyiaris'dir.

Nikos Mouyiaris ise Menendez'in 10 milyon dolar tutarındaki vergi borcunu sildirmek için çabaladığı, lobi faaliyetleri yürüttüğü Dr. Mengel'in iş yaptığı kişiler arasındadır.

Menendez, 2015 yılında yapılan bir araştırmaya göre, 100 senatör arasında gelir düzeyi en düşük 11. senatör konumundaydı.

Ancak Küba asıllı Menendez'in

gelirinin düşük olmadığı, birçok ek iş (!) yaptığı, buralardan elde ettiği gelirleri ise akrabaları ya da kamuoyunda pek tanınmayan arkadaşları üzerinden aldığı iddialarını sadece New Jersey'in yerel gazetecileri değil The Wall Street Journal ve New York Times için çalışan gazeteciler de dillendirmişler.

Aslında Bob Menendez, 2010 yılından itibaren Yunan lobisinin etkili isimlerinden iş adamı Nikos Mouyiaris'in ve kısa adı ANCA olan Amerika Ermeni Ulusal Komitesi Başkanı Aram Hamparyan'ın yakın markajındaydı.

Dr. Salomon Melgen

Bob Menendez

Menendez, adı birçok yolsuzluk iddiasına karışmış bir senatör olarak da bilinir. Bob Menendez'in, Floridalı ünlü göz doktoru Dr. Salomon Melgen'in ticari çıkarları için lobi faaliyetleri yaptığı 2016 yılında ortaya çıkmıştı.

Senatör Menendez, Dr. Melgen'e sahte faturalardan dolayı kesilen yaklaşık 10 milyon dolar ceza-yı iptal ettirmek ve yine Dr. Melgen'in Dominik Cumhuriyeti'ndeki

bir limana ilişkin büyük bir ihaleyi alabilmesi için Amerikan Dışişleri Bakanı ile gizlice görüşüp, sorunu çözmeye çalışması nedeniyle yürütülen soruşturmada zor durumlara düşmüştü.

Yaptığı lobi faaliyetleri nedeniyle aldığı para miktarını açıklamayı reddeden ve böyle bir parayı inkâr eden Menendez, yardım karşılığında sadece Melgen'in Dominik Cumhuriyeti'ndeki lüks malikanesinde tatiller yaptığını, ufak tefek hediyeler aldığını, lüks tatillere çıktığını, Melgen'in özel

uçacağını kullandığını, seçim kampanyası için bağışlar aldığını da kabul etmekte çok zorlanmıştı. Bob Menendez, tüm bunları dostlar arasındaki ikramlar olarak nitelemişti.

Ayrıca bazı lobi şirketlerin-

de Gus Bilirakis, Chris Pappas gibi Yunan asıllı Temsilciler Meclisi üyelerinin ve senatör Menendez'in Ermeni asıllı eşi Nadine Arslanyan gizli ortaklıkları olduğu iddialarına da herhangi bir yalanlama gelmemiştir. Bu iddialar ise söz konusu isimler arasında vergi borçları nedeniyle çıkan tartışmalardan kaynaklanmaktadır.

Konusu devam edeceğiz. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

Demokrasinin Ölçülmesi (2)

Demokratik rejimlerin verimliliği ve bekası, son dönemin en çok tartışılan konusu oldu. Arka arkaya yaşanan krizlerle birlikte, demokrasinin yurttaşların ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneği sorgulanır oldu. Demokrasiyi ampirik olarak incelemek hele ki ölçebilmek zor iştir. Konu üstüne çalışanlar, bir önceki yazımızda bahsettiğimiz geliştirilmiş endekslerin yetersizliklerini farklı boyutları ile eleştiriyorlar. Bu eleştirilerde üç önemli yön göze çarpıyor:

Kavramsallaştırma, ölçüm ve kümeleştirme.

Bu eleştiriler doğrudan doğruya da sorun artık bir siyasal sistemin demokratik olup olmadığının araştırılmasından çıkmıştır. Bunun yerine araştırmacılar yerleşik demokrasilerin kalitesinin değerlendirilmesine kaymıştır. Daha önce bahsettiğimiz mevcut endeksler, yerleşik demokrasiler arasındaki farkları incelemek için yeterince hassas değildir. Yeni ölçüm ve inceleme araçları gerekmektedir. Bu çerçevede, İsviçre

Araştırma Yetkinliği Milli Merkezi'nin "21. Yüzyılda Demokrasinin Zorlukları" projesinden türeyen ve Berlin Sosyal Bilimler Merkezi ile Aaru Demokrasi Çalışmaları Merkezinin Ortak çalışması ile geliştirilen Demokrasi Barometresi yeni bir soluk getirmiştir.

Siyaset Bilimi yazınında en çok kullanılan Freedom House ve Polity endekslerinin üstünde modernleşme paradigmasının hayalati dolaşmaktadır. Bu iki endeksin incelenmesi, OECD ülkelerinde demokrasinin ileriye doğru bir yürüyüşünün olduğunu gösterir. Bunun zemininde Seymour Lipset tarafından incelenmiş bir yaklaşım vardır: Zengin ülkeler daha demokratik olma eğilimindedir. Bu iki endeks, gelir ile demokrasi arasında güçlü bir bağa işaret ediyor. Bir başka bağtı, daha eğitimli ülkeler de demokratik olma eğilimindedir. Bu iki gözlem akademisyenlerin demokrasisi üzerine çalışmalarına ilham kaynağı olmuştur.

Hem siyaset bilimi yazınında, hem de popüler basındaki ortak görüş, iktisadi refah alanındaki ve eğitimdeki artışın demokratikleşme sürecini beraberinde getireceğidir. Bu görüşler etkili olsa da demokrasinin ne zaman ortaya çıkacağı ve

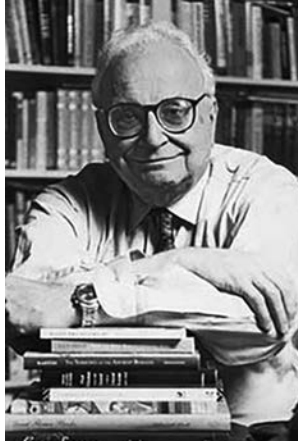
nasıl konsolide olacağı konusunda, tam olarak geliştirilmiş bir teorinin yokluğu sorun yaratmaktadır. Bu endeksler yakından incelenince, zengin ülkeler daha demokratik olsalar da, hızlı büyüyen ülkelerin daha demokratik olma eğiliminde olduklarına dair bir kanıt yoktur. Hatta otoriter rejimin ekonomik bü-

yümeği daha rahat sağladığı örnekler vardır.

Bu iki gözleme ihtiyatlı yaklaşırsak, farklı gruplar arasındaki çatışmanın rolünün önemi ortaya çıkar. Gruplar arası eşitsizlik siyasal kurumların dengesi üzerinde etkiye sahiptir. Bu nedenle de toplumun bir demokrasi olarak şekillenmesini etkilemektedir.

Ancak etnik gruplar arası farklar gibi kültürel nedenlerden dolayı gruplar arası eşitsizliği ölçmek çok da kolay değildir. Ama yine de temel çatışma zengin ile yoksul arasındaysa, eşitsizliği yakalayan tek değişken GSYİH'daki emek gelirinindir.

Buradan çıkan sonuç, eşitsizliğin fazla olduğu ülkelerin daha az demokratik olma eğilimi taşımasıdır. Neoliberalizmin etkisi ile bozulan gelir dengelerine 2008 krizinin vurduğu darbe, yerleşik demokrasilerin de demokrasi dışına kaymala-

Seymour Lipset

rına yol açmıştır. ABD’de Trump, Avrupa’daki populist hareketler bunların ciddi örnekleridir.

Her ne kadar çok yaygın kullanılsa da Freedom House, aslında demokrasiyi ölçmekten ziyade, onun bir boyutunu yani özgürlüğü ölçüyor. Polity endeksinin ise, anayasa ve yasal belgelere dayanma sorunu vardır. Yasa da zazan fiiliyatı her zaman yansıtmıyor.

Her ne kadar çok yaygın kullanılsa da Freedom House, aslında demokrasiyi ölçmekten ziyade, onun bir boyutunu yani özgürlüğü ölçüyor.

Mevcut endekslerin yetersizliklerini gidermek adına geliştirilmiş Demokrasi Barometresinin amacı, demokrasinin farklı profillerini ortaya koymaktır. DB özgürlük, kontrol ve eşitlik boyutlarını inceliyor. Özgürlüğün altında bireysel özgürlükler, hukuk devleti, kamusal alan inceleniyor. Kontrol olarak, rekabet, karşılıklı kısıtlamalar ve hükümet-yürütme kapasiteleri inceleniyor. Eşitlik altında ise

şeffaflık, katılım ve temsil inceleniyor. Bu başlıklar için 100 göstergelendirilmiş. DB diğer endekslere göre metodolojik olarak daha ileri ve şeffaf olmasına rağmen sadece OECD ülkeleri ile sınırlı kaldığı için eleştiriliyor.

Alandaki eksikleri gidermek için oluşturulmuş bir diğer endeks V-Dem (varieties of democracy) projesidir. Bu endeks İsveç Gothenburg ile ABD Notre Dame üniversitelerince geliştirilmiştir. 1789’ dan bu yana tüm dünyada 7 demokratik ilkenin 470 göstergelile incelenmesi nedeniyle şimdiye kadarki en anlamlı ölçüm yaklaşımıdır. Yedi ilke şunlardır:

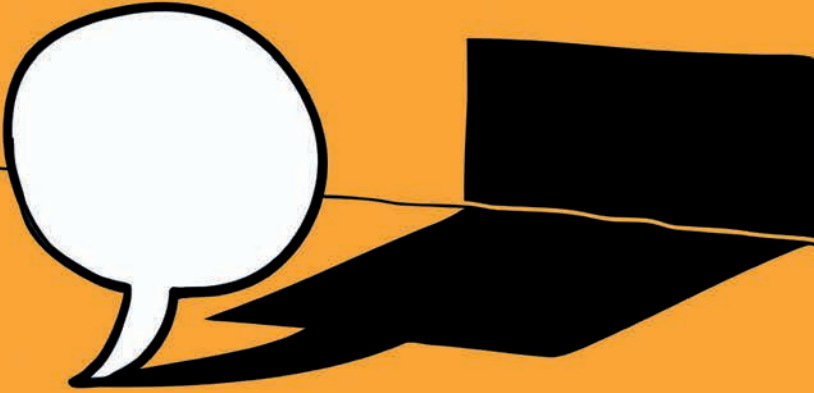
Seçim, liberal (haklar rejimi), **katılımcılık, müzakerecilik, eşitlikçilik, çoğunlukçuluk, oydaşmacılık.** Her ilke, bağımsız olarak ölçülen alt birimlere ayrılmıştır.

Bildiğimiz demokrasi tehdit altında. Siyaset bilimi inceleme alanını demokrasi var mı yok mu sorunsalından, mevcut yönetimlerin ne kadar demokratik olduğuna kaydırdı. Demokrasinin kalitesinin ölçülmesi, kendilerinin de demokratik olduğunu iddia eden, seçimleri demokrasi olarak gören otoriter-populist rejimler ile mücadele etmek için çok önemlidir. •

barbarosenec@butundunya.com.tr

"Özgürlük ve demokrasi kelimelerini sürekli duyduğunuz dakika şüphe edin. gerçekten özgür memleketlerde kimse size özgür olduğunuzu, sürekli vurgulamaz." - Jacques Fresco

Doğrular ve Yalanlar Arasında Sıkışmak

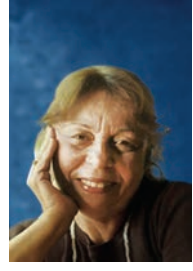
Tarihten süzölüp gelmiş hangi kurt masalları doğru hangileri yalan diye düşününce, Edison'un ampulü icat edip etmediği tartışması ilk aklıma gelendir.

Etmemiş ama ampul deyince akla o geliyor.

Vikinglerin o boynuzlu başlıkları devamlı giyip geldikleri de doğru değil.

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

Büyük Katherina'nın ölüm nedeni söylenenler gibi mi, (ki burada rivayeti söylemeye terbiyem müsait değil) yoksa uydurulmuş adı bir yalan mı? Görünen o ki, elden ayaktan düşünce güçlü bir kadına atılan aşâğılık bir iftira.

Tarih; büyük, hayli karmaşık kafa karıştırıcı ve içinde garip, tuhaf kişilikler, öyküler barındıran yalancı bol geçmiş hikâyeler zinciri.

Bu öykülerin hangisi doğru, hangisi abartılı, hangisi tamamen yalan veya hangileri utanmazca uydurulmuş maksatlı iftiralar saptamak kolay değil.

Delil diye sunulan kağıtların doğru olup olmadığı da tartışmalı.

Hele şimdilerde içerik sıkıntısı çekilen iletişim ortamında istismara ve efsane avcılarına açık bir ortam, ismini marka yapma uğruna her gösteriyi yapanlarla meselelere ahlaki, rasyonel boyutu ile bakanlar arasında bir tartışma da değil izlediğimiz, kötülerin iyilerle tartışmaktan kaçtığı ya da Vidal Buckley gibi

birbirine karşı fikirler de yok.

Dolayısıyla, neleri kafamıza sokup bize yedirdiler hasar tespiti kolay olmayacak bu iletişim çağında çorap söküğü gibi birbiri ardına geliyorlar.

Saptayabildiğimiz kadarıyla, haddimizi aşmadan tarihçileri sinir etmeden şöyle bir gezinelim, durumu gözden geçirelim.

Gerçekler bildiklerimizden farklı olabiliyor, bulabildiğim en nazik yorum bu!

Mesela; Mickey Mouse'u yaratan Walt Disney mi? Walt Disney'i Hollywood'un gücü yapan bu karton karakterin mucidi Walt Disney değilmiş.

Walt Disney Oswald The Luck Rabbit'in telif haklarını Universal'a kaybedince yeni bir yıldız arayışına giriyor ve animatör Ub Iwerks'e tavşan

Mickey Mouse'u yaratan Walt Disney mi?

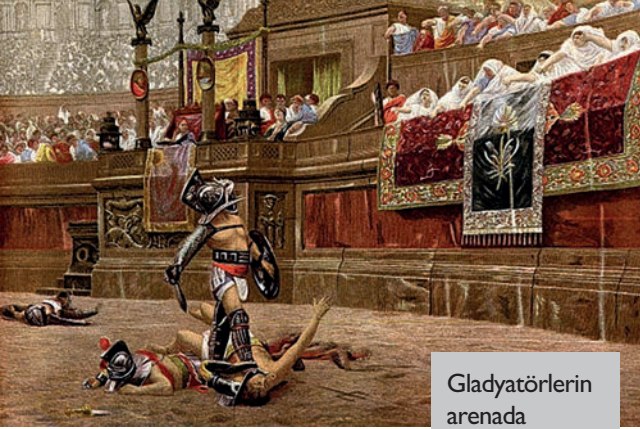
karakterini fareye dönüştürmesini istiyor. Iwerks Mickey'i çiziyor fakat Disney bütünü sahiplenip hatta 1932 Oscar'ını da tek başına alıyor.

Gelelim filmlerdeki "Vahşi Batı" imajına...

Malum, Hollywood western filmlerinde belinde tabanca gezen adamlar, düellolar, adam vurma için alenen ortada dolaşan kiralık katiller velhasıl durmadan silahların ateşlendiği bir yer miydi "Vahşi Batı?"

Filmlerdeki kadar sık değil diyor tarihçiler, yani bunlar da bir efsane imiş, öyle filmlerdeki gibi her gün birbirilerini vurmuyorlarmış!

Daha eskiye gidecek olursak...

Gladyatörlerin arenada dövüştürülen esirler oldukları doğru mu?

Gladyatörlerin hayatta kalmak için, karın tokluğuna sahipleri tarafından arenalarda dövüştürülen esirler oldukları doğru mu ?

Tamamen doğru değil şöyle ki:

Bazı gladyatörler savaşlarda evet esir alınmış dövüşçüler ama çoğu

kötü kalpli zenginlerin esirleri filan değiller; onlar filmlerde oluyor!

Gladyatörlerin çoğu gönüllü. Eski askerler ya da zengin olmak için gladyatörlük öğretilen okullarda eğitilmiş dövüşçüler. Bazıları da şan şöret, güç göstermek için dövüşen asiller, üst sınıf. Ayrıca bu dövüşlerin çoğu öldürmek değil yaralamak amaçlıymış. Unutmayalım, kadın gladyatörler de pek revaçtaymış.

Bir kulak uğruna ne çok konuşuldu ve konuşulmakta. Kulağını kesti mi kesmedi mi, kestiyse ne kadar kesti. Bitmeyen bir başka kurt masalıdır Hollandalı Büyük Ressam Van Gogh'un kulağı.

Ressamın genç yaşlarından itibaren akıl hastalığıyla boğuştuğu biliniyor, ama resimde iyi durmuyor diye kulağını kestiği doğru mu?

Hayır, bir rivayet.

Aşık olduğu bir fahişe kendisini terk edince sadece kulak memesini kesmiş, ama kadını bulamayınca parçayı o gün tanıdığı bir başka fahişeye hediye etmiş.

Ancak 2016'da bir doktorun Van Gogh'un kulağı olduğunu iddia ettiği kulak çizimleri ortaya çıkıyor, o çizimlerde kulak memesinin bir kısmı duruyor kulağın diğer kısımları gitmiş.

Orson Welles'in başına gelenler ise müthiş.

Sinema dünyasının efsane ismi Orson Welles 1938’de radyo yayınında ABD’yi uzaylıların istila ettiğini, ulusal acil durum ilan edildiğini söyleyince işi ciddiye alan halkın galeyana geldiği milyonlarca insanın sokaklara döküldüğü Welles yüzünden kaos çıktığı da doğru değilmiş. Tüm radyo dinleyicilerinin %2’si kadar dinleyicisi varmış programın dolayısı ile milyonları etkilemiş olması mümkün değilmiş yapılan hesaba göre.

Perde gerisinde kalan maksat ise farklı, bu haberle gaz veren gazetelerin kendilerine rakip gördüğü radyoları ulusal güvenliğe tehdit olarak gösterme çabalarıymış. Orson Welles’i paniğe neden olan adam, ulusal güvenliğe tehdit göstererek gazeteler rakipleri daha fazla dikkat çeken radyolardan kurtulacaklarını düşünmüşler!

Ahlâksızlığın yaratıcı insanlara düşmanlığın daniskası. Orson Welles bu konuda epey çekmiş anlaşılabilir. Feminist hareketler de paylarına düşeni alıyorlar. 1960’ların feminist hareketinde protestocu kadınlar bir gün korse, sütyen tencere tava ne varsa kadını özgürleştirme

adına sembolik olarak çöp tenekesine atarken tenekenin önünde poz veriyorlar. Gazeteler bunu kadınların sütyenlerini yakma hareketi olarak gösteriyor, yazıyor. Sütyen yakan filan yok halbuki.

Napolyon Bonapart’ın askeri bir deha olduğu ve daha sonra Avrupalıya hükmeden bir imparatorluğa yükseldiği malum. Onu küçük düşürmek için nesilden nesile yayılan hani nerede ise “cüce idi”ye varan

Cadılıkla mahkûm edilen kadınlara ait filmler neden hep ABD’deki Salem şehrinde geçiyor.

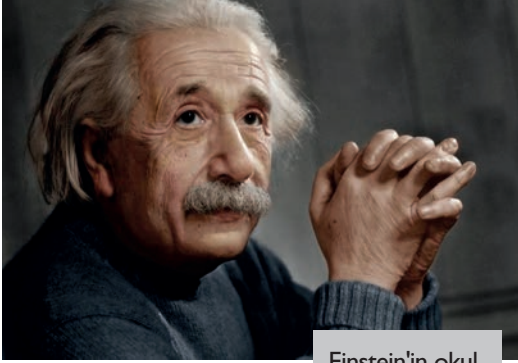
kısa boylu olduğu yakıştırmaları tamamen asılsızmış.

Ve gelelim Salem şehrinde yakılan cadılara. Bu konu ile ilgili kimbilir kaç film izledik. Salem’de mahkeme kurulur. Şu ünlü 1692 yılı mahkemeleri...

Genç kızlar yaşlı kadınları cadı olmakla suçlarlar ve karar açıklanır zavallı kadınları bağırta bağırta yakarlar. Bu mahkemelerde hayatını kaybeden sayısı 20 kişiymiş. 19 kadının asılarak bir adamda ezilerek infaz edilmiş. Yakılan yok.

Zira Salem’de İngiliz kanunları geçerli. İngiltere’de de cadılığın

cezası idam olduğundan aynı uygulamaya yapılmış. Ama; Avrupa'da mahkemelerde cadı olmakla suçlanan 100 bin kişinin özellikle Fransız ve Alman mahkemelerinde yakılarak mahkûm edildiğini tarih yazıyor ama filmler pek söylemiyor; varsa yoksa Salem'de cadılar yakılıyor!

Einstein'in okul giriş sınavını kazanamaması zekâsıyla mı ilgili?

Einstein'in dehasıyla alay eder gibi okulda matematik dersinde çaktığı da doğru değilmiş. Her dersten yüksek notlar aldığı

ve henüz 11 yaşında iken üniversite seviyesinde fizik kitapları okuduğu biliniyor. Sadece bir defa 16 yaşındayken bir teknik okulun giriş sınavını kazanamıyor, nedeni ise sınavın Fransızca yapılması ve bu dile yeterince vakıf olmaması.

Bir başka efsane ise; Ortaçağ'da Avrupalıların dünyanın düz olduğuna inanması. Hani Columbus gelir yuvarlak olduğunu kanıtlar herkes bir şaşırır bir şaşırır... Gerçek böyle değil.

Gerçek, eğitim görmüş Avrupalıların dünyanın yuvarlak olduğunu

asırlar önce bildiği. Eski Yunanda Pythagoras, Aristotle ve Euclid dünyanın küre olduğuna dair yazıları varmış. Ve coğrafi keşifler için yol gösteren Ptolemy'nin Coğrafya adlı yapıtı keşifler çağının en klasik, önemli yol göstericisi imiş. Orada açık ve net biçimde dünyanın kesiklikle yuvarlak olduğu yazılı imiş.

Ayrıca; yalnız eğitim görmüş Avrupalılar değil bütün denizciler ufuk çizgisinin dünyanın yuvarlak olduğuna delil olduğunu zaten biliyorlar.

Gandhi'nin tek elle çıkırık çevirerek, pasif bir direniş, baş kaldırı sonucu İngilizleri kibar kibar Hindistan'dan attığı da bir efsane.

İngilizler kolonyal tahakküme baş kaldırırların başladığını fark etmiş olmazlar mı? 1945 - 47 arası şiddet olaylarının, gösterilerin artmasını da mı görmediler? Gerçek şu ki Hindistan Ulusal Ordusu İngiltere'nin meşruiyetini sorgulaması 1947'de İngilizler geri çekilir miydi bir düşünmek lazım.

Sir Isaac Newton'nu kafasına elma düşünce aklına "dan" edip yer çekimini bulduğu başka bir efsane. Bahçesindeki elma ağacından elma düşünce zihninin açıldığı doğruymuş ama elma kafasına düşmemiş.

Victoria dönemi masa ve piyanoların ayaklarına açıkta olursa

ayıp olur diye pantolon giydirenler olduğu doğru mu, tam araştıramadım.

Ama Mussolini'nin trenlerin kalkış ve varışlarının vaktinde olmasına gösterdiği titizlik pek inandırıcı gelmiyor. Hâlâ sorun halledilebilmiş değil. Belli ki yakıştırmışlar.

Hitler'e sosyalist olduğu yakıştırmaması herhalde en uçuk iddia. Faşist totaliter diktatör demek zorlarına gitti herhalde; propagandanın böyle çarpıtılmışı az bulunur!

Tarihin uydurmalarını, efsane olmuş yalanlarını bir kenara bırakıp bu sefer özenle saklanan, dile getirilmeyen gerçeklerine bakalım onların da hatırı kalsın.

20. yy'ın hatırı sayılır bir zaman diliminde Amerika'da hükümetlerin insanları keyiflerine göre tutuklayıp içeri tıkabildiklerini öğrendiğimde şaşırıldım. Yargılanmaksızın suçlama kafiymiş. Peki, nasıl bir suçlama mı? Cinsel yolla enfeksiyon geçirme! Ondan sonra deneysel denebilecek tehlikeli tedavilerin kurbanları oluyorlarmış. Şaka değil gerçek bunlar.

Peki bu kurbanları söylememe gerek var mı? Tabii ki, hep kadınlar.

Örnek verecek olursak bir günde

Sacramento'da 24 kadın, güvenlik güçleri tarafından sokakta yürürken derdest edilmişler. Ortada fuhuş filan yok. Yıl 1919. Bunların hastalık yayma ihtimali var, bir bakalım diyerek zavallıları tutukluyorlar. Margaret Hennessey bunlardan biri. Kız kardeşi ile market alışverişine çıkıyor. 25 şubat sabahı hava serin. Hennessey eşiyile birlikte Richmond, California'da yaşıyor. Eşi H. J., Standard Oil şirketinde usta-başı. Margaret kız kardeşini ziyarette. İşte bu sırada iki kardeş ellerinde alışveriş fileleri yolda yürürken Polis memuru Ryan ve diğer ahlâk polisleri tarafından şüpheli bulunarak içeri alınıyorlar, bu polis gücü o sabah vazifeye başlamış.

20. yy'da Amerika'da kadınlara yönelik keyfi ahlâki tutuklamalar nasıl yapılabildi?

Bu iki masum kızkardeşlerle başlıyorlar ahlâki kontrole. Gerekçe şüpheli görünmeleri! Zavallı kadınlar çoluk çocuk sahibi evli insanlar olduklarını

evde beklendiklerini anlatsalar da nafiye. Tutuklanıp Canary Cottage denilen izolasyon uygulanan bir hastaneye sevk ediliyorlar.

Ve hastalık yayıp yapmadıklarını

anlamak için genital muayeneleri ve testleri yapılıyor.

“Hayatımızda hiç bu kadar aşagılanmış hissetmedik.” diyorlar daha sonra basına verdikleri demeçte. Kız kardeşlerde hastalık olmadığı saptanınca ertesi gün mahkemeye çıkmaları şartıyla serbest bırakılıyorlar. Mahkemede haksızlığa uğradıklarını söylemeleri bir şey fark ettirmiyor; sadece içlerini dökmüş oluyorlar. Uzun zaman yine tutuklanınız diye sokağa çıkmaya korkuyorlar. Aynı gün 22 kadın daha tutuklanıyor hepsi muayenede temiz çıkıyor. Bazıları gece tutuklu kalıyorlar, kimseyle görüştürülüyorlar.

Kadınların akla dayanmayan şüphelerden tutuklanması epey yayılıyor. Nedeni açık devletin seksist bir program uygulaması; yoksa polisler keyiflerinden yararlanabilirler mi? Kadınlara kamu sağlığını tehdit eden hastalıklı yaratıklar gibi bakmak akla ziyan.

Kadınları tutuklamak hastaneye sevk etmek için icat ettikleri “makul şüphe” kavramı ise bir başka rezale. Böylece istedikleri kadını tutuklayabiliyorlar. Arşiv belgelerinde yer alan kadınları tutuklama gerekçelerinden bazıları şöyle:

Lokantada yalnız başına yemek yemek, yine lokanta da bir erkekle kahve içmek, iş değiştirmek, sokakta şüpheli şüpheli yürümek gibi saçma sapan gerekçelerden sadece

bir kaçı.

1910’dan, 1950’ye kadar ABD’de sürüp giden kadınlara zulmün kaç filmi yapıldı dersenez, yalan dolan filmleri gibi sayısız değil.

Ama Scott W. Stern’in 2018’de Beacon Press tarafından basılan *The Trials of Nina McCall*, kitabından bir yapım teşebbüsü var.

Askerlere cinsel hastalık yayma şüphelisi olarak görülen binlerce kadına yapılan zulmün bir devlet planı olması ise dehşet verici. Film bu zulme sessiz kalmayan kahra-

1910’dan, 1950’ye kadar ABD’de sürüp giden kadınlara zulmün kaç filmi yapıldı dersenez, yalan dolan filmleri gibi sayısız değil.

man bir kadının hikayesi imiş. Yazan Stern konuyu Yale’de öğrenciyken araştırmaya başlamış, daha sonra senior tezi olmuş, ödüller kazanmış. Kitaba film yapmak üzere ünlü yapımcı Cathy Schulman el atıyor. Anlaşması yapılıyor 2018’de ama filmi ara ki bulasın, belki vardır

ben bulamadım!

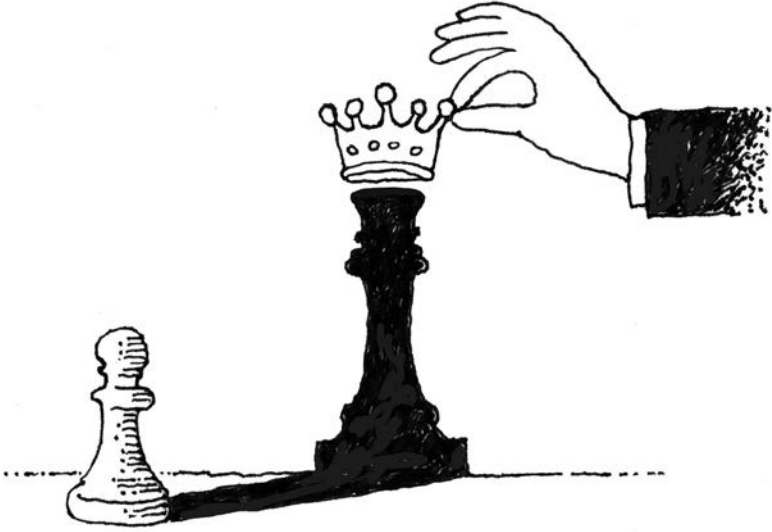
1938 kara yıl, Mustafa Kemal Atatürk’ü kaybettiğimiz yıl. Atamız giderken bize aydınlıklar bırakıp gitti elbette kıymetini bileceğiz. Filmlerini yapacağız bir gün. Biz uyar doğuyuz ve uyar Doğu’nun kadınlarıyız. Tarihimizi kendi öykülerimizle söyleyip gurur duyacağız. Biz yalnız doğunun değil dünyanın aydınlık kadınlarıyız; olmamız gereken yerde olacağız elbette.

Yalanlar arasında sıkışıp kalmak bize göre değil.

Saygıyla efendim... •

necefugurlu@butundunya.com.tr

Gözün Sözü
Cemal Tahsin

Anadolu Bizimdir

2004 yılında, Mısır'ın batı Theben ölümler kenti bölgesindeki Kom el-Hetan'da yürütülen kazılarda, eskiçağ bilim dünyasını tarihsel açıdan sarsan bir keşif yapıldı. MÖ 1391-1353 tarihleri arasında hüküm sürdüğü düşünülen firavun

III. Amenhotep Ölü Tapınağı'nda bulunan yeni altlık parçalardan Gn olarak adlandırılan blok üzerindeki kabartmalar kuzeyli üç yabancı halkı betimliyordu. Bölgede 1966 yılından beri bulunmuş diğer yer adı listelerine göre aynı blok üzerinde

**Satır
Arasında**
Ömer Dedeoğlu

*“Biz daima
hakikati arayan
ve onu buldukça
ve bulduğumuza
kani oldukça
ifadeye cüret
gösteren adamlar
olmalıyız.”*

**Mustafa Kemal
Atatürk**

kaydedilen halkların yurtları da kural olarak aynı coğrafi bölge üzerinde konumlandığı için, Gn bloğunda bahsi geçen ve Luvia, Büyük İonia ve Mitanni olarak okunan bu üç halkı da bilim adamları aynı bölgeye yani Anadolu’ya konumlandırmak zorundaydılar. Böylelikle 19. yy’dan beri batı odaklı bilim dünyasının ileri sürdüğü, İonları, Yunanistan ana karasındaki Atinalıların,

Anadolu da bunların sömürgeciymiş gibi gösterme çabası ve iki yüz yıllık dogma kesin bir şekilde yerle bir oldu.

İddia edildiği gibi Dor istilasından kaçan Akalar Anadolu’yu ele geçirip, kolonizasyon ile Helenleştirmediler. Aksine Anadolulaştılar, sanat ve yüksek kültürle burada tanıştılar. Mimari, sanat, yazı ve alfabeyle burada öğrendiler. Evren, tanrı ve doğa anlayışları da burada şekillendi, sonra kendi ülkelerine götürdüler,

orada da sulandırdılar. Esas kültür, sanat ve bilim kenti Atina değil Anadolu’nun Milet’iydi. Yunanlar Anadolu’ya gelmeden 300 yıl önce burada bir Büyük İonia vardı ve bu da Mısır ve Pers yazıtlarında taşlara kazınmıştı.

**...İonları,
Yunanistan ana
karasındaki
Atinalıların,
Anadolu da
bunların
sömürgeciymiş
gibi gösterme
çabası ve iki yüz
yıllık dogma
kesin bir şekilde
yerle bir oldu.**

Anadolu tarihi 19. yy’da tarihi belgeler ve bulgular yerine, mitoslarla yazılınca Helenleşti. Mesela

Lykia adının Atina Kralı Pandron'un oğlu Lykos'tan değil, Hitit ve Mısır metinlerinden bildiğimiz Lukka'dan yani Anadolu yerlisi Luvilerin dilinden geldiği ve onların yerleşim yeri olduğu kanıtlandı. Bize Helence diye yutturulan Anadolu'daki yer isimlerinin tümü,

MÖ 2000 -MS 600 yılları arasında, kültür ve fikir birliği dili olan Luvideden ve Luvilerden gelmektedir. Ayrıca MÖ 700'e kadar hiyeroglif Luviceyi de ticaret dili olarak bölgede kullanılmaktaydı.

İonya, Doğu Yunanistan değildir.

Yunanistan, Anadolu'nun yüksek kültür birikimi üzerine kurulmuştur.

İonya, Doğu Yunanistan değildir. Yunanistan, Anadolu'nun yüksek kültür birikimi üzerine kurulmuştur. Sanat ve kültür Yunanistan'dan buraya gelmemiştir, zaten bu topraklarda yeşermiş ve serpilmiş uygarlık mirasıdır. Bi-

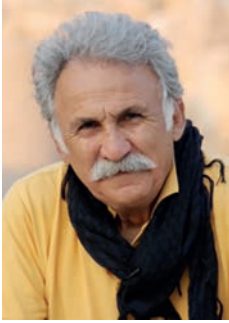
Göbeklitepe ve Karahantepe gibi yerler Anadolu'da 12.000 yıllık kesintisiz bir uygarlık tarihi olduğunu kanıtlıyor.

ze dayatılan tarih MÖ 5. yy Atina propagandasından başka bir şey değildir.

Göçmen olarak gelen ve sözde Helen mucizesine kaynak olarak gösterilen Frigler dahi Anadolu'da Hititlerden kültür ve sanatta öğrendikleriyle, buranın sonsuz kaynağından etkilenerek, batının öncülü olmuşturlardır.

Göbeklitepe ve Karahantepe gibi yerlerden anladığımız üzere 12.000 yıllık kesintisiz bir uygarlık tarihi var Anadolu'nun. Bu medeniyet süreci dünyanın başka hiçbir bölgesinde yok, varsa da daha ortaya çıkmadı. "Uygarlık Anadolu'dan Doğdu" isimli anıtsal eserinde Prof. Dr. Fahri Işık bunu her açıdan kanıtıyor. Yerli, yabancı hiçbir bilim insanı da bilimsel olarak buna itirazda bulunamıyor.

Yapabildikleri tek şey ise ömrünü Anadolu'daki arkeolojik kazılara adanmış bu saygı değer bilim

Prof. Dr. Fahri Işık ve Uygarlık Anadolu'dan Doğdu adlı eseri

insanımızı ırkçılık ve faşistlikle suçlamak. Doğruları söylemenin ve tarihi palavraları ortaya çıkarmanın bedeli bu olsa gerek. Batı'dan gelen her şeyi sorgulamadan kabul etmek de cabası çünkü Türk bilim insanlarının da çoğu açık fikirli olmak yerine batı akademik çevrelerinden dışlanmak korkusuyla susuyor...

Bunlara ek olarak bugün kesin olarak bildiğimiz bir şey daha varsa o da Anadolu'daki bu kesintisiz uygarlık sürecinin başat aktörlerinin Türk boyuları olduğudur. Türk adı tarihte yazılı olarak ilk defa karşımıza Sümer egemenliğinde bir şehir devlet olan Mari'de (bugünkü Tel-Hariri) bulunan ve MÖ 3.000-2.500 senelerine tarihlenen tabletlerde karşımıza çıkıyor. Bu tabletlere göre (yani yazının icadından itibaren) Anadolu'da yaşayan insanlara Türk deniyor. Yeni bulgular

ışığında ise Anadolu'daki Türk varlığı (dil, kültür, inanç izlerinden gördüğümüz üzere ve kaya resimleri, balballar gibi bulgular ışığında) en az 15.000 yıllık.

Değerli araştırmacı-yazar Dr. Mustafa Engin Çoruh

“Anadolu'nun Tapusu Türklerindir” isimli kitabında Türk kelimesinin Mari tabletlerindeki Sümer kökenli Turuk-Türük kelimesinden geldiğini ve bu tabletlerin bizim Anadolu'daki varlığımızı yazılı olarak gösteren ilk belge olduğunu kanıtıyor. Yaptığı kapsamlı çalışmaya göre; Türük bir kavmin adı ve atalarımız Sümerler bu kavmi “**kısa boylu, önderlik niteliği olan, rüzgâr gibi hızlı, temiz, dürüst kendisine**

güvenilir, kızdığı zaman kendisinden çekinilen ve efsanevi bir aslan gibi olan insanlar” olarak tanımlıyorlar. Bu kavmin yaşadığı bölge Turukki-Türükki (Türklerin yaşadığı yer demek) yani Türkiye olarak adlandırılıyor. Bu bölge günümüzün Doğu, Güneydoğu, Güney Anadolu ve Mezopotamya'nın kuzey bölgesidir.

Daha sonradan Nuh Tufanı diye kutsal

Dr. Mustafa Engin Çoruh'un Anadolu'nun Tapusu Türklerinden adlı eseri

İnsanlığın ortak en kadim öyküsü, Nuh Tufanı hikâyesi de Orta Asya ve Türk kökenlidir.

kitaplara girecek olan insanlığın ortak en kadim öyküsü, büyük tufan hikâyesi de Orta Asya ve Türk kökenlidir. Jeolojik veriler, arkeolojik buluntular, destanlar, efsaneler, dil ve yer adlarına dayanarak yaptığı çalışmasıyla bunu kanıtlayan dünyaca ünlü Sümeroloğumuz Muazzez İlmiye Çığ, Türk boyu Sümerlerin bu hikâyeyi Orta Asya'dan, on binlerce yıllık bir söylence olarak Mezopotamya'ya getirdiğini yaptığı çalışmalarla ortaya çıkarmıştır.

Fritz Hommel daha 1885'de "Sümerler (Mezopotamya'da) dünyanın en eski kültür ve medeniyetini inşa ederken, onların diğer kardeşleri, yani çağdaş Türk-Tatarların ataları kısmen bugün yaşadıkları gibi henüz göçebe olarak İç Asya bozkırlarında yaşıyorlardı... Türkler, Türk-Tatarların çok eski zamanlarda Sami Babillerin öğretmeni olduklarını bilmeden, Semitik bir kültürü yani İslam dinini benimsediler." diyerek bugün artık kesin olarak bil-

diğimiz, Sümerlerin bir Türk boyu olduğu gerçeğini öngörmüştü. 4-5 bin sene önce bütün dünya medeniyetinin temelini atan Sümerler tarafından kullanılmış birçok hece ve kelime bugün hâlâ biz Türkler tarafından kullanılıyor. Özünde bugün kullandığımız Türkçe Sümercenin devamı.

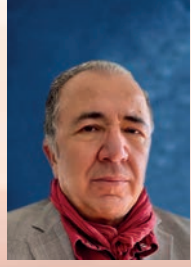
Bütün bunlara ek olarak yeni yapılan çalışmalar, Luvicenin ve dolayısıyla Hititçe ve Hurrice gibi Anadolu'da konuşulan diğer özdeş dillerin, Hint-Avrupa dil grubu denen emperyalist kurmaca yerine ya Anadolu kökenli ya da Orta Asya kökenli Türki bir dil olduğunu gösteriyor.

Geçmişten bize "Ey millet! Ey 600 senelik çarşafa bürünmüş 5.000 senelik açık alınlı Türk kadını!" diye seslenen ATA, Türk tarihinin derinliğinin farkındaydı. Hiçbir budun Anadolu'nun yerli halkı olmayı biz Türkler kadar hak edemez. Burası bizim, yani belirli Türk boylarının ana yurdudur ve tarih bizimle başlar... •

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

Kaynakça: 1- Sumerlilerde Tufan, Tufan'da Türkler-Muazzez İlmiye Çığ 2- Sumerliler Türklerin Bir Koludur-Muazzez İlmiye Çığ 3- Anadolu'nun Tapusu Türklerindir-Dr. Mustafa Engin Çoruh 4- Uygarlık Anadolu'dan Doğdu-Prof. Dr. Fahri Işık 5- Pamphylia-Prof. Dr. Fahri Işık 6- Türk Tanrı İnancı -G. Ahmetcan Asena 7- Anadolu Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları -Savaş Özkan Savaş 8- Erg Enek On -Fırat Düzgüner 9- Kara Atena -Martin Bernal 10- Oryantalizm -Edward Said

Arayış
Vahap Candan

Mehmet Emin Efendi ve M. Zahir Bigi'nin Türkistan Seyahatnameleri

Mehmet Emin Efendi

M. Zahir Bigi

Akademik nitelikli tarih kitaplarını okurken rastlarız. Tarih araştırmacıları tarih yazarken, ilgili dönemin gezginlerinden de alıntılar yaparlar. Gezginlerin notları, kültür ve siyasi tarihi anlamamıza ciddi katkılarda bulunur.

Gezginlerden kastımız, diplomatik seyahatler yapan görevlilerin yazdıkları değil. »

Elbette onların yazdıkları da tarihi ve yazıldığı dönemin anlayışını anlamamıza yardımcı olur. Örneğin bizim tarihimizde 28 Çelebi Mehmet Efendi'nin Olağanüstü Elçi sıfatıyla 1720 yılında Fransa'ya yaptığı seyahat. Elçi, yaklaşık 1 yıl kadar Paris'te gözlem ve incelemelerde bulunmuştur.

28 Çelebi Mehmet Efendi

İstanbul'a döndüğünde sunduğu ayrıntılı raporda günlük yaşamdan kesitler, muntazam planlanmış kentler ve benzeri notların yanı sıra Fransız Mühendis Sebastien le Prestre de Vauban'ın geliştirdiği havuzlu su kanallarının incelemesi gibi teknik konular da vardır. 28 Çelebi Mehmet Efendi hiçbir zorlukla karşılaşmadan görevini tamamlamış ve sunduğu raporla tarihe not düşmüştür.

Yoğun merak ve araştırma duygusu ile zorluklar ve tehlikeleri ve para harcamayı göze alarak, tek başına ya da birkaç kafadarla yapılan uzun seyahatlerden söz ediyorum. Antik çağları geçelim; Orta, Yeni ve Yakın Çağ'da yaşayan Avrupalı gezginlerin adlarını çocukluğumuzdan itibaren duymaya başlarız. Öte yandan tarihçiler Orta Çağ Türk tarihini araştırırken Arap gezginlerden de yararlanırlar. Emeviler ve özellikle de 750'li yıllardan itibaren Abbasi dönemi Arap gezginlerin Asya'ya düzenledikleri seferler, erken Orta Çağ Türk kültür ve siyasi tarihini daha iyi anlamamıza yardımcı olmuştur.

Orta Çağ'da Avrupalı gezginlerin çoğu risk ve macerayı seven

Marco Polo

Orta Çağ'da Avrupalı gezginlerin çoğu risk ve macerayı seven ticaret adamlarıydı. En bilineni Venedikli tacir Marco Polo'ydu.

ticaret adamlarıydı. En bilineni Venedikli tacir Marco Polo'ydu. Marco'nun babası/dedesı ve amcası da ticaretle ilgileniyordu. Daha sonra sömürgeler ve yeni topraklar elde etmek için yapılan seferler başladı. Avrupalı gezginlerin seyahatleri 18. yüzyılda sömürgeciliğin yaygınlaşmasıyla artış gösterdi; Ortadoğu ve Asya toprakları ilgi odağı oldu.

Gezginler, her ne kadar edebi seyahatnameler yazmış iseler de bir kısmı istihbarat görevlisi gibi çalıştılar. Ya da yöneticiler, gezginlerin; hatta akademisyen gezginlerin notlarından azami ölçüde yararlandılar.

Gezginlerin edebi bir üslupla yazdıkları seyahatnameler, Avrupa halklarının yeni coğrafyalar, yeni kültürler tanımalarına imkan sağlıyordu. Bu durumda küçümsenecek bir getiri değildi. Örneğin Orta Asya'yı gezen İngiliz gezgin Alexander Burnes'in "1834'te yayımladığı üç ciltlik seyahatname kitabı geniş bir okuyucu kitlesine ulaşmış; ayrıca Fransızca ve Almanca'ya çevrilmişti."⁽¹⁾

Tek başına seyahate çıkan gezginler olduğu gibi resmi ya da yarı resmi heyet gezileri de az değildir.

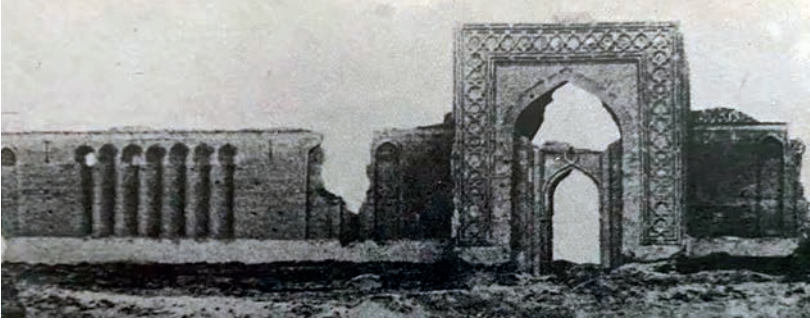
Böylesi geziler; uzun vadeli stratejik hedefler için bilgi toplama ve toplum ileri gelenlerini keşfe hatta yöneticilerle çeşitli anlaşmalar imzalamaya yönelikti. Bunlardan biri de Rus hükümetinin 1858'de, Türkistan durumlarının ve yöneticilerinin durumu incelemek için gönderdiği Albay Ignatyev başkanlığındaki heyet.

Alexander Burnes'in günümüzde kapağında kendi resmiyle yayımlanan seyahatname kitabı

“..Heyete 16 coğrafyacı, jeolog, etnograf, zoolog, şarkiyatçı ve tarihçi olmak üzere 82 kişi katılmıştır. 18 Temmuz 1858'de Hive Hanı Seyyid Muhammed, Ignatyev'i oldukça soğuk karşılamış ve kendisiyle bir anlaşma imzalamayı reddetmiştir. Hive'den ayrılan Ignatyev, 31 Ağustos 1858'de Buhara'ya varmıştır. Emir Nasrullah, Ignatyev ve arkadaşlarını gayet sıcak karşı-

lamış, kendilerine büyük ilgi göstermiştir. Ignatyev Buhara Emiri ile bir ticaret anlaşması imzalamayı başarmıştır. Orta Asya Türk devletlerinin durumunu iyice tetkik ederek Petersburg'a dönmüş ve hazırladığı raporu hükümetine sunmuştur. Raporunda Hokand'ın derhal işgal edilmesi gerektiğini, Buhara ve Hive'nin ise önce birbirlerine düşü-

1020 yılında Gazneli döneminde inşa edilen Rıbat-ı Mahi Kervansarayı Ön cephe'den eski bir görünüm (Ara Altun'un "Orta Çağ Türk Mimarisinin Anahatları İçin Bir Özet" adlı kitabından)

rülüp Rus nüfuzuna sokulmaları ve sonra fiilen işgal edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu tez, yayılma taraftarı bütün devlet adamları ve generaller tarafından destek görmüş ve Rus yetkililerine Türkistan'ın işgali için cesaret vermiştir..."⁽²⁾

Atalarımızın Uzak Asya'dan Küçük Asya'ya gelip yurt tutmaları; dünyada kavim olarak birlikte yaşayan en büyük maceralardan biridir aslında. Tarihçiler, Türklerin bu macerasının stratejisi üzerine çok sayıda makaleler yayımlamışlardır. Ancak Orta Çağ'da, yabancı diyarları merak edip gezmiş ve seyahatnameler yazmış bir Türk maceracı var mı? Bilmiyoruz; en azından ben bilmiyorum.

Anadolu'ya gelişimiz muazam bir macera. Ancak, birey ya da küçük gruplar halinde maceralı seyahatlere ilgi göstermediğimizi söyleyebiliriz. Bu durumu Türklük biliminin kurucularının yabancıardan oluşmasından da anlıyoruz. 19. yüzyılın ünlü Türkologları arasın-

da ne yazık ki bir Türk Türkolog yoktur. Osmanlı aydını Tanzimat döneminden itibaren ilgilenmeye başlamış Türkistan'la. 1890'dan sonra, özellikle Jön-Türk ya da Yeni Osmanlı olarak tarihe geçen akımın mensuplarının bir kısmı bu ilgiyi, İttihat ve Terakki Cemiyeti şemsiyesi altında Türkçülüğe kadar götürmüşlerdir.

19. yüzyıl sonlarında meraklı iki maceracı/gezgin Türk yaşamış ve ikisi de seyahatlerini kaleme almış. İkisi de eğitimli. İlki, Mehmet Emin Efendi. Seyahatnamesinden anlıyoruz ki aslen Türkmenistanlı bir Türk. İstanbul'a eğitim görmek amacıyla gelmiş; eğitimini tamamladıktan sonra bir süre Bab-ı Ali'de memur olarak çalışmış. Fakat kendi ifadesine göre resmi dairede katiplik etmekten sıkılmış ve Avrupa ülkelerine geziler yapmış. Bu gezilere ilişkin notlarının yayımlanıp yayımlanmadığını bilmiyoruz. Türkistan'a yaptığı iki

seyahate ilişkin notlarının bir kısmını yayımlamış. Kalan kısmı ki, Kaşkar ve çevresiyle ilgili olan bölümün de yayımlanıp yayımlanmadığını bilmiyoruz. 1879'da Ünlü Yazar-Gazeteci Ahmet Mithat Efendi'nin önsözleriyle yayımlanan Mehmet Emin Efendi Seyahatnamesi, yer yer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırma yaptığı için ayrıca önemli.

Gezginimizin daha önce Almanya, Fransa, İtalya gibi Batı ülkelerini gezdiğini yine kendi ifadelerinden anlıyoruz. Batı dillerinden Almanca'ya hakim olduğunu da 1898 yılında Alman İmparatoru II. Wilhelm'in, 1 ay süren Kudüs ve Lübnan ziyaretindeki Osmanlı refakat ekibinde yer almış olması nedeniyle biliyoruz.

Sosyal yaşam, coğrafya ve kültüre ilişkin notlardan daha fazla Rus yayılcılığı; Rusların Türkistan'a askeri saldırıları ve Türkistanlıların verdiği mücadelelere dikkat çekmiş. Mehmet Emin Efendi'nin, Rus yayılcılığı üzerine anlattıkları, sadece bugün değil yarın için de önemli ipuçları barındırmakta ve uyanık olunması gerektiğini telkin etmekte. Tiflis'ten Bakü'ye; ora-

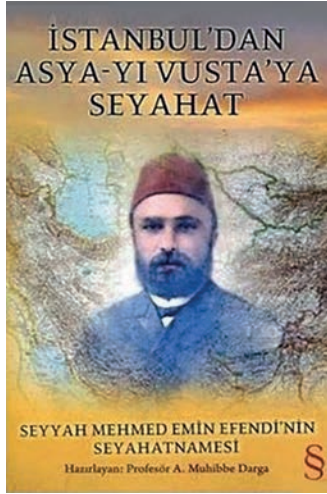
dan da vapurla Hazar denizinin doğu kıyısındaki Kızılsu şehrine varır. Ancak Ruslar yayırlarken vakit kaybetmeksizin, yer adlarını da değiştirmektedirler:

“...Moskof lisanında (krasna) kırmızı ve (Vodsk) su demek olup şehrin hemen yakınında akan su-

ya Türkmenler Kızılsu dedikleri için, Ruslar dahi bu ismi Moskoflaştırarak “Krasnovodsk” diye adlandırmışlardır...”⁽³⁾

Gezgin Mehmet Emin Efendi, tarihe de meraklı bir aydın. Kaşkar'da son bulan Türkistan gezisinde kültür tarihimize bağlamında da önemli bilgiler veriyor bize. Ancak biz siyasi boyutunu incelemeye çalıştık. İngilizlerin, Afganistan üzerin-

den Orta Asya'ya sızmalarına ilişkin görüş ve tespitlerinin yanı sıra daha çok Rus yayılcılığının geçirdiği aşamaları anlatıyor. Rusların, emperyal amaçlarını gerçekleştirmek için, sabırla ve uzun vadede hedeflerine odaklandıklarını ve Hive, Hokand, Buhara gibi Türk hanlıklarının tehlikeyi anlamakta geciktiklerine esfle vurgu yapıyor. Ve Rusya'nın, hedeflediği hanlıkların demografik yapısını, sabırla; zaman içinde değiştirerek, zamanı gelince

Mehmet Emin Efendi'nin
İstanbul'dan Asya-yı Vusta'ya
Seyahat adlı kitabı

son darbeyi vurduğunu da anlatıyor:

“...Lakin Ruslar maksatlarını elde etmek için çalışmaktan bir an bile geri durmadılar. 1870’te Buhara şehzadelerinden Abdülmelik Han’ı babası Muzaffer Han aleyhine isyana teşvik ettikleri gibi, diğer taraftan Hokand Hanlığı ile anlaşarak, Semerkant dahil olduğu halde 6-7 şehri daha idareleri altına aldılar. Görünüşte taassuplarından geçilmeyen birtakım mollalar ise gerçekte Rusya tarafını tutup isyana yardımcı oldular. Buhara emirinin gücü, isyanı bastırmaya yetmeyince Moskoflar ihtilali bastırmak bahanesiyle Buhara’ya kadar yaklaştılar...”⁽⁴⁾

19. yüzyılda; 1893 yılında Türkistan’ı gezen Türk aydınlardan biri de Kazan Türk-Tatar edebiyatında iz bırakmış Kazanlı Muhammed Zahir Bigi idi. Dört romanı bulunan Zahir Bigi Orta Asya gezisini anlattığı kitabını “Maveraü’n-Nehir’de Seyahat” adıyla yayımlatmış. O da yaşadığı dönemde, Avrupa’yı “Doğu”dan üstün görek bu medeniyeti faydalı yönleri ile kendi medeniyetine taşıma gereği görüşünü savunmuş. Seyahatnamesinden, tıpkı Mehmet Emin Efendi gibi, “Biz niçin geri kaldık?” sorusuyla sürekli meşgul olduğunu anlıyoruz.

Eserinde, hanlıkları idare eden kadro, medreselerdeki eğitim sistemi ve tarihi Türk yapıları üzerinde durmuş. İsmail Gaspralı’nın gazetesi Tercüman’da makaleler ya-

yımlayan Bigi, eğitim konusunda Gaspralı gibi düşünmekteydi. Rusya ve Rusya dışında yaşayan Türklerin, eski usulde eğitim yapmalarını nedeniyle çağın gerisinde kaldıklarını; yenileşmenin gerektiğini savunmuştur. Kendisi de bir “molla” olan gezginimiz, “Buhara ulemasının derin bilgisizlik ve basiretsizlik içinde ve Buhara medreselerindeki mollaların dünyadan habersiz olduklarını” hayret ve üzüntüyle karşıladığını belirtiyor seyahatnamesinde.

1492’de Amerika kıtasının keşfinden itibaren vahşi(!) halklara uygarlık(!) götürmek için yapılan keşif amaçlı seyahatnameler, keşfedilen coğrafyalardaki halklara hiç huzur getirmedi. Amerika kıtasında olduğu gibi, kimi uygarlıklar planlı katliamlarla (aslında soykırımlarla) yok edildi. Asya’da yaşayan soydaşlarımız ise Rusya ve Çin tarafından sürgünler ve katliamlara tabi tutuldular; yok edilmeye çalışıldılar.

Günümüze bakarsak, değişen pek bir şey yok gibi: Büyük güçler, iç karışıklıkları önlemek, barışı sağlamak, muhtemel tehdidi önceden ve uzakta önlemek, demokrasi götürmek gibi bahanelerle kan akıtmaya devam ediyor... •

vahapcandan@butundunya.com.tr

(1) YILMAZ VURGUN Seda; “19. yy’da Seyahatnamelerin Işığında Buhara Emirliği” (doktora tezi) Sakarya Üni., Sosyal Bilimler Ens., 2013-

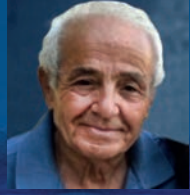
(2) YILMAZ VURGUN Seda; age-s.17

(3) Mehmet Emin Efendi; “İstanbul’dan Orta Asya’ya Seyahat, Haz; Rıza AKDEMİR, Kültür ve Tur. Bak. Yay.,1986, ANK.

(4) Age; Mehmet Emin Efendi s.147

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Köye Bir Başka Gidiş

Çifteler Eğitim Kursu'na katılanlar, Ankara'ya gelişlerinden iki gün sonra Ankara Vilayet Konağı'ndaki Eğitim Müdürlüğü salonunda bir araya geldiler. O gün onlar için çok önemliydi. Çünkü biraz sonra stajlarını yapacakları köyler kendilerine bildirilecekti. Müdürlük olanak olduğu sürece her adayı kendi köyüne gönderecekti, koşulların zorlaması durumunda ise görevlendirme, eğitmenin kendi köyüne en yakın köye yapılacaktı. Görevlerine en geç bir hafta içinde başlamaları gerekiyordu.

18 Kasım
1936'da
yaşanmıştır.

Ankara, kendi aralarında coğrafi bir bütünlük oluşturan köy bölgelerine ayrılmıştı. Küçük Yozgat (Elmadağ) bölgesinde 5, Tatlar ve Yakupabdal bölgesinde 7 köy bulunuyordu. Bağlum, Fethiye, Hakavun, Orhaniye, Yeregözü bölgesi 8'er köyü kapsıyordu. Taşpınar bölgesinde 9 köy vardı. En çok köy Etimesgut (Peçenek) bölgesindeydi; 11 köy. 84 stajyer öğretmenin atamaları on bölgeye ayrılmış toplam 79 köye yapılmıştı.

Eğitmen kursunu bitirip görev yerlerine gitmek üzere kurstan ayrılan öğretmenler kendi yaptıkları 19x40x56 cm boyutlarındaki tahta bavullarıyla. (21.10.1939)

Her bölgeye, köyden köye giderek öğretmenlere iş başında yardımcı olacak bir gezici başöğretmen verilmişti. Hepsinin başında da kurs direktörleri İlköğretim Müfettişi Emin Soysal bulunacaktı. Ankara Millî Eğitim Müdür Yardımcısı, adayların görev yapacağı köyleri tek tek isim okuyarak bildirdi. Görev yerinden hoşnut olmayan hemen yoktu. 33 kişi kendi köyüne, 23 kişi kendi köyüne yakın köylere, 24 kişi de köy ve bölge başöğretmenleriyle olan ilişkilerine göre başka köylere atanmışlardı.

Öğleden sonra her adaya yanında köye götürmesi için önceden hazır edilen gereçler dağıtıldı.

Eğitmen adaylarının teslim aldıkları bayrak ve bayrak direği, bir normal bir de doktor termometresi, şerit metre, makas, bir şişe mürekkep, dolma kalem, kurşun kalem, Türkiye haritası, not defteri ve kâğıt köylerde gereksinim duyacakları en önemli gereçlerdi.

Adaylar köylerine gitmeden önce Eğitim Müdürlüğüne birer dilekçe vererek aylıklarını alabilmek için bir "mutemet" tayin ettiler.

Eğitmenlerin yanlarında gerekli araç gereçleri ile hükümet konağından ayrılışları, görülmeye değer bir olaydı. Türk eğitim tarihinde

benzeri görülmemiş bir olay yaşanıyordu. Stajyer öğretmenlerin köye gidişleri, bambaşka bir olaydı. Ellerinde Türk bayrağı, omuzlarında bayrak direği, bavullarında Türkiye haritası, ceketlerinin yaka ceplerinde dolma kalemleriyle gidiyorlardı. Onlar, ulusal ruhun simgesini omuzlarına, uygar yaşamın belirtilerini ceplerine, diğer eşyalarını da sırtlarına alarak görkemli ve ağlatıcı bir alçakgönüllülük içinde gidiyorlardı köylere. Osmanlı'nın yüzyıllardır esirgediği şeyi, ışığı götürüyorlardı. Bu görünüm öyle çarpıcı, öyle etkileyiciydi ki görüp de gözyaşı akıtmayanlar katı yürekli

Stajyer öğretmenler ellerinde Türk bayrağı, omuzlarında bayrak direği, bavullarında Türkiye haritası, ceketlerinin yaka ceplerinde dolma kalemleriyle gidiyorlardı.

insanlardı. Ama Tonguç, hem yufka yürekli hem de gururluydu. Sırtlarında eşyalarıyla konağın avlusundan ayrılan öğretmenlerin arkasından bakarken gözyaşlarını tutamadı. Bu

eğitmenler geleksel eğitimi, bürokratik düzen ve formaliteleri kırarak olan bir büyük eğitim devriminin ilk erleriydi. Sadece sırtlarında araç-ge-reç taşımakla, köylüler hesabına zaman kazanmışlardı. Bu gereçler öğretmenlerin ardından köylere gönderilseydi 79 köy okuluna ancak iki ayda dağıtılabilecekti.

Ankara köylerine dağılan öğretmenler 26 Aralık'ta iş başı yapmışlardı ama derse başlamaları 10-12

79 Ankara köyünün dörtte üçünde okul yoktu.

günlük bir gecikmeyle olmuştu. Bu köyler, o güne değin okul ve öğretmen yüzü görmemiş köylerdi. Valilik, eğitimciler görevine başlamadan önce köylere okul yapılması için buyruklar vermiş, Eğitim Müdürünü bina yapım işlerinde etkin olarak çalışması için görevlendirmişti. Fakat yine de köylerde okul olarak kullanılabilecek bina bulmak kolay iş değildi. 79 köyün ancak dörtte biri kadarında içine girip ders yapılacak bir okul binası oluşturulmuştu. Geri kalan köylerde hazırlıklar sürüyordu. Fakat çok sayıda köyde ise ciddi sorunlar yaşanıyor. Köylüler ne okul için ne de öğretmenin oturması için bina yapmaya yanaşmıyorlardı. Köylülerin bu tutumlarına bazı muhtarların beceriksizlikleri de eklenince okul binası işi neredeyse çıkmaza girmişti.

Geri kalan köylerde hazırlıklar sürüyordu. Fakat çok sayıda köyde ise ciddi sorunlar yaşanıyor. Köylüler ne okul için ne de öğretmenin oturması için bina yapmaya yanaşmıyorlardı.

Köylerden birinde okul binası olarak kullanılmaya uygun üç ayrı bina olmasına karşın köylünün eğitim işine ilgisizliği, imamın okul ve öğretmen karşıtı kışkırtmaları, öğretmenin durumu Eğitim

Müdürlüğüne bildirmesine neden oldu. İlgililer bir kaç kez köye gidip geldiler ama köylüleri ikna edemediler. Son çare olarak “Okul için en uygun bina, camidir.” dediler. Bu kez köylüler, cami elden gitmesin diye, uygun evlerden birinin okul olarak kullanılmasına razı oldular.

“Biz çavuş öğretmen istemiyoruz, ona verecek yerimiz yok.” diye resmî makamlara başvurdular. Bu köylülerin ikna edilmesi de bir hayli zor oldu.

Bir başka köy, okul binası sorununu nedeniyle ikiye ayrılmıştı. Eskiden okul olarak kullanılan bina köy imamına ayrıldığından okul için varlıklı bir köylünün bir odası düşünülmüştü. Ama adam odayı vermek istemiyordu. Adamı ikna etmek için köye birkaç kez gidilmesi gerekti.

Saraycık Köyü’nde de öğretmen, çocukları kendi evinde toplayarak okutmaya başlamıştı.

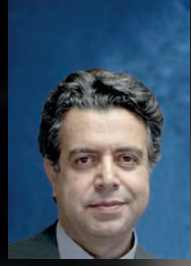
Okul binası diye kabul edilen binalar, köy odalarının, köy evlerinin, cami yakınlarındaki eski mescitlerin ve yıkık dökük medrese artıklarının onarılmasıyla elde edilmiş, eğitim ve öğretime uygun olmayan, bir helâsı bile bulunmayan, çoğu tek odalı geçici yapıları. İşte bu derme çatma binalarda eğitim öğretim, biraz gecikmeli ve eksiksiz olarak ancak Aralık ayının sekizinde başlayabildi. •

cemalturkmen@butundunya.com.tr

(Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi: İsmail Hakkı Tonguç 1, 2001, s. 299)
(Bahattin Uyar, Tonguç’un Eğitimcileri, 2000, s. 142, 143, 144)

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Devrim'in Sessiz
Kahramanlarından

Faruk Z. Akyol

Amerika Tenesse Üniversitesi'nde keplerin havalarda uçtuğu mezuniyet töreni sonrası arkadaşıyla evine gelen Faruk Akyol, posta kutusunda bir mektup buldu.

Arkadaşı: "Yine mi?" diye sordu. Faruk Akyol; mektubu açarken, "evet" anlamında başını salladı. Mektup son zamanlarda Türkiye'den sık aralıklarla gönderilenlerden biriydi... »

İçeriğinde de; “Devletinize size ihtiyacı var!” anlamında bir ifade yer almaktaydı. Arkadaşının; “Gidecek misin? Buradaki iş tekliflerini değerlendirmeyi niye düşünmüyorsun?” sorusuna Faruk Akyol’un net bir yanıtı vardı.

“Gitmeme lâzım. Ailemin bana yapamadığını, devletim yaptı. Şimdi görev sırası bende ve bu borcu ödemem gerekir...”

Gülgün, Faruk Akyol Eskişehir DDY lojmanları bahçesinde

1 Mart 1926’da Bursa’da köklü ve varlıklı bir ailenin çocuğu olarak doğan Faruk Akyol, ilkokul 3. sınıfa kadar Bursa’da okudu. Babası ölünce ailesi, Bursa’daki mal varlıklarını elden çıkarıp İstanbul’daki akrabalarının yanına yerleşme kararı aldığında henüz 9 yaşındaydı.

Teyzesi, Faruk Akyol’u; Darüşşafaka’ya yerleştirdi. Darüşşafaka Lisesi mezuniyetinden sonra İstanbul Teknik Üniversitesi Kimya Bölümü öğrencisiyken gazetedeki bir haber üzerine iki hocasının kefaletiyle (Bu öğretmenlerden biri Zeki Alasya’nın da babası olan Darüşşafaka’daki kimya öğretmeni ve okulun müdürü Ahmet Reşat Alasya’dır.) 1946 yılında TCDD bursiyeri olarak Amerika’ya gitti. Illinois ve Tenessee (yüksek lisans) üniversitelerinden Makine Yüksek Mühendisi olarak mezun oldu.

Türkiye’ye döndüğünde; askerlik görevini Ankara Genelkurmay Protokol Dairesi’nde Bülent Ecevit ile birlikte

Faruk Z. Akyol kimdir?

1 Mart 1926 Bursa doğumlu Faruk Akyol, İstanbul Darüşşafaka Lisesi’ni bitirmiş ve 1946 yılında TCDD bursiyeri olarak Amerika’da Tennessee ve Illinois Üniversitelerinden Makine Yüksek Mühendisi olarak mezun olmuştur. Kısa bir süre Detroit Edison Elektrik şirketinde çalıştıktan sonra Türkiye’ye dönmüş, 1963 yılına kadar TCDD Eskişehir Demiryolu Fabrikaları’nda çeşitli kademelerde çalışmış, daha sonra 25 yıl boyunca özel şirketlerde önemli proje ve görevlerde bulunmuş, İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi’nde Öğretim Görevlisi olarak da çalışmıştır. ABD’de, Tav Beta Pi Cemiyeti şeref üyesi olan Akyol; Mırsır Arap Cumhuriyeti Liyakat Madalyası ve TÜBİTAK Tuğaç Vakfı 1982 Sanayi ödülü sahibidir. TMMOB Makina Odası kurucu üyelerinden, evli ve üç erkek çocuk sahibi Faruk Akyol 1994 yılında vefat etmiştir.

Faruk Akyol, Devrim otomobilinin üretimi hakkında Bakanlık yetkililerine bilgi veriyor

yaptı. Askerliği esnasında Amerikan Kültür Derneği'nde İngilizce hocalığını da sürdürdü.

Eşi Gülgün Altınkök ile 1953 yılında tanışıp, 1954 yılında da evlendiler.

1954 Haziran başında Askerliğini tamamlayarak zorunlu hizmet için TCDD Yolları görevlisi olarak Eskişehir'e gittiler. Mühendislik görevinin yanı sıra Devlet Demir Yolları personelinden yurt dışına görevli olarak gideceklere ve Türk Amerikan Kültür Derneği'nde İngilizce öğretmenliği yaptı.

Eskişehir'de bulunduğu süreçte; Devlet Demir Yolları'nda çalışan

mühendislerimizin ortaya koydukları olağanüstü performansla başarılan, tarihe mal olmuş Devrim Otomobilleri Projesi'nin karoseri bölümünde görev aldı.

Bu kahraman mühendislerimiz; ülke yollarında doğru dürüst

otomobilin olmadığı, bu konuyla ilgili; bilgi, deneyim, teknik altyapı, yetişmiş eleman, yedek parça, vs. gibi konunun candamarı unsurların bulunmadığı bir ortamda ve o günün teknolojiyle dünya standartlarında en az beş on yıl gibi bir gelişme

Devrim otomobili, kalıpları olmadığı için aracın çabuk kuruyan betondan kalıbı çıkarıldı ve karoser "stretch forming" denilen kalıba gerdirme yöntemiyle imal edilmişti.

sürecinin normal sayılabileceği şartlarda bu proje ile; 129 gün gibi bir sürede, sıfırdan 4 otomobili tamamlayıp, 29 Ekim 1961

Cemal Gürsel, deneme sürüşünden önce Devrim otomobilinde

Cumhuriyet Bayramı kutlamaları'na yetiştirmek gibi bir mucizeyi gerçekleştirmişlerdi.

Devlet, bütçe olarak bu dört otomobil için sadece bir kapısının kalıp parasını ödemişti. Ailelerinden aylarca ayrı kalıp, günde 18-20 saat çalışarak uykusuz, tatilsiz, hiç mesai almadan fedakârca çalışan bu ekibin başarısı, konunun takdir gerektiren başka bir yönüydü.

Yine Türk mühendislerinin başarısı olan "Karakurt Treni" ile Ankara'ya götürülen Devrim otomobilleri; önce Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel ile birlikte Anıtkabir'e gitti ve gün boyu Ankara sokaklarında halkı selamladı.

Konunun bundan sonrası ise hepimizin malumu:

Cemal Gürsel'in "*Batı kafasıyla otomobil yaptınız ama, Doğu kafasıyla benzin ikmalini unuttunuz.*" sözü etrafında şekillenen basının uyguladığı linç kampanyası ile Devlet Planlama Teşkilatı'nın verdiği olumsuz rapor Devrim'in yolda

kalmasına neden olmuş ve bu proje unutulmaya terk edilmiştir.

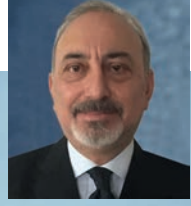
Basında yazılanların yanı sıra, birçoğu devlet memuru oldukları için konuşamamaları da mühendislerimizi çok üzmişti. Bu durum, büyük bir sessizliğin başlangıcı oldu ve sonrasında otomobiller hakkında, ne aileleriyle ne de kendi aralarında söz birliği etmişçesine yıllarca hiç konuşmadılar.

1961 yılında 4 adet üretilen "Devrim" otomobillerinden sadece biri bugüne ulaştı. 7 Nisan 2002'de Eskişehir TÜLOMSAŞ Müzesi bahçesinde özel olarak yapılan camlı garajda sergilenmeye başlanan "Devrim", halen çalışır durumdadır.

Konu, artık sanayi tarihimize intikal etmiştir. Sadece merak nedeniyle Türkiye'ye gelerek bu otomobilleri inceleyen İngiliz ve Amerikan otomotiv sanayi mensupları, şöyle demişlerdir:

"Böyle bir çalışmanın bu şartlarda bizim ülkelerimizde başarmasına kesinlikle imkân yoktur. Sizleri kutlarız!.." •

alitekincam@butundunya.com.tr

Takım Oyunu Duygusal Zekâ

içinde bulunduğumuz bilgi teknolojilerinin hakim olduğu bilişim çağında, rekabet gücü yüksek takım kurmak ve yönetebilmek için duygusal zekâsı yüksek, karizmatik liderlere ihtiyaç vardır. Sistemin içerisinde kalarak iyi bir yönetici olmak, bilgi ve kültür ürettiğiniz kurumlarda geleceği yakalamak için yeterli olmayacaktır.

ve Liderlik

Karmaşıklığın ve güvensizliğin hakim olduğu, acımasız rekabetin sürdüğü, dijitalleşerek hızla değişen bir dünyada başarılı yeni nesil yöneticiler sadece, farklı bakış açıları ile gündemi yakalayarak, ufkun ötesini görebilenler olacaktır. Liderler değişimden yana bir vizyon, öngörü ile sınırları zorlar ve genişletirler.

Geleneksel düşünce anlayışı ve kalıpların dışına taşabilen cesareti ile yaratıcı liderler, yöneticiler başta olmak üzere tüm çalışanlarını rekabetçi ortamlara hazırlar ve yönlendirirler. Sağlam yaşam değerleri ile elinden gelen en iyisini yapabilmek için adanmışlıkla çalışmak, takım ruhunu ve performansını üst düzeye çıkarır. Risk alabilen ve takım üyelerine, korkuyu güvenle, tembelliği disiplinle ve özveri ile aşabileceğini telkin eden sadece bir yönetici değil, aynı zamanda bir liderdir. Yönetimde esneklik, süreklilik, yüksek motivasyon yaratıcılık ve işbirliği ancak bu liderin büyümesi sayesinde gerçekleşebilir.

Afet İnan, Atatürk'ün liderlik özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Felaket karşısında soğukkanlılık.

2. Okuma ve çalışma kudreti.

3. Bir insanla onun hakkında bilgi edinmiş olarak konuşmak.

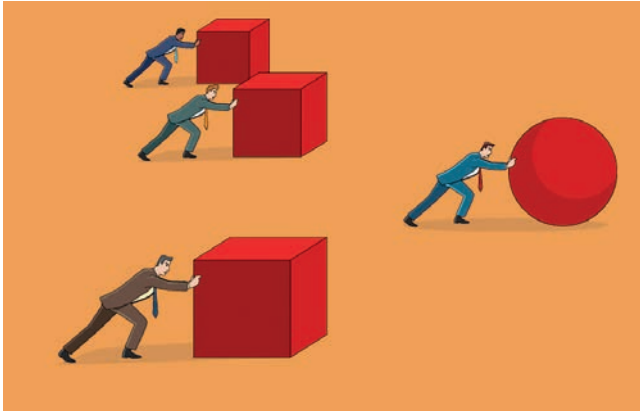
4. Yaptıkları ile övmekten ziyade yapacaklarını düşünmek.

5. Muvafak olmak.

Kendini

değiştirmekle başlamak ve önce kendine liderlikle devam etmek, liderliğin ruhu ve büyüsidür. Günümüzün iş dünyasında, siyaset ve sivil toplum kuruluşlarında ekip çalışmasında başarılı, duygusal zekâsı yüksek ekip üyeleri yer almaktadırlar. Yaratıcılığa değer veren girişimci yeni nesil yöneticiler, aynı zamanda takımın ve kurumun lideridirler.

William Butler Yeats'ın dediği doğru bir saptamadır; *“Bilge bir insan gibi düşünün, ama insanların dilinde iletişim kurun.”* Takım içerisindeki, tutarlılık, uyum, ayrıntılara önem vermek ve güven, işbirliğini artıracak ve sinerji yaratacaktır. Çözüm odaklı olan, başarı ve coşkuyu paylaşabilen bir takım, bayrak yarısını hep kazanacaktır.

Jeffrey Pfeffer: “Organizasyonlarda güç elde etmenin ve bunu elde tutmanın en iyi yolu enerji, dayanıklılık ve azimden geçer.”

Stanford İşletme Fakültesi'nden Jeffrey Pfeffer'in "Organizasyonlarda güç elde etmenin ve bunu elde tutmanın en iyi yolu enerji, dayanıklılık ve azimden geçer." der.

Yorgunluk ve moralsizlik çalışanı korkaklaştırır. İyi bir uyku sonrası güne başlayan, besin değeri yüksek öğünler alan, fiziksel egzersizler yapan, pozitif enerji yaratacak güler yüzlü, esprili anlayışının bulunduğu, ortamın ferah, aydınlık ve düzenli olduğu bir kurumda verimlilik ve başarı kaçınılmazdır.

Atatürk bir gün İstanbul Polis Müdürü Salih Kılıç'ı çağırır ve seslenir; "*Bana Yahya Kemal' i bulun!*"

Bulamazlar! Bunun üzerine, kinaye ile, "*Sen, benim dostlarımı bulmaktan acizsin, benim düşmanlarımı nasıl bulursun?*" sözleri Atatürk'ün yüksek mizah anlayışının bir ürünüdür.

Duygusal zekâsı yüksek kişilerin empati yeteneği güçlüdür. Sezgi burada ön plana çıkmaktadır. Beyindeki limbik sistem duygusal ve düşünce işleminin gerçekleştiği

Duygusal zekâsı yüksek kişilerin empati yeteneği güçlüdür. Sezgi burada ön plana çıkmaktadır.

bilinçaltı sistemdir ve bilinçüstü sistemden çok daha hızlıdır. Ancak, bu sistemi güçlü kılmak için illaki başarılı bir yönetici ya da lider olmanız gerekmez. Kendi sezgilerinize güvenle başlayabilir, duygusal derinliğinizi başkalarına güvenle genişletebilirsiniz.

M. H. McKee iddiasında haklıdır; "*Amacın netliği kalbin derinliklerini açığa çıkarır.*"

Yönetim sırasında dengeleri gözetmek, farklı kurum ve kuruluşları harmanlayarak bir isim ve çatı altında sadeleştirerek tutabilmek, olayları, olguları ve sorunları basitleştirerek, kolaylaştırarak çözmek zordur. Ancak, bütün bunlar Sokratesçe bir yaklaşımla, soran ve sorgulayan, fikir ayrılıklarını destekleyen, diyalogun tilsimine ve uzlaşma sanatına inanan dürüst liderler sayesinde gerçekleştirilebilir. Şirket ve kurum kültürünün yaratılmasında zarafet, terbiye ve tevazu çok önemli değerlerdir.

Başarma tutkusu ve liderler için gerekli olan hırs ise, kuruma

Prof. Dr. Mehmet Haberal, KanalB İstanbul Stüdyosu ekibi ile birlikte.

malodukça bir teşvik aracıdır ve çalışanların tümüne bulaşmaya başlayarak onları motive ederek, çeviklik kazandırır.

Randevulara 15 dakika erken gitmek, kurum kutlamalarına katılmak, nazik, dengeli ve saydam yaşam tarzı ile inandırıcı ve güvenilir olmak, büyük liderlerin özellikleridir. Böylesi liderler bağımsızlık, özveri ve değerbilirlik duygularını yayarlar. Geleceğin lideri, güvenilir liderdir.

2. Dünya Savaşı sonrası Japonlar'ın “Kaizen” adını verdikleri, endüstriyel bilgi toplumunun sürekli iyileşerek geliştirilmesi yönüyle ile “Batılılaşması” ve paradoksal olarak batı ülkelerine örnek olması ise tam bir ironidir. Her ne kadar, Tom Peters *“Teknik ve teknoloji önemlidir. Ama bunlara güveni de katmak, içinde bulunduğumuz zaman diliminin problemidir.”* dediyse de; KanalB İstanbul Stüdyosu ekibi için bu problem söz konusu değildir.

Çünkü, özgüveni yüksek, işinin ehli, liyakat sahibi ekip, tam bir takım oyunu oynamaktadır. Ekibimizle program yapmaktan çok keyif almaktayım.

Cumhuriyet Bayramı için hazırlamakta olduğumuz “Başkent Duracağı” özel programı sırasında, hoş bir sürpriz ile ziyaretimize gelen Sayın Prof. Dr. Mehmet Haberal Hocamız, hepimizi gururlandırdı ve mutlu etti. Yoğun programı arasında KanalB ekibinin gönlünü alması, keyifli sohbeti, bir bardak şekerli çayımızı içmesi, bizlere olan güveni ve sevgisi; takım oyunu ve liderliğin çok ötesinde, ekip için paylaşılması kısılanacak bir coşkudur. Aynı zamanda, kişisel gelişim ve yönetim kitaplarına konu olacak niteliktedir.

Sözün özü; güçlü liderler insanları geleceğe bağlayan köprülerdir. • muratmolu@butundunya.com.tr

*Kaynakça: • Hikmet Özdemir, “Atatürk’ün Liderlik Sırları”, Remzi Kitapevi • Peter Drucker, “Geleceğin Lideri”, Form Yayınları • Robert K. Cooper-Ayman Sawaf, “Liderlikte Duygusal Zeka” Sistem Yayıncılık. • Marie-Louise Neubeiser, “Liderlik ve Büyü”, Evrim Yayınevi, • John K.Clemens-Doğular F. Mayer, “Liderlik Dersleri”, Mediacat Kitapları.

AFORİZMALAR

■ *Diyebilirim ki ben, milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme yeteneğini bir milli sır gibi vicdanımda taşıyarak yavaş yavaş bütün toplumumuza uygulamak zorundaydım.*

•**Mustafa Kemal Atatürk**

■ *Liderlik; rütbe, imtiyaz, ünvan veya para değildir. Liderlik demek, sorumluluk demektir.*

•**Peter F. Drucker**

■ *Kendi kendinizi geliştirdiğiniz ölçüde yeni filmler, yeni branşlar ve hatta yeni dünya yaratabilirsiniz.*

•**Warren Bennis**

■ *Liderlik, daima yaşamın yönünü belirleyen ve bir misyona dönüşen bir vizyonla başlar.*

•**Jagdish Parikh**

■ *Eğer yanlış bir karar veririm, gider bir yanlış karar daha veririm.*

•**Harry S. Truman**

■ *Cesaret, insanın ayağa kalkıp konuşmasını ve oturup dinlemesini sağlayan şeydir.*

•**Winston Churchill**

■ *Gelecek, geleceğe yürekten inanan insanlar tarafından şekillendirilmez.*

•**John W. Gardner**

■ Dr. Murat Molu'nun sesinden Prof. Dr. Hikmet Özdemir'in "Atatürk'ün Liderlik Sırları" kitabından alıntılar.

Conkbayırı'nda Bir Komutan

Çanakkale Muharebeleri sırasında Conkbayırı'nı tutmakta olan Müttefikler burayı güçlendirerek, saldırıya devam etmek istiyorlardı. Mustafa Kemal Anafartalar Grubu Komutanlığı'na getirilmesi ile, ordudaki dağınıklık ve kriz aşılmış, Atatürk ve silah arkadaşlarının kararlılığı, direnç ve fedakârlıkları sayesinde ani bir saldırı ile 10 Ağustos günü Conkbayırı kurtarılarak, hem Çanakkale Muharebeleri'nin, hem de bir milletin kaderi değiştirilmiştir.

Promete
Necdet Pamir

Enerji Dönüşümünde

10 Temiz Teknolojideki¹ Gelişmeler (2)

5) Yüzer denizel rüzgâr santralleri ticari ölçeğe ulaştı

Yüzer denizel rüzgâr santrallerindeki gelişmeler, Fransa ve İngiltere'deki büyük ölçekli ihalelerin bu yıl sonuçlanmasıyla, bu teknolojiyi bu yıl sonuna doğru bir üst aşamaya ulaştırmış olacak. Her iki ihale de geleneksel denizel rüzgâr oyuncularının büyük kısmının yanı sıra, petrol ve gaz şirketlerinin, elektrik üreticilerinin ve yenilenebilir enerji alanındaki şirketlerin ilgisini

çekerken, bu sektörün rekabetçi niteliğini de kanıtlamış oldu.

Bu teknoloji; Avrupa, Asya-Pasifik ve ABD'deki güçlü rüzgâr alan bölgelerdeki ciddi

kapasite potansiyeli sayesinde, yeni bir "ezber-bozan" teknoloji olmaya aday görünüyor. Ancak küresel ölçekteki gelişme, gereken izinlerin alınabilme süreçlerine ve yeterli arz zinciri kapasitesinin oluşturulabilme hızına göre şekillenecek. 2021'de yüzer denizel rüzgâr sanayisi, İskoçya'daki dünyanın en büyük ve 50 MW kapasiteli Kincardine Projesi'nin işletmeye alınmasıyla büyük bir dönüm noktasına ulaştı. Bu rekorun, bu yıl sonlarına doğru Norveç denizel alanında, Equinor'un 88 MW kapasiteli Hywind Tampen santralının, şirketin 5 petrol ve gaz platformuna elektrik sağlamasıyla, yeni bir rekorla geride bırakılmış olacak.

Yüzer denizel rüzgâr santralleri, dünyada güçlü rüzgâr alan bölgelerde

yeni bir "ezber bozan" teknoloji olmaya aday görünüyor.

6) Lityum-iyon bataryalarındaki maliyet düşüş eğilimi duraklarken, enerji depolama sistemlerinin fiyatları 2022'de devam edecek

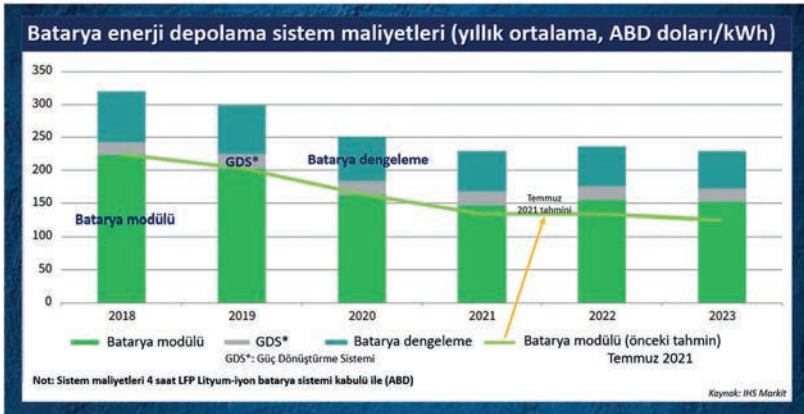

Lityum-iyon batarya fiyatları 2021'in son aylarında gerek küresel koşullara ve gerekse sanayinin kendine özgü bazı etkenlerine bağlı olarak %10 – 20 arttı:

- Ham madde ve özellikle tüm metal fiyatları, 2021 yılı boyunca dünyanın her yerinde önemli ölçüde arttı
 - Otomotiv endüstrisinin LFP (Lityum demir fosfat) bataryalara olan talebinin artması
 - Arz tarafındaki daralma nedeniyle enerji depolama sistem entegratörlerinin ödeme güçlüklerinin artması
 - Lityum demir fosfat (LFP) arz konsantrasyonunun Çin'de olması ve bu durumun gerek maliyet artışı ve gerekse lojistik zorluklara yol açması
- Bu artışlar, özellikle enerji depolama sistemlerinde tercih edilen LFP teknolojisi için söz konusudur. Fiyat düşüşlerinin 2024'ten önce yeniden başlaması beklenmektedir ve özellikle LFP imalat

kapasitesinin hızla artırılabilmesine bağımlı görünmektedir. Bununla birlikte, batarya enerji depolama maliyetleri, alternatif teknolojileri karşısında rekabetçi konumdadır. Piyasanın büyümesine yönelik asıl tehdit, sistem entegratörlerinin gereken miktarda batarya üretebilme kapasitelerinden kaynaklanacaktır.

IHS Markit'in güncel tahminlerine göre, 2022'deki batarya enerji depolama sermaye maliyeti (CAPEX) 2021'den %5 daha fazla olması ve bunun da toplam batarya enerji depolama maliyetinde %3'lük bir artış anlamına gelmesi öngörülmektedir. Fiyat artışlarına neden olan etkenlerin varlığı ve etkisi halen sürmekte olduğundan, önceki yıllarda gözlemlenen fiyat düşüş eğilimlerinin yakalanması şimdilik mümkün görünmemektedir. Buna karşın 2023'ten itibaren, Çin'li LFP batarya imalatçılarının yeniden ve hızla imalatlarını artırabilmeleri önkoşuluna bağlı olarak, mütevazı fiyat azalmaları beklenebilir.

7) Şirketler, yenilenebilir varlıklara yönelik yatırımlarını artırıyorlar

Şirketlerin ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin, elektrik gereksinimlerini, 2022’de çeşitli nedenlerle ve giderek artan oranlarda yenilenebilir kaynaklara yönelik yatırımlarla karşılama beklentisindedir. Bu nedenler arasında; karbon salımlarından kaynaklanan cezalardan kaçınmak, artan elektrik maliyetlerinden kaynaklanan faturalarını azaltmak ve enerji piyasasındaki dalgalanmalara karşı korunmak gibi hususlar sayılabilir. Her ne kadar bu giderek büyüyen “yenilenebilir yatırımcılar” sınıfı, yenilenebilir projelerin iç kârlılık oranları konusunda tedirginlik taşıyorlar da yenilenebilir yatırımlar sayesinde sicillerinin çevresel, toplumsal değerler ve iyi yönetim boyutlarında değer kazandığının ve bunun da hisselerinin değerini artıracığının ayırımına varıyorlar.

Bu farkındalık sayesinde son yıllarda ABD, Avrupa ve Asya gibi büyük piyasalarda ve teknoloji, madencilik, ağır sanayi imalat, vb. sanayilerinde yenilenebilir enerjiye

Giderek büyüyen “yenilenebilir yatırımcılar” sınıfı, projelerin kârlılık oranları konusunda tedirginlik taşıyorlar da bu yatırımlar sayesinde sicillerinin ve hisselerinin değer kazanacağına ayırımına varıyorlar.

doğrudan yatırım yapan ya da bu kaynaklara dayalı enerji satın alan şirketler sayesinde, yenilenebilir enerji yatırımlarında artış görülüyor. Kimi şirketler kendi tesis alanlarında ve kendi gereksinimlerini karşılamak amacıyla güneş, rüzgâr, hidrojen ve enerji depolama tesisleri kurarken, kimileri de yenilenebilir kaynaklarla elektrik üreten üreticilerden satın alma yoluna gidiyorlar. Üreticilerden elektrik sağlayan şirketlerde giderek yaygınlaşan eğilim, enerji gereksinimlerini (365 gün ve 24 saat) kesintisiz olarak yenilenebilir kaynaklara dayalı sağlamak olarak öne çıkarken, tedarikçiler de söz konusu şirket tesislerine yakın noktalarda hibrid (örneğin: güneş,

rüzgâr ve enerji depolama karışımı) yatırımlara yöneliyorlar.

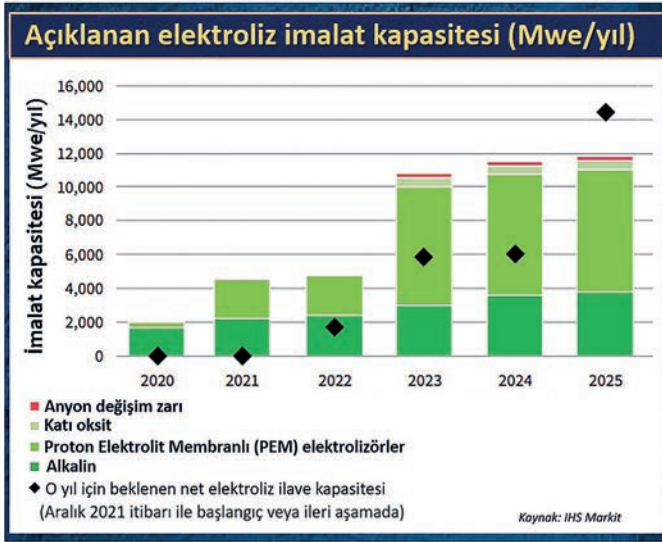
8) 2022 yılı, Yeşil Hidrojen⁵ için bir dönüm yılı olmaya aday

Politikalarda giderek oluşan netlik ve kararlılık, yeşil hidrojen alanındaki yatırımlara hız vermiş görünüyor. IHS Markit'a göre, 2019'da toplamı 15 MW'tan az olan elektroliz imalat projeleri, 2020'de 70 GW'a, 2021'de 250 GW'a yükseldi. Hidrojen kullanımına yönelik talep ve yatırımlar arttıkça, elektroliz üretim kapasitesi de artıyor. 2021'de birçok elektroliz üreticisi,

yeni fabrika ve üretim artışı açıklamaları yaptılar. Ancak önümüzdeki birkaç yılda hidrojen projelerini açıklanan ve öngörülen hızıyla devam ederse, aynı dönemde iki kat artması beklenen elektroliz üretim kapasitesinin,

2025 yılına gelindiğinde bu talebi karşılamakta yetersiz kalacağı da öngörülüyor. IHS Markit, gene de 2022 ve 2023'te elektroliz üretim sektörünün olgunlaşmasına paralel olarak, ilave projeler için nihai

yatırım kararı verilebileceğini de öngörüyor. Yeşil hidrojenin gelişimi ve artan hidrojen üretim hedefleri, yenilenebilir kaynaklara dayalı yatırımların artmasına da etki edeceği değerlendiriliyor. Nitekim Avrupa'da önerilen RED II direktifinde⁶ yer alan hidrojen kullanımı hedeflerini gerçekleştirebilmek için, 250 GW güneş, 100 GW karasal rüzgâr ve 70 GW denizel rüzgâr yatırımı (ya da hidrojen ithalatı) öngörülüyor. Uzun erimde, küresel yenilenebilir enerji kapasitesinin %20'sinin yeşil hidrojen için kullanılabilirliği düşünüyor.

9) Daha somut politika çerçeveleri, yeni Hidrojen ve Karbon Tutma ve Depolama (KTD) yatırımlarının önünü açacaktır

Hidrojen ve KTD yatırımlarının gelişiminin önündeki üç temel engel: Standartların olmaması,

Uzun erimde, küresel yenilenebilir enerji kapasitesinin %20'sinin yeşil hidrojen için kullanılabileceği düşünüyor.

maliyetlerin yüksek olması ve yetersiz altyapı olarak sıralanmaktadır. Politika belirleyiciler, geçen yıldan başlayarak, söz konusu üç engeli de gidermeye odaklanan önlemlerle, şirketlere ve yatırımcılara büyük ölçekli projeler yapabilmelerinin önünü açmaya çalışıyorlar. Avrupa Birliği'nin düşük karbonlu ya da temiz enerji yatırımları için belirledikleri ve önerilen revize RED II belgesindeki tanımlar (biyolojik olmayan yenilenebilir yakıtlar), bunun örneklerinden sadece birisi. Bu tanımlar, AB bölgesinde yeşil hidrojen için standartları çok açık biçimde tanımlıyor. Artan karbon fiyatları, devreye konulması hedeflenen destek ve kotalar da Karbon Tutma, Kullanma ve Depolama (KTKD) ile hidrojen için öngörülen talebi, daha belirgin ve yatırım yapılabilir hale getiriyor. Örneğin ABD'de "altyapı yasası" KTKD için 12 milyar dolar, hidrojen için 9.5 milyar dolar kota getirirken, Güney Kore ve AB'de ise amonyak için benzer hedefler ve kotalar devreye konuluyor. CO2 ve düşük karbonlu gazın taşınmasına yönelik çözümler geliştiriliyor. İngiltere,

2020'lerin ortasına kadar en az iki KTD kümesini devreye alabilmek için düzenleyici yatırım modeli geliştirirken, Avrupa Komisyonu da Hidrojen ve Gaz Piyasası Karbonsuzlaştırma Paketi'nin içine hidrojen gelecekteki piyasasının yapısı ile ilgili vizyonunu yerleştiriyor. Revizyonlar; Komisyon'da, Parlamento'da ve üye ülkeler arasında tartışıldıktan sonra somutlaşacak. 2022'de tüm bu politikaların devam etmesi bekleniyor. RED II'nin ile Hidrojen ve Gaz Piyasası Karbonsuzlaştırma Paketi'nin revizyonu gündemde.

10) KTKD, bir karbonsuzlaştırma çözümü olarak, giderek daha fazla ülkede ve sanayide ilgi çekiyor

2021 yılı, küresel ölçekte iklim değişikliğine karşı giderek daha iddialı hedeflerin ortaya konduğu bir ortamda, KTKD sanayisinin de yeniden canlandığı ve önemini pekiştirdiği bir yıl oldu. Bu yıl içinde; inşaatı süren, tasarım, planlama, ya da finansman aşamasındaki büyük çaplı KTKD projelerinde %26 artış gerçekleşti. Birçok hükümet, bu sektörün gelişmesi için, milyarlarca dolarlık yatırıma girişti. Bu gelişmelerin sürmesi ve projelerin, dünyanın farklı bölgelerinde, farklı sanayi kesimlerinde yaygınlaşması söz konusu. 2022'de Kuzey Amerika ve Avrupa bölgesinin piyasada öncülük etmesi sürerken, mevcut salımları yüksek olan ve "net sıfır salım" hedefleyen ve depolama

konusunun kritik önemini kavramış olan ülkelerde, 2022’de bu alandaki yatırım kararlarının açıklanması ve bölgeler bazında çeşitlenmenin görülmesi bekleniyor. KTKD uygulamalarının yapıldığı sanayi dallarında da çeşitlenme ve yaygınlaşma gündemde. Uygulamaların “geleceksel” ve başlıca sanayi dalı olan doğal gaz işleme tesislerinden; ağır sanayi, hidrojen üretimi, elektrik üretimi gibi alanlara doğru yayılan bir çeşitlenme gözlemleniyor. Çimento ve çelik gibi sektörlerde, karbonsuzlaştırma hedeflerinin, hidrojen/KTKD uygulamalarına hız kazandırması bekleniyor. 2022’deki bir diğer beklenti, KTKD uygulamalarının mevcut yüksek maliyetlerinin azaltılması.

Sonsöz Yerine

Daha sürdürülebilir bir dünya için, bir yandan iklim değişikliğini önleme, bu amaçla enerji karışımında yenilenebilir enerji kaynaklarının payını artırma, enerji yoğunluğunu azaltma, daha temiz enerji teknolojileri geliştirme çabaları sürerken, diğer yandan da “Rusya-Ukrayna” çatışmasının sonucunun da tetiklemeyle ortaya çıkan petrol ve doğal

gaz ağırlıklı küresel enerji krizine çözüm olarak (!), kapatılan bazı kömür ve nükleer santrallerin devreye alınması gündeme gelmiş bulunuyor. Bir kez daha enerji politikaları ile büyük aktörlerin küresel ve bölgesel ihtiraslarının, enerji kay-

İhtirasların, açgözlülüklerin bedelini tüm ülkelerdeki geniş halk yığınları yoksullaşarak, dünya yaşamını tehdit eden ekosistemlerde yaşamaya mahkûm edilerek ödüyorlar.

naklarını kontrol edebilme “stratejileri”nin nasıl içiçe, karşılıklı etkileşimde olduğunu görüyoruz. Bu ihtirasların, açgözlülüklerin bedelini ise ülkeleri yöneten bir avuç ayrıcalıklı kesim dışında, tüm ülkelerdeki geniş halk yığınları; yoksullaşarak, insan ve her türlü canlının yaşamını tehdit eden ekosistemlerde yaşamaya mahkûm edilerek ödüyorlar. Bizim yapabildiğimiz ise, karınca kararınca bir farkındalık yaratabilmek, dağ başında cılız da olsa bir çoban ateşi yakabilmek çabası...

Hepsi bu... •

necdetpamir@butundunya.com.tr

5- Yenilenebilir kaynaklardan elde edilen hidrojen on-2c10af98-dc6d-4697-9514-2843e24b2e72.html

6- Avrupa Komisyonu'nun Yenilenebilir Enerji Direktifi II (Renewable Energy Directive II)

7- İlk KTD projesi için verilecek destek paketinin bu yıl belirlenmesi bekleniyor

Bu dünya herkesin gereksinimini karşılayabilir, ama hiç kimsenin açgözlülüğünü gideremez. -Mahatma Gandhi

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

“Gökyüzüne Doğru Yürüyen Yeryüzü”

Ahmet Muhip Dıranas, 2. Dünya Savaşı koşulları içinde üç yıl süren yedek subaylığını Ağrı ilinin Sürbehan köyünde sürdürdü. Oradan sivil yaşama görkemli Ağrı Dağı’ndan esinler taşıyan bir dizi şiirle döndü.

Bunlar arasındaki “Ağrı” adını taşıyan şiirinde insanlığın inanç tarihine damgasını vurmuş, destanlara, söylencelere konu olmuş heybetli dağı anlatan unutulamayacak dizeler birbiri ardınca sıralanır: »

gözüpek dağalara, Ağrı Dağı’nı anlatan usta kalemlere saygıyla, sevgiyle...-K.E.

11 Aralık “Dünya Dağ
Günü”nü kutlarken
doğayı korumaya
gönül verenlere,
doruklara tırmanan

“Sonsuzluğa doğru kalkacak sihirli / Bir gemi gibisin göklerde demirli”, “Gökyüzüne doğru yürüyen yeryüzü, / Barıştıran sınır geceyle gündüzü; / Ey sonuca doğru ilkuçtan gelen Dağ! / Göğü perde perde delip yükselen Dağ!”

Doğa, sonsuzluk, yaşam, sevgi, pişmanlık, iç sıkıntısı, zevk, günah, ölüm, kuşku, inanç, Tanrı gibi konular üzerine düşünceler birbirini izler:

“Devce yapında ilk rahatlığı duydum”

“Güneş! güneş! güneş!
ey, ölümsüz ece! / Sana tapınanlar kardeşimdi benim”

“Ah, yazık ki bütün insanlık güneşsiz, / Ey ateş, nasıl da seni yitirmişiz!”

“Ağrı’ya eş bir dağ olsaydı içimde / İlkın şu gönlüme doğardın her sabah, / Daha her yer geceyken sarardın gümrah / Sarı saçlarınla benim varlığımı, / Kendimde taşırdım kendi tapıtığımı... / Ağrı’ya eş yüce bir dağ yok içimde / Ne kadar cüceyim dert ve sevincimde!”

“Ağrı! Başına boz bulutlar inmede. / Ne ki bu cendere, ne ki bu sonsuzluk... / Bu köpüren sular ve geçmez susuzluk...”

“Ey sen! Ölümünden çok hayatın kardeşi / Dirilttin nasıl bir mucizeyle tekrar / Her şeyi,

dostluktan düşmanlığa kadar / Ve geri getirdin o sürgünlerini?”

“Beni de hep kendi kendimin izinde / Fenerinle yolumu aydınlatarak / Barış çeşmesini aramaya bırak.”

Ağrı Dağı, Cemal Süreya’ya da sevgi, sonsuzluk, şiir, yurt izlekleri çevresinde esin kaynağı olmuştur:

“Selam size büyük durumlar, doruk anlar / Dağ görgüsü kazanır Ağrı’yı bir kez görse de kişi / Marmara’dan yirmi yılda çıkaramayacağı gerçeği / Okyanusu beş dakika seyretmekle kavrar.”

Ağrı Dağı’nın 5.137 metreye ulaşan doruk noktasına “Atatürk Zirvesi” adı verilmiştir.

“Divan, Nazım Hikmet, İkinci Yeni / Kaç gündür adını düşünüyorum / Ne demiş uçurumda açan çiçek / Yurdumsun ey uçurum.”

Ağrı Dağı’nın 5.137 metreye

Parrot'un resimlediği Ahuri Köyü (solda), köyden günümüze ulaşan mezarlar (sağda)

ulaşan doruk noktasına “Atatürk Zirvesi” adı verilmiştir. Burası Anadolu'nun yanı sıra Avrupa'nın da en yüksek noktasıdır. 3.989 metrelik zirve ise İnönü'nün adını taşır.

Göz alıcı Ağrı Dağı, tarih boyunca insanlığın ilgi odağı olmuştur. Kutsal kitaplar “Tufan”da azgın sellerden gemisiyle kurtulan Nuh Peygamberin bu dağın doruğuna indiğini, iyilerin günahsız yeni yaşamlarına buradan başladığını anlatır. Dağda Nuh'un gemisinden kalıntılar bulunduğu ileri sürülmektedir. Bu kalıntılara ulaşmak için Ağrı'ya tırmananlar, zaman zaman gemiden kalma taşlaşmış tahta parçaları gördüklerini ileri sürerler.

19. yüzyılda Ruslar, Asya'nın türlü bölgelerine yönelik araştırma gezilerinin bir benzerini Ağrı Dağı'na da düzenlemişlerdi. Fizyoloji ve fizik profesörü, gezgin Friedrich Wilhelm Parrot, bu gezi sırasında 27 Eylül 1829 tarihinde Ağrı doruğuna tırmanmış, ardından

Doğubayazıt'a geçerek, Iğdır Ovası dolaylarını incelemişti. Alman bilim adamının coğrafi gözlemleri ve gezi notları 1834 yılında yayımlanmıştır. Bu yapıtta Ağrı Dağı'nın fiziki, coğrafi özellikleri, bitki örtüsü, yörede yaşayan hayvanlar, bölgedeki yaşam, halkın geçim kaynakları canlı ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Ay'da bir kratere Uluslararası Astronomi Derneği tarafından Parrot adı verilmiştir. Bugün Ağrı Dağı'ndaki bir buzul da onun adını taşımaktadır.

1937'de Binbaşı Cevdet Sunay, on beş subay ve elli erle birlikte Ağrı Dağı'nın doruğuna Atatürk'ün büstünü çıkarmıştı. O subaylar arasında teğmen rütbesiyle Fazıl Hüsnü Dağlarca da bulunuyordu. 1977'de Türkiye-ABD siyasi ilişkileri nedeniyle Cumhurbaşkanı Sunay'ı eleştiren Dağlarca, “Ağrı Dağı Bildirisi” şiirinde bu tırmanışı konu edinecekti:

“Yıl 1937,
Sürbehan’dan
öte Serdar Bulak
yollarında tanıştık,
/ Siz topçularla
süvarilerle
Karaköse’den
geliyordunuz
biz piyadeler
Erzurum’dan /
Kocaman atlarınız
vardı küçücük
atlarımız / Bir
sevînçle dere tepe
gittik mi gitmedik mi,
/ Ağrı Dağı’na çıktık
mı çıkmadık mı?”

Askeri birlik Atatürk’ün büstünü bulunduğu sac kutuyu nöbetleşe sırtlarında taşıyarak doruğa ulaşır. Sunay ile Dağlarca birlikte yazdıkları tutanağı yerleştirdikleri şişeyle büstü buzlar arasına yerleştirirler, üzerine flama dikilir. Tutanağa “Türkiye’nin en büyük adamının büstünü / Türkiye’nin en yüksek dağına armağan ediyoruz” diye yazılır.

40 yıl sonra ozanın Cumhurbaşkanına seslenişi şöyle olacaktır:

“Peki Kurmay Binbaşı Cevdet Sunay, Amerika’ya nasıl gidersin söyle, / Şu ikili anlaşmaları silmeden/ Kaldırmadan yaban ellerin yurt üzerinden, ta Mustafa Kemal... / Söyle dağlar özgürlük demektir unuttuk mu unutmadık mı, / Ağrı Dağı’na çıktık mı çıkmadık mı?”

Ağrı’ya Nuh’un gemisini bulmak için tırmananlar günümüzde

Ağrı Dağı’nda Nuh’un Gemisi’ne ait olduğuna inanılan alan

de az değildir. Yaşar Kemal’in “Nuh’un Gemisi Peşinde” röportajı Fransız araştırmacıların böyle bir yolculuğuna tanıklık eder. Daha önce bir Fransız bilgini doruktan 1200 metre aşağıda gemiye benzer bir cisim gördüğünü açıklamıştır. Yaşar Kemal’in eşlik ettiği kurul o bölgede araştırma yapacaktır.

Dağın eteğinde yazarın ilk izlenimleri ürperticidir:

“Dünyanın üstüne ikinci bir dünya gibi oturmuş dağ! Dünya ağırlığı altında eziliyor gibi... Ağrı’nın cümle ağırlığını sırtında duyuyorum.”

Yaşlı bir köylü Nuh’un gemisinin var olduğunu, ancak Fransızların onu bulamayacağını anlatır:

“O gemi kıyamete kadar çürümez. O gemiyi yalnız günahsızlar, sabi çocuklar, evliyalara görebilir. Abanoz ağacından yapılmıştır. Sular çekilirken geminin durduğu yer hâlâ bellidir. Mıhtepe yakınlarında

bir düzlüktür. O yerin bir tonluk, iki tonluk, on tonluk bir kayasını alıp Van Gölü'ne atın batmaz, aynen vapurlar gibi yüzer. Boşuna aramayın... Bu gâvurlarla gemi size gözükmez."

Ama Fransızlar başarıya ulaşıbildikleri kanısındadır:

"Akşama doğru Fransızlar sevniç içinde geliyorlar. Bulmuşlar. Birinin elinde kapkara bir kaya parçası. Bu parçayı da oradan koparmışlar: Bir kaya parçası görmüşler, aynen gemiye benziyormuş. Seyyahların tarif ettikleri yerde imiş."

Fransızlara takılıyorum:

'Nuh Hazretleri, bir zaman gelip gemisinin yok olacağını, geminin de bir gün insanlar tarafından aranacağını bilmiş, onun için heykelini yapıp Ağrı'ya dikmiş.'

Fransızlar artık oralı değil. Ağrı'nın hemen her yanını dolaşıp film çektiler. Bütün dünyada Nuh'un Gemisi namına gösterip, para kazanacaklar."

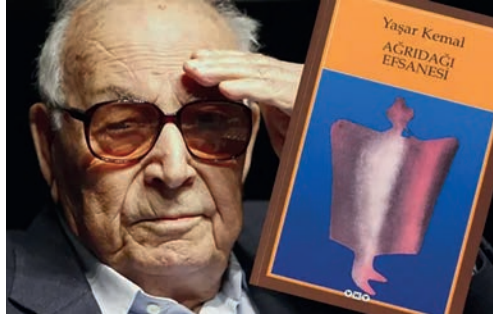
Röportajın romancıya sağladığı kazanç ise yıllar sonra yayımlanacak "Ağrı Dağı Efsanesi" adlı yapıtı olacaktır. Romanın tohumları örneğin röportajdaki Ahuri köyünün neden lanetlendiğini anlatan

söylenceye ya da Küp Gölü betimlemesinde görülebilir:

"Göl bir harman yeri büyüklüğünde. Çok derinlerde. Göl değil kuyu. Ağrı'nın kuyusu bizim kuyularımız gibi küçücük olacak değil ya... Her neyse, bu göl görülmeğe değer. Güzelliği bütün sıkıntımı unutturdu."

(...) Gölün kenarları çepçevre, lekesiz bembeyaz karla çevrilmiş. Kar çizgisinin üstünde türlü renkte çiçekler... Burası çiçek

kokuyor. Bütün göl acı bir çiçek kokusuyla bezeli. Öyle geliyor ki bana buradan bir tek çiçek al, koy bir eve, bir ömür boyu Ağrı kokusuyla koksun dursun."

Yaşar Kemal ve Ağrı Dağı Efsanesi adlı yapıtı

Ağrı Dağı dağ turizminin çok sevilen bir odak noktası olmuştur. Ünlü dağcı Nasuh Mahruki, konuyla ilgilenenleri kendi deneyimlerinin ışığında aydınlatarak Ağrı'ya çağırıştır:

"Akışı ve güvenliği ile ilgili kararları bu konuda deneyimli rehberlerin aldığı, gerekli malzemeler konusunda da destek alabileceğiniz bu turmanışta, sınırlı dağcılık tecrübesi olan ancak iyi sporcu disiplinine ve kondisyona sahip pek çok kişinin uygun hava koşullarında başarılı olduğumu da bilmenizi isterim."

**Nasuh Mahruki:
Bence (...) kendine
güvenen pek çok
kişi, hayatının
en büyük
maceralarından
birini Ağrı Dağı'nda
bulabilir ve kendi
zirvelerinden birine
tırmanabilir.**

Bence kendi sınırlarına bir yolculuk yapmak isteyen, düzenli egzersiz yapan ve kendine güvenen pek çok kişi, hayatının en büyük maceralarından birini Ağrı Dağı'nda bulabilir ve kendi zirvelerinden birine tırmanabilir. Ağrı Dağı'na tam 180 yıldır dağcılar ve iyi hazırlanmış dağ yürüyüşçüleri tırmanıyor, neden siz de onlardan biri olmayasınız ki."

Dağ sporunun yaygınlaşması, doğa sevgisinin yanı sıra, dağların korunarak sürdürülebilir

kalkınmasının sağlanması amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 2003 yılında 11 Aralık gününü "Uluslararası Dağ Günü" olarak ilan etmişti.

Birleşmiş Milletler'in Gıda ve Tarım Örgütü hi-mayesindeki kutlamalarda her yıl farklı bir tema tartışılır.

"Dağ tarımı", "daha iyi bir geçim için dağ kaynaklı ürünlerin desteklenmesi", "Dağ kültürleri: Çeşitliliği kutlamak ve kimlikleri güçlendirmek", "Baskı altındaki dağlar: İklim, açlık ve göç", "İçtiğimiz sudan yediğimiz besine", "İklim değişikliği ve gıda güvenliği" gibi sorunlar ele alınır.

Temelde doğayı koruyacak, doğaya sahip çıkacak duyarlıklı, eğitilmiş kuşaklar yetiştirmeye yönelik bütün bu etkinliklerin çerçevesi şöyle belirlenmiştir:

"Dağların önemi konusunda farkındalık yaratmak, dağlarda yaşayan ve geçimini dağlardan sağlayan insan topluluklarının sorunlarına dikkat çekmek, yeşil ekonomiyi güçlendirmek, dağın canlı yaşamını korumak ve geliştirmek. Ve ayrıca dünyadaki, içilebilir su kaynaklarının yarısından fazlası dağlardadır. Dünyadaki bütün nehirler de dağlardan doğmaktadır."

Tehlike çanları aralıksız çalarken insanlığın görev yüküne bu amaçla eklenmiştir. •

konurertop@butundunya.com.tr

Şeyh Bedreddin Neden İsyan Etti?

Yazan: OLCAY BAĞIR

Bundan 600 yıl önce Anadolu topraklarında bir hayalet dolaşıyordu: Sosyalizm hayaleti. Osmanlı, bütün kudretiyle bu hayaleti defetmek için uğraştı.

Daha 15. yüzyılda, özel mülkiyetin sorgulanmasının bile akla gelmediği bir dönemde özel mülkiyeti tümüyle ortadan kaldırmak için yola koyuldu Şeyh Bedreddin. Öğrencileri Börklüce Mustafa ile Torlak Kemal'in öncülük ettiği isyanla birlikte, örgütlü ve disiplinli bir devrimci yöntemle, yeni ve eşitlikçi bir

toplum kurma mücadelesi ete kemiğe bürünmüş oluyordu.

“HEP BERABER SÜREBİLMEK TOPRAĞI”

Börklüce Mustafa, şeyhinden öğrendiklerini şu sözlerle özetliyordu: *“Ben senin evinde kendi evim gibi oturabilmeliyim, sen benim eşyayı kendi eşyan gibi kullanabilmesin. Bunların hepsi hepimiz »*

çindedir ve hepimizin ortak malıdır.”

Nâzım'ın destanında dediği gibi:
*Hep bir ağızdan türkü söyleyip
 hep beraber sulardan çekmek ağı,
 demiri oya gibi işleyip hep beraber,
 hep beraber sürebilmek toprağı,
 ballı incirleri hep beraber yiyecek,
 yârin yanağından gayrı her şeyde
 her yerde
 hep beraber
 diyebilmek
 için*

veriyorlardı mücadelelerini.

Şeyh Bedreddin, bu dönemde özel mülkiyet henüz toprak mülkiyeti ile özdeşleştiği için toprağın ve bu toprağın ürünü olan her şeyin de aynı şekilde bütün insanların ortak malı olduğunu söylüyordu. İnsanların tarihsel ihtiyaçları olan yiyecek ve giyecek dışında, binek hayvanlarından tarımsal aletlere kadar bütün diğer malların da ortak kullanılmamasından yanaydı.

EŞİTSİZLİKLERİN KAYNAĞI

Aslında Bedreddin'in fikirlerini anlamak için önce yaşamının önemli dönüm noktalarını bilmek gerekiyor. Edirne'nin Simavne kasabasının kadısı olan babası nedeniyle varlıklı ve ayrıcalıklı bir sosyal sınıfa mensuptur Bedreddin. Daha çocukken bu sosyal konumunun yarattığı ayrıcalıklarla ciddi bir dinsel eğitim almaya başladı. Aradan geçen süreçte ise ünü bütün Osmanlı coğrafyasına yayıldı. O, artık İslam hukukunun en büyük bilginlerinden biriydi.

Şeyh Bedreddin, toplumdaki eşitsizliklerin ve adaletsizliğin her geçen gün daha da derinleştiğini görüyordu. Bu eşitsizliklerin kaynağını araştırmaya giriştiğinde ise iktidarın ve zenginliğin, mülk sahibi olma ve yoksulluğun tanrısal bir düzenin kuralları olarak kutsandığı

Şeyh Bedreddin, toplumdaki eşitsizliklerin ve adaletsizliğin her geçen gün daha da derinleştiğini görüyordu.

toplumsal düzenle karşı karşıya kaldı. Bu gerçeği kavramasıyla birlikte, kendisine “büyük din bilgini” sıfatını kazandıran bütün kitaplarını Nil Nehri'nin sularına atarak yok etti. O güne kadar kazandığı bütün unvanları reddederek servetinin tamamını yoksullara dağıttı.

Bedreddin, hakikate ve eşitliğe ancak bütün kirlerinden arınmış temiz bir ruhla ulaşılabileceği düşüncesiyle, kendisini acıyla terbiye eden bir arınma sürecine girdi. Bu ruhunu acıyla terbiye etme arayışı, onun halkın çektiği acıları kendi benliğinde ve vücudunda

hissetmesine ve böylelikle gerçek eşitliğin ve adaletin dinsel kitaplar da vadedildiği şekilde öbür dünyada değil, tam tersine bu dünyada olduğu fikrine ulaşmasına yol açtı. Bedreddin İsyanı kısa bir sürede farklı inançlara mensup Rum, Hristiyan ve Yahudi binlerce köylüyü etrafında toplayan bir toplumsal hareket haline geldi.

Bu durum Bedreddin'in, "insanların eşit doğdukları ve eşit yaşamaları gerektiği" fikrini tarihin en devrimci ve kapsayıcı fikri olarak ortaya çıkardığının göstergesidir.

Bedreddin, dinsel tutuculuğun ve hoşgörüsüzlüğün egemen olduğu bir çağda tüm halkların ve dinlerin eşitliği çağrısını yaparken, eşitsizliklerden kurtulmanın biricik yolu olarak da kitlelerin isyan hakkını ve düzeni yıkma ihtiyacını ortaya koydu.

Onun eylemi sadece kurulu düzenin yerine yeni bir düzen koymak değil, yeni bir insan ve yeni bir toplum yaratmayı da hedefliyordu. Tam da burada düşünür Sartre'in eylem adamı Che için "çağımızın en eksiksiz, en tam, en mükemmel insanı" dediğini anımsayalım. Che ise devrimin ancak "yeni insan" yaratabildiği an gerçekleşeceğini söyler, Bedreddin'den yüzlerce yıl sonra.

CENNETİ BU DÜNYADA KURMAK

Şeyh Bedreddin'in isyanındaki amaç, dinin öbür dünyada vadettiği cenneti bu dünyada kurmak ve

bütün insanları bu ideal etrafında bir araya getirmektir. Bu açıdan Bedreddin Hareketi, dinsel bir ayaklanma değil, sosyalist mücadelenin tarihsel süreç içindeki ilk önemli deneyimlerinden biri olarak tarihteki yerini aldı.

Osmanlı iktidarı bu isyanı büyük bir güç kullanarak bastırma yoluna gitti. Börklüce Mustafa ve Torlak Kemal, beraberindekilerle birlikte mağlup edildiler ve yakalanarak öldürüldüler.

*Yenenler, yenilenlerin
dikişsiz, ak gömleğinde sildiler
kılıçlarının kanını*

Şeyh Bedreddin için ise "kanı helal, malı haramdır" diye fetva verildi. Tarihçiler, Bedreddin'in malına el konulmamış olmasının, onun dini sebeplerden değil, siyasi bir asi olarak yargılandığı anlamına geldiğini söylüyor. Şeyh Bedreddin, Aralık 1420'de Serez'in Bakırcılar Çarşısı'nda kurulan bir darağacında idam edildi.

Yağmur çiseliyor.

*Gecenin geç ve yıldızsız bir
saatidir.*

*Ve yağmura ıslanan
yapraksız bir dalda sallanan
şeyhimin*

çirilçiplak etidir.

Yağmur çiseliyor.

Serez çarşısı dilsiz,

Serez çarşısı kör.

*Havada konuşmamanın, görme-
menin kahrolası hüznü*

*Ve Serez çarşısı kapatmış elle-
riyle yüzünü.*

-Nazım Hikmet

Hazırlayan:
Ş. GÜLBİN GÜZEY

Bilginizi Denetleyin

1-Aşağıdaki dosya uzantılarından hangisi bir resim formatını ifade eder?

- a-xls
- b-exe
- c-jpg
- d-txt

2-"Obelisk" hangi anlama gelir?

- a-Fin hamamı
- b-Çok şişman
- c-Dikilitaş
- d-Çarpışma

3-Halk arasında çocuk ve bebek için ne denir?

- a-Çağa
- b-Çolak
- c-Çalık
- d-Çuluk

4-"Çello"hangi çalgının diğer adıdır?

- a-Arp
- b-Viyolonsel
- c-Lir
- d-Viyola

5-Mikroptan arındırılmış olana ne ad verilir?

- a-Neoplazi
- b-Retiküler
- c-Radikülit
- d-Sterilize

6-Bir yerden başka bir yere göç ettirmek yer değiştirmek anlamına gelen sözcük hangisidir?

- a-Terkin
- b-Tezhip
- c-Tehcir
- d-Tasvir

7-Deniz içine uzanmış ince kara parçasına ne ad verilir?

- a-Karaburun
- b-Kılıç burnu
- c-Şiş burnu
- d-Kıl burnu

8-El göz ve baş ile yapılan işaretlere halk arasında ne ad verilir?

- a-Şamar
- b-Pandik
- c-İşmar
- d-Bindik

9-"Tahayyül "kelimesinin anlamı aşağıdakilerden hangisi ile aynıdır?

- a-Hatırlamak
- b-Hayal etmek
- c-Hazırlamak
- d-Haykırmak

10-"Aşıyan " ne anlama gelir?

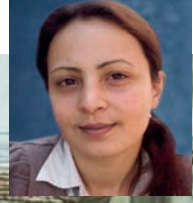
- a-Yuva
- b-İrmak
- c-Orman
- d-Koru

11-Aşağıdakilerden hangisi "ilk doğan çocuk" anlamına gelen bir sözcüktür?

- a-Toygar
- b-Toygun
- c-Tolun
- d-Tonguç

12-İnşaatların bitmesinden sonra ortada kalan inşaat artıklarına ne ad verilir?

- a-Kolhoz
- b-Moloz
- c-Yığın
- d-Şarj

İklim Değişikliği Biliminin Unutulan Öncüsü:

Eunice Newton Foote

İklim krizi, bugün insanlığın karşı karşıya olduğu en büyük sorunlardan birisi. Fakat krizin bilimsel işaretleri 19. yüzyılın başından bu yana gözlemleniyordu...

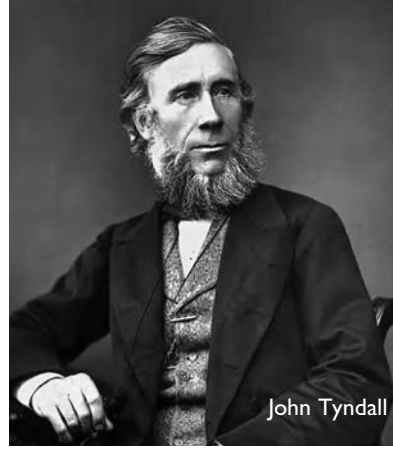
Karbondiyoksitle dolu bir atmosferin aşırı ölçüde ısınabileceğini ilk fark eden, Amerikalı aktivist, bilim insanı Eunice Newton Foote idi ve yıl henüz 1856'ydı. Evinde deneyler yapan Foote, biri nemli, biri kuru, biri düşük basınçlı ve biri karbondiyoksit dolu »

olmak üzere farklı hava türle-riyle dolu tüplerin güneşte bira-kılmaya nasıl tepki verdiklerini gözlemliyordu.

Nemli, kuru ve düşük basınç-lı tüplerin verdiği sonuçlar şaşırtıcı değildi. Fakat karbondioksitle dolu tüpün ne denli ısındığına ve bu ısı-nyı ne denli uzun süre koruduğuna ta-nık olunca şaşkına döndü. Fransız matematikçi ve fizikçi Joseph Four-rier'in bir süre önce dünyanın sı-caklığı konusunda ortaya koyduğu teorileri (dünyanın yalıtkan bir gaz tabakasıyla çevrili olması yani bu-gün 'sera etkisi' olarak nitelendirdi-ğimiz durum) anımsayan Foote, bu basit deneyiyle çok önemli bir sonu-ca ulaştı: "Karbondioksitle dolu bir atmosfer, dünyaya yüksek bir sıcak-lık verebilir."

Foote'un bulguları aynı yıl Ame-rikan Bilimsel İlerleme Der-neği'nin (AAAS) bir toplantısında sunuldu ve bilimsel bir dergide bir makale olarak da yayımlandı. Fo-ote'un çalışmasına ayrıca Ameri-kan popüler bilim dergisi Scientific American'da ve bazı Kanada, İskoç ve Alman dergilerinde de yer veril-di. Deneyi ve ulaştığı bulgu bir süre gündemde kalsa da, ardından hızla unutuldu.

Hatta öylesine unutuldu ki, İrlan-dalı fizikçi John Tyndall, 1859'da Londra Kraliyet Enstitüsü'ndeki kendi deneylerine dayanarak ben-zer bulgular ortaya koydu fakat Fo-ote'tan alıntı yapmadı. Tyndall'ın biyografisini yazan Roland Jackson

ise, Tyndall'ın bulgularını ortaya koymasının ardından buna karşılık hiç kimsenin Foote'un ondan önce-ki çalışmalarını anımsatmayışının şaşırtıcı olduğunu yazdı. Ne var ki, Foote yerine Tyndall, modern iklim biliminin kurucusu olarak kutlanan isimdir ve büyük, çok üniversiteli bir iklim araştırma merkezine onun adı verilmiştir.

Foote'un çalışması, emekli jeo-log Ray Sorenson tarafından 2010 yılında dergi arşivlerinde buluna-na dek tamamıyla unutuldu. Soren-son'un yeniden gündeme taşıdığı Foote'un bulguları ve 1850'lerde ısınan bir iklimden söz eden ve bü-yük ölçüde görmezden gelinen bi-lim insanının öyküsü yeniden yan-ki uyandırdı.

Bugün Foote'u, iklim değişik-liği konusundaki öncü deneyinden ötürü bir vizyoner olarak görmek ve tarihin cinsiyetçiliği nedeniyle görmezden geldiğini varsaymak mümkündür. Fakat şunu da eklemek

gerekir ki, ne Foote ne de Tyndall büyümekte olan iklim değışikliği tehlikesi konusunda bugün bizim sahip olduğumuz denli bir farkındalığa sahip değillerdi. Bulguları onları endişelendirmedi ve çevrelerinde meydana gelen Sanayi Devrimi'ni ısı ve gazlar üzerine yaptıkları araştırmalarla ilişkilendirmediler.

Bilim insanlarının fosil yakıtları kullanmanın atmosfere iklim değışikliğine neden olacak denli karbondioksit salabileceğini fark etmesi biraz daha zaman aldı; bunun sadece gelecek için soyut bir endişe olmadığı, zaten hâlihazırda gerçekleşmekte olduğunun kanıtlanması için de biraz daha zaman gerekti.

Ne Foote ne de Tyndall büyümekte olan iklim değışikliği tehlikesi konusunda bugün bizim sahip olduğumuz denli bir farkındalığa sahip değillerdi.

Modern bilimin avantajlarıyla, 1850'lerde tarımsal arazi oluşturmak amacıyla ağaçların kesilmesi ve fosil yakıtların yakılması ile birlikte, 19. yüzyılda iklim değışikliğinin başladığını artık biliyoruz. Foote'un deney yaptığı günlerde, ayaklarının altındaki dünya çoktan ısınmaya başlamıştı fakat insanların iklim de-

ğışikliği hakkında hiçbir fikri yoktu. Tyndall bilimsel kariyerine demiryolları üzerinde çalışarak ve sanayileşme nedeniyle arazilerde meydana gelen büyük değışimler hakkında makaleler yazarak başlamıştı. Fakat yine de, insanların dünyanın iklimini değıştirecek denli büyük bir şeye yol açabileceğini düşünmemişti. Doğrusu, o dönemde böylesi bir fikir, birçok insana gülünç gelebilirdi.

Ancak o yüzyılın sonunda bilim insanları, sürekli artan miktarlarda yakılan kömürü küresel ısınma olasılığıyla ilişkilendirdiler. Genç iklim aktivisti Greta Thunberg'in uzaktan akrabası olan İsveçli bir bilim adamı Svante Arrhenius, Stockholm Fizik Derneği'nde buzul çağlarının nedenleri üzerine tartışıyordu ve tesadüfen Fourier ve Tyndall'ın çalışmalarını inceledi.

Ancak çağdaşlarının çoğu gibi, Arrhenius da aslında sıcaklıkların artmasından çok düşmesinden endişe ediyordu, bu yüzden işe atmosferdeki karbondioksit miktarını yarıya indirmenin etkisini incelemekle başladı. Bunun, dünyayı yeni bir buzul çağını başlatmak için yeterli olacak şekilde 5°C'ye kadar soğutacağını öngördü.

Bir meslektaş, tam tersi bir mantık yürütülebileceğini öne sürdü: Ya karbondioksit eklenirse? Hesaplama tekrar yapıldığında, atmosferik karbondioksitin iki katına çıkmasının dünyanın sıcaklığını 5°C, hatta 6°C artıracığını hesapladı.

Arrhenius, 1895'in sonunda İs-

veç Kraliyet Bilimler Akademi-si'nde bir makale sundu ve sonraki baharda bu makale Philosophical Magazine'de İngilizceye çevrilerek yayımlandı; bu da bulgularının Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne ulaştığı anlamına geliyordu.

382

On the Heat in the Sun's Rays.

ART. XXXI.—*Circumstances affecting the Heat of the Sun's Rays;*
by EUNICE FOOTE.

(Read before the American Association, August 23d, 1856.)

My investigations have had for their object to determine the different circumstances that affect the thermal action of the rays of light that proceed from the sun.

Several results have been obtained.

First. The action increases with the density of the air, and is diminished as it becomes more rarified.

The experiments were made with an air-pump and two cylin-

Ünlü İsveçli bilim adamı Svante Arrhenius, 1890'ların ortalarında insan kaynaklı karbondioksit salımlarının artan sıcaklıklarla ilişkili olduğunu ilk öne süren bilim insanıdır.

1899'da başka bir bilim insanı, eğer insanlar mevcut oranlarda kömür yakmaya devam ederse, yakın bir zamanda, en azından birkaç yüz yıl içinde, atmosferik karbondioksitin iki katına çıkabileceğine dikkat çekti.

Arrhenius, bu gözlemi 1908 tarihli popüler bilim kitabı *Worlds in the Making*'de alıntılarla, "Atmosferdeki düşük karbonik asit yüzdesi, endüstrideki ilerlemelerle birkaç yüzyıl içinde gözle görülür bir dereceye kadar değişebilir." diye yazdı. Yine de çok endişeli değildi. Aksine, daha sıcak bir dünya fikri oldukça hoş geliyordu. Çünkü her ne kadar can yakıcılığı, yok ediciliği ve öldürücülüğü de olsa, diğer yandan ısı aynı zamanda bir hayat kırtarıcıydı da...

Öte yandan hiç kimse, ısınan bir iklimin ekosistemleri nasıl bozabileceğini veya aşırı hava koşulları olasılığını artırabileceğini ortaya çıkarmak için araştırma yapmamıştı.

Popular *Mechanics* dergisi 1912'de Arrhenius'un bulgularını yayımlarken, gelecek nesillerin "daha güneşli bir gökyüzü altında yaşama şansı" sağladıkları için kömür yakarak atmosferi ısıtan atalarına minnet duyacaklarını iddia ediyordu. Bugün böylesi bir cümleyi okumak her ne kadar yüzümüzde acı bir gülümsemeye yol açsa da, o günlerde bu tür yorumlar insanlar için mantıklıydı... •

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: Out of the cold: the slow beginnings of climate change science, Dr. Alice Bell, 8 Kasım 2022, historyextra.com

"Eskiden küresel ısınmaya şüphleyle yaklaşırdım, ama şimdi dünyanın kontrolden çıktığına kesinlikle ikna oldum. CO², her yıl daha da büyüyen bir orman yangını gibidir." - Richard Branson

Gücün Doğası

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Merkezine parayı, varlığı, zenginliği koyduğumuzdan beri, yeryüzünde yaşamın adil olmadığını düşünüyoruz çoğumuz. Mücadelemiz, daha çok sahip olmak, kazanmak, zenginleşmek, tüketebilmek üzerine kurulmuş durumda. Binlerce yıldır yapılan savaşlar, rekabetler, çalışmalar önünde sonunda, sahip olma, ele geçirme ile noktalanıyor. Madde anlamda zengin olmayı becermiş insanların davranışlarında da değişiklikler olabiliyor. Zengininin sınırları geniş olduğundan, büyüyen rakamlarla birlikte ego,

Zengininin sınırları geniş olduğundan, büyüyen rakamlarla birlikte ego, acımasızlık, küstahlık, kötülük gibi özellikler de büyüyebiliyor.

acımasızlık, küstahlık, kötülük gibi özellikler de büyüyebiliyor. Sadece para değil, güç ve otorite sahibi olanlar da farklı değil. En belirginleri, siyasi gücü elinde bulunduranlar elbette. Kısa sürede tanınmaz

hale geliyorlar. Gerçi, gücü eline geçirip zengin olmayana pek rastlamıyoruz ama neyse.

Şöyle bir şey yaparsak. Yönetici, başkan, diktatör, tiran, vb. adı her neyse, güçten beslenen ve bunu insanların zararına kullanan figürü, elindeki her şeyi alıp, dımdızlak vaziyette, helikopterle Amazon

Aslanların dünyasında, bir kral en fazla kendi sürüsünün lideri olur.

ormanlarının orta yerine bıraksak. Yani, doğanın olabildiğince, insandan korunmuş bir bölgesine. Çöl de olabilir, ama hayvan ve bitkilerle maksimum temas, alacağı eğitim için çok daha yararlı olur bence. Ormana bırakırken, eline şarjı bitmiş bir telefon verebiliriz. Belki, tek atımlık silah olarak bir hayvandan korunmak için kullanabilir. Bir

de, içinde milyon dolar olan bir çanta verelim. Ateş yakmayı becerebilirse, ısınmak için kullanabilir.

Bu eğitim, bize net olarak, gücün insanın doğasıyla ilgili olmadığını, insana atfedilen bir olgu olduğunu gösterir diye düşünüyorum.

Aslanların dünyasında, bir kral en fazla kendi sürüsünün lideri olur. Kendini de yırtsa, ülkedeki aslanlara, hatta bölgedekilere liderlik yapması olanaksızdır.

Hayvanlar, doğanın öngördüğü gibi yaşarlar. Acıkınca yerler, yiyecek bulamazlarsa, güçsüz düşer, ölürler. İstisnalar dışında yiyecek stoklamazlar. Doğa ihtiyaçları kadarını sunar. Elbette, hayatta kalmak için savaşır, çiftleşirler, hatta bazıları insanlarınkine benzer duygular da yaşar. Ama hadlerini her zaman bilirler. En açgözlü halleri, bazen bol bulunca, yiyeceği fazla kaçırmak olabilir. İçgüdüleriyle doğaya saygı duyarlar. •

Güç Hakkında Ünlü Sözler

Güç ve güveni hep dışımda aradım. Ama bunlar insanın içinden gelir. Ve her zaman oradadırlar. **-Sigmund Freud**

Hiçbir kuvvet sizi bir düşmanınızla dostunuzun beraber çalışması kadar sarsamaz biri hakkınızda iftiralar yayar öteki ise havadisi kulağınıza ulaştırır. **-Mark Twain**

Sende olmayan şeylerin sende bulunan şeylerden daha güzel olduklarını düşünme. Fakat sende olan şeylerin en iyi olanına bak. Ve bir gün gelip de bunları kaybedersen tekrar elde etmenin ne kadar güç olacağını düşün. **-Marcus Aurelius**

Bende
Kalanlar
Demir Ayaç

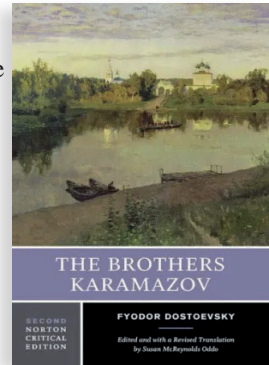

Unutulamayan Bir Çocukluk Anısı Bütün Yaşamı Değiştirebilir!

Profesyonel kariyerimle beraber odaklandığım ikinci tutku alanım edebiyat ve özelinde Dostoyevski, yıllar sonra beni yine lisans ve lisansüstü eğitimimi aldığım şehre; Şikago'ya getirdi. Northwestern Üniversitesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde, lisans ve lisansüstü derslere katılmak ve araştırmalar yapmak üzere bir yıl boyunca buradayım. Bu dönem Rus Dili ve Edebiyatı konusunda dünyaca ünlü Prof. Gary Saul Morson'un Slavic 210-2 kod'lu; *Karamazov Kardeşler* ve *Anna Karenina* romanlarının incelendiği derse katılıyorum. Büyük bir amfide, her yıl derslerine 500 öğrenciden fazla katılım

sağlayan Prof. Morson, ilk haftalar *Karamazov Kardeşler* romanının detayları üzerinde durdu. Bu yazımda sizlerle bu detaylardan birisini paylaşıyorum.

Dostoyevski iki bölüm olarak planladığı, ancak ölümünden önce sadece birinci bölümünü yazabildiği son romanı *Karamazov Kardeşler*'de; Rus edebiyatına has özel bir

ısrarla başka yazarların kaçırdığı veya açığa vurmadığı “nihai sorular”ı sorar. Doğruyla yanlış nasıl ayırt edebiliriz? Nasıl yaşamalıyız? Hayatımızı anlamlı kılan nedir?

Bakış açımız ne olursa olsun, bu romanda size farklı ve zorlayıcı gelecek- ya yazara ait ya da karakterlerine ait fikirler bulursunuz. Romanda suç, cinayet, intihar, zina, adaletsizlik ve acı çekmek gibi konular işlenir. Aşırı olaylar ahlak ve yaşamın anlamı hakkındaki meselelere özel bir önem ve aciliyet kazandırır.

Karamazov Kardeşler, Ocak 1879’da dönemin ünlü yayın organlarından biri olan Rus Habercisi (Russkiy Vestnik) dergisinde bölümler halinde yayımlanmaya başladığında oldukça büyük yankı uyandırır. Okuyanların birçoğu romanı eyleme bir çağrı olarak görür. Hatta, Dostoyevski, St. Petersburg Üniversitesi öğrencilerinin yararına düzenlenen bir etkinlikte romanın önemli bir bölümü olan “Büyük Engizisyoncu”yu okuduğunda, o kadar büyük bir etki yaratır ki hükümet romanın o bölümünü yasaklayarak halka açık okumaları engeller.

Dostoyevski:
“Bu kitabı dar bir kitle için yazdım ve külliyatımın doruk noktası olarak görüyorum.”

Sözkonusu *Büyük Engizisyoncu* bölümü, Batı ülkelerinde ayrı ve kısa kitap olarak da basılmaktadır. Karamazov Kardeşler üzerine lisansüstü çalışmalar yapılmakta ve makaleler yayımlanmaktadır.

Dostoyevski 1879 yılında romanı tamamladığında “bu kitabı dar bir kitle için yazdım ve külliyatımın doruk noktası olarak görüyorum” demiştir. Romanı okuyan biri Dostoyevski’ye yazmış olduğu mektubunda: “Karamazovlardan sonra (ve onu okurken) birkaç

defa dehşetle etrafıma baktım ve her şeyin eskisi gibi devam ettiğine, dünyanın ekseninden çıkmadığına hayret ettim. Bu o derece kâhince, ateşli, yıkıcı ki dün olduğumuz yerde kalmamız, aynı duyguları hissetmemiz, korkunç kıyamet gününden başka bir şey düşünmemiz imkânsız geliyordu.”

Başka bir okur, Aralık 1880 tarihli mektubunda Dostoyevski’ye “aldığım haz ve ruhuma kattığı fayda için duyduğum minnettarlığı ifade edecek söz bulamıyorum” diye ekler; “minnettarlık sözlerimi biz-zat tekrarlamayı çok isterdim” der.

Diğer bir okur, Kasım 1879’da “Karamazov Kardeşler sayesinde kendini yeniden yaratmak ve daha iyi bir insan olmak mümkündür” diye yazmıştır. Tüm bu değerlendirmeler ve okur kitlesi üzerinde bırakmış olduğu derin etki göz önünde bulundurulduğunda; böylesine coşkulu bir takdirin, çok az yazara-romana nasip olduğunu belirtmek yerinde bir karar olacaktır.

Çok satan değil, kuşaklar boyu sevilerek okunan anlamına gelen iyi edebiyat, okuyucusuna empati yapmayı öğretmek ve tecrübe etmek konusunda tek alternatif ve eşsiz bir yöntemdir. Rus Edebiyatı da diğer iyi edebiyatlar gibi, bu konuda rakipsizdir. Satırların arasında, karakterlerin beyinlerinin içine girip sayfa sayfa alınan kararları, neticelerini sürekli onlarla birlikte, defalarca yaşarız. Değişimlerini olaylar ve nedenleriyle birlikte takip ederiz. Bu öyle bir tekniktir ki gündelik hayatta karşınızdakıyla yapamazsınız. Halbuki iyi edebiyat okuyarak, bu tekniği farklı ortam ve konularda defalarca yapınca, bir davranış türü olarak empati kurabilmeyi öğrenirsiniz. Bu sizin doğal alışkanlığınız halini alır. Başka disiplinler de bunu kişiye öğretir ama pratiğini sadece iyi edebiyat sağlar! İyi edebiyat okuyucuya bu tecrübeyi kazandırır. Başka bir sınıfı, karşı cinsi, ırkı, farklı düşüneni tecrübe edebilmenin, onları anlayabilmenin yolu iyi edebiyatla sağlanabilen empatidir.

Karamazov Kardeşler şehvet düşkününü bir babanın kucağından,

hayata savrulmuş çocuklarının hikayesidir. Romanın sonunda, baba gayrimeşru oğlu tarafından öldürülür. Ancak mahkeme, eldeki verilere bakarak, diğer kardeşi suçlu bulur ve cezalandırır. Bu bağlamda romanın kurgusu harikadır. Siz, okuyucu olarak katilin kim olduğunu bile bir kurgu sayesinde; mahkeme sahneleri sürecinde ve sonunda kafanızı karışarak öğrenirken Dostoyevski bu süreçte, bir taraftan da tıpkı sizi jüri üyelerinden birisi konumuna koyar. Siz de anlatılanlar, savunmalar ve eldeki verilere göre jürinin vermiş olduğu yanlış karara iştirak eder, onaylamış olursunuz. Burada Dostoyevski dahice, adalet mekanizmasının nasıl yanılabilceğini de arka planda okuyucuya hatırlatmaktadır. Yazara göre gerçek adalet, kişinin vicdanındadır.

Şehvet düşkününü bir babanın kucağından sokaklara fırlatılan bu çocukların her biri ayrı akraba, eş-dost ve evdeki yardımcılarının ellerinde büyümüşler, kapı kapı dolaşmışlardır. Yıllar sonra doğdukları kasabaya, her biri ayrı birer karakter, farklı görüşlerde bireyler olarak geri dönerler, babalarıyla buluşurlar. Roman bu farklı kişilikleri, özellikleri, görüşleri ve baba - oğul ilişkilerini çok güzel anlatır. Yazarın büyüklüğü, çocuk karakterler arasında taraf olmaması, karakterlerin görüşlerini rahat ifade edebilmeleri için istedikleri kadar konuşmalarına, tartışmalarına izin vermesi, sayfalar ayırmış olmasıdır. Hangi karakteri okuyorsanız o sayfalarda

o karakterle hemfikir olur, görüşle-
rinde gerçek payı olduğuna inanır
ve kendinizle özdeşleştirirsiniz.
Sayfayı çevirip diğer karaktere geç-
tiğinizde, bu sefer o karakter sizi
kendisine bağlar, onun dediklerini
doğru bulursunuz. Tamam, artık
karakterimi seçtim dediğiniz an,
üçüncü karakter öncelik kazanır,
sizi etkisi altına alır ve o karakterin
görüşlerine katılırsınız. Aslında
Dostoyevski romanın daha ikinci
sayfasında intihar eden genç bir
kızın hikayesiyle örneklediği gibi
insanların istikrarsız olduğunu ve
tutarlı olamayacaklarını göstermek-
tedir. Romanın çok başında olması
dolayısıyla eserin ana temalarından
birisini olan insanların istikrarsızlığı
okuyucunun gözünden kaçmaktadır.

Dostoyevski romanlarında
insanın çift kişilik yapısı oldukça
detaylı bir şekilde ele alınan tema-
lardan biridir. Ona göre insanda
iyilikle beraber kötülük de bulunur;
birey bir taraftan kamil insan gibi
hareket edebilirken diğer taraftan
akıldışı gelgeç ve yıkıcı eğilimlere

**Okurken üç kardeşe
de bağlanıyoruz.
Dahası, kendimizi
derinlemesine ve
rahatsız edici boyutta
bir mahkeme dramı
içinde buluyoruz.**

yönelebilir. Romanın karakterleri,
kendi içlerine dönüp baktıklarında
içlerinde tekinsiz bir coğrafya bul-
muştur. Karakterlerin iç dünyaları
birey “camiu’l-ez-dad” yani zıtların
bulunduğu bir mekândır.

Okurken üç kardeşe de bağlanı-
yoruz. Dahası, kendimizi derinle-
mesine ve rahatsız edici boyutta bir
mahkeme dramı içinde buluyoruz.
Dostoyevski bizi en büyük korkula-
rımız ve en rahatsız edici tabuları-
mızla yüzleştiriyor: Çocuk ölümleri,
kendi ailemize karşı beslediğimiz
saldırganlık duyguları ve yaşadığı-
mız saplantılı arzular. Romanın bu
boyutları, bugün bile hâlâ çok duy-
gusal ve güçlü.

Bütün önemli felsefe ve görüşle-
rin meydan savaşı verdiği bu güzel
romanda, arka planda çok güzel
duygular da özenle seçilmiş, kurgu-
nun içeriğine büyük bir titizlik ve
ustalıkla yerleştirilmiştir. Bunlardan
birisini de çocukluktan kalan, unu-
tulamayan anılardır. Dostoyevski
unutulamayan çocukluk anılarının
çok önemli olduğuna, unutulamayan
güzel bir çocukluk anısının herhangi
bir kriz anında çocuğu kurtaracağı-
na inanır.

Romanın hemen başında kardeş-
lerden Alyoşa’nın çocukluk anısı
anlatılmıştır: “Zaten annesini yitir-
diğinde dört yaşında olduğu halde
yüzünü, okşamarlarını, ‘karşımda
canlıymış gibi...’ diyerek hayatının
sonuna kadar unutamamıştı. Her-
kesçe bilindiği gibi bu çeşit anılar
insanın pek küçüklüğüne, hatta iki
yaşına ilişkin olabilir. Fakat bu,

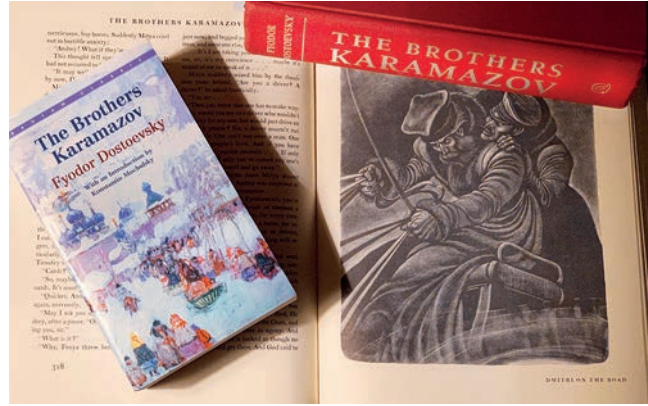
artık silinmiş büyük bir tablounu bıraktığı karanlıkta ışıldayan bir noktacı halindedir her zaman. Alyoşa için de öyleydi. Belleğinde sadece sakın bir yaz akşamı kalmıştı. Açık bir pencere, pencereden çaprazlama giren güneş ışığı... (En iyi de bunu hatırlıyordu...) Odanın köşesinde bir ikon önünde yanan kandil; ikonun karşısında diz çökmüş annesi!... Kadın isteri nöbetine tutulmuş gibi haykırıp çılgınlık atıyor, ağlıyor, Alyoşa'yı canını acıtıncaya kadar kucaklıyor, dua ederek Kutsal Ana'ya koruması için yalvarıyormuşçasına çocuğu ikona doğru uzatıyor..."

Alyoşa, annesini dört yaşındayken kaybetmişti. Ölen annesinden kendisinde kalan tek hatıra ikonun karşısında kendisini kucakladığı sahneydi. Onda kalan tek hatıra buydu. Ve ömrü boyunca bu anı unutamamış ve hep kalbinde korumuştur.

Romanın sonlarına doğru baba öldürülür. Öldüren gayrimeşru çocuk Smerdyakov'dur. Ancak eldeki tüm veriler cinayetin işlendiği gece o mekânda bulunan büyük kardeş Dimitri'yi işaret etmiştir. Dimitri tutuklanır, yargılanır ve cezalandırılır. Mahkeme sahneleri romanın en güzel bölümlerindedir. Tanık olarak dinlenen Alman doktor Herzenstube, Dimitri'yi savunan ifadesinde, Dimitri ile olan çocukluk anısını

anlatır: “-Evet, fındık diyordum, diye doğruladı. Bir kilo fındık getirdim ona. Çünkü çocuğa o zamana kadar hiç kimse fındık getirmemiş. Parmağımı kaldırdım:

-Oğlum, dedim, Gott der Vater! (Baba Tanrı). O da güldü. 'Gott der Vater,' diye tekrarladı. 'Gott der Sohn!' (Oğul Tanrı). Gene gülerek kekeleydi 'Gott der Sohn.

Gott der Heilige Geist!' (Kutsal Ruh Tanrı; Hıristiyanların kutsal üçlüsü, Teslis.) Küçük o zaman da güldü, dili döndüğü kadar, 'Gott derv Heilige Geist'ı da tekrarladı. Gittim ben. İki gün sonra oradan geçerken beni görünce, 'amca, Gott der Vater, Gott der Sohn' diye bağırdı. Sadece Gott der Heilige Geist'ı unutmamıştı, ben hatırlattım. O gün de çok acıdım ona. Sonra götürdüler oradan, bir daha da görmedim. Aradan yirmi üç yıl geçti, saçlarım iyice aklanmıştı artık. Bir gün baktım, bir türlü tanıyamadığım, yağız bir delikanlı odama

giriyor... Giren girmez parmağını kaldırdı, gülerken ‘Gott der Vater, Gott der Sohn, Gott der Heilige Geist’ dedi. Henüz geldim; bana aldığınız bir kilo fındığa teşekkür etmek için koştum. O zamanlar kimse bana bir kilo fındık almamıştı, yalnız siz aldınız bana bir kilo fındığı...’ O anda ben, mutlu gençliğimi, avludaki yalınayak çocuğu hatırladım, içim sızladı. Ona ‘kadirbilir delikanlıymışsın küçüklüğünde aldığım bir kilo fındığı unutmamışsın,’ dedim. Kucakladım, kutsadım onu... Ağladım. O gülüyor, gülerken de ağlıyordu. Fakat o ağlıyordu, gördüm bunu. Yazık ki şimdi...”

Dimitri sanık iskemlesinden Alman doktora seslenir: “Şimdi de ağlıyorum, Alman efendi, şimdi de ağlıyorum. Tanrı kulu!”

Dostoyevski’nin unutulamayan çocukluk anılarının üzerinde ısrarla durmasının sebebi, işbu anıların gelecekte çocukları kriz zamanlarında koruyacağına ve doğru yolu göstereceğine olan inancıdır. Bu anıların parayla, pulla, sınırsız maddi imkânlarla sağlanabilen unutulmaz seyahatler, sıradışı sürprizlerle sağlanan heyecanlarla bir alakası yoktur. Bu anılar, gündelik yaşamın içinde, rutin hale gelmiş, sıradan, ufak, basit, olağan, yaşanan kırıntılardır. Bir annenin elleriyle hazırlamış olduğu tarhana çorbası kaşıklanırken çocuğun o çorbanın kokusunu ve o akşam yemeği ortamında, konuşulan bir konunun kalbinde yer etmesi ve unutulmamasıdır. Babasıyla el

Demir Aytaç

Prof. Gary Saul Morson

ele sokakta yürürken, soğuk havada acı çeken cılız bir sokak hayvanı hakkında babasının söylemiş olduğu güzel ama bir o denli acıklı sözlerin sıcaklığını avucunun içinde, babasının kalbinin sıcaklığından geldiğini duyduğu an gibi. Veya bir çocuğun, babaannesinin her akşam uyku öncesi başucunda duygu yükleyerek okumuş olduğu ve tek kelimesini bile anlayamadığı bir Rıza Tevfik şiirinin, müziğinin hafızasında ömür boyu kalması gibi.

Dostoyevski bu tür unutulamayan çocukluk anılarının üzerinde çok durur. Prof. Gary Saul Morson’da *Karamazov Kardeşler*’i okuturken bu tür anıların önemini vurguladı. Dersin sonunda da, bütün öğrencilerinin gözlerinin içine baka baka: “Bilinçli bir şekilde gelecekte çocuklarınıza unutamayacakları çocukluk anıları yaratın ve yaşatın!” dedi.

Bir edebiyat romanı gençlere ancak bu kadar güzel öğretilir, sevdirebilirdi!•

demiraytac@butundunya.com.tr

Anka
Berk Yüksel

Işık Karanlıktan Doğar!

Dünyada iki çeşit insan yaşar:
1. Anne karnından doğanlar.
2. Anne karnından doğmakla yetinmeyip
defalarca kendisinden doğanlar...

Herkesin iyi-kötü, yarım-yamalak bir şey-
leri öğrenmek istediği; ancak eşzamanlı
olarak asla "öğretilmek" istemediği bir
dünyada, yapılacak en doğru şey sa-
dece ama sadece kendi yolunu
paylaşmaktır...

İnsanlara onlar sormadan
anlatırsanız ve bir de
üstüne üstlük kişilik
problemleri varsa
"dikte ediyor,
didaktik"
derler.

Yok, bilgiye aç değillerse düşüncelere dalıp rüyalar âlemine giderler.

Ya da yolları onları farklı ihtiyaçlara sürükledi ise "Bu adam da ne işlerle uğraşiyor!" derler,

Olmadı, dayanamadın dar pencereye üç beş kelimeden, ke-limeler pencereni geri döner ve "Deli mi ne?" derler,

Geniş kitlelere en değerli fikirlerini, düşüncelerini, yaşamdan çıkarımlarını paylaşırsın, anlamaz sırtlarını dönerler...

Yolda olduğunu zannettiğin insanlara değer verirsin, yönünü şaşırıp sırtından hançerlerler...

Bu sebepten bilmek, bulmak; soran ve arayan dışındakilere susmak gerek... Kulakların çınlasın üç kere yüce "Hermes"!

Hayat ağacından uzak, en önemlisi kendisinden uzak; kâinata yabancı, "insan olamayan insan"...

Bağlılıklarını bağımlılık yaparak kutsuyor...

Acınası halinden mutlu, alevler onu közlerken,

"Daha da, daha da!" diyor "bakar görmez" insanımsı,

Çektiği acıdan zevk alıp,

"Oduklar bedava" diye ateşi kendi odunları ile beslerken...

Aynadaki aksinde işlenmeden giden kendisini göremiyor, bilemiyor, tanıyamıyor...

Yaşarken kendinden doğamıyor! Kendi cehenneminde, büyük bir mutlulukla yanıyor "herkes";

Bir damla, sadece bir damla bile bilgelik suyu istemeden...

Yakın, kellesini isteyen "herkes gibi" olmayanların! diyenler her dönemde her toplumda olabiliyor...

Karanlık ise her daim kol geziyor...

En zifiri karanlık anında, ışığa değil de karanlığa dokunabilen "kahraman",

kendini tanıyıp,

ışığı gerçekten anlıyor!

Aydınlık, tarih boyunca işte bu karanlıktan doğuyor!

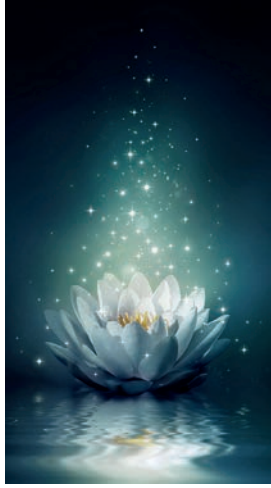
"O güzel karanlığa nazikçe gitme,

Günün sonunda yaşlılık yanmalı ve kudurmalsı,

İşığın ölümüne karşı öfke, öfke..." (*)

berkyuksel@butundunya.com.tr

(*) Şair Dylan Thomas tarafından ölmek üzere olan babası için yazdığı "O Güzel Karanlığa Nazikçe Gitme" şiirinin ilk 3 mısrası)

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

			4		5		1	3
9		5	7		3	6		
6		3		9		7		8
		1						5
	8		1			2		6
7	5	6	3		8	4	9	
5	9				2	1		7
1		7		4		8	2	
		8	9	1			3	4

Sudoku Yapamayanlar İçin

8		9	2		4			
4	3							
	7					9	4	
			4	1			9	
				9			2	6
9		6						
				2	9	7	6	
3				4				
6	9	2					8	1

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Gastro Kùltür
Reha Tartıcı

Sùrdürülebilir Bir Dünya İçin

Bitkisel mutfak giderek gelişen ve adını her gün daha çok duyduğumuz bir gerçek. Bu kadar çok duymamızın ise birçok nedeni var.

Öncelikle vegan hayat biçimini tercih edenlerin sayısı giderek artıyor ve %100 bitkisel beslenen veganlar, bu beslenme biçiminin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynuyor.

Ancak vegan olmasalar dahi bitkisel beslenen birçok kişi var. Önce veganlık ile bitkisel beslenmenin farkını anlamakta fayda var.

Veganlık bir yaşam biçimi. Yalnızca beslenme biçimi değil. Veganlar hayatın her alanında hayvan kullanımını, onlardan elde edilen herhangi bir ürünün kullanımını reddeden, kozmetikten paketlenmeye,

beslenmeden giyimine kadar birçok alanda hayvanların rızası dışında kullanılmasına karşı duruyor.

Dolayısıyla bir vegan için kıyafette deri kullanmak, üzerinde hayvan deneyi yapılmış bir ürün kullanmak neyse süt, yumurta, peynir gibi ürünleri tüketmek özünde

aynı şey.

Hayatı bu felsefe ile yorumlayarak yaşamak, her geçen gün daha da yaygınlaşıyor. Bitkisel beslenmek ise bu işin yalnızca küçük bir kısmı.

Vegan mutfak ya da bitkisel mutfak, çevresel endişelerle, küresel iklim krizleriyle, sağlık gerekçeleriyle ve daha pek çok nedenden dolayı vegan olmayanlar

Vegan yaşam biçimi her geçen gün daha da yaygınlaşıyor.

tarafından da giderek daha fazla benimseniyor.

Vegan yaşam biçiminin küçük bir kısmı olan vegan mutfak, gastro-nomi dünyasında da her geçen gün daha çok konuşuluyor ve tartışılıyor.

Peki bu tartışmalar hangi başlıklardan oluşuyor?

Sağlık kuşkusuz en fazla öne çıkan başlık. Konuyu bilmeyenlerin kafasında deli sorular var.

Proteini nereden alıyoruz? Gün içerisinde almamız gereken tüm besin değerlerine ulaşabiliyor muyuz? Süt olmazsa kalsiyumu nasıl alırız? gibi bir çok soru araştırılıyor her gün.

Özellikle sıfır kolesterol içermeleri nedeniyle

bitkisel kaynaklar kalp ve damar sağlığını koruyan bir beslenme biçimi olması nedeniyle öne çıkıyor.

Aslında zaten günlük besin değeri ihtiyaçlarımızın çoğunun bitkisel kaynaklı gıdalardan elde ediyoruz. Dengeli ve bilinçli beslenme ile hiç uğraşmasak dahi temel ihtiyaçlarımızın çoğunu her gün karşılıyoruz. Birçok mineral ve vitamini, hayvanlar da otlardan ve bitkilerden alıyor.

Dolayısıyla uzmanlar da artık en sağlıklı beslenme biçimlerini araştırırken, yanlarında her ne tavsiye edilirse edilsin bitki ve bakliyat ağırlıklı beslenmenin en sağlıklı beslenme biçimi olduğu konusunda birleşiyor. Özellikle sıfır kolesterol içermeleri nedeniyle bitkisel kaynaklar kalp ve damar sağlığını koruyan bir beslenme biçimi olması nedeniyle öne çıkıyor.

Hastanelerin protein eksikliği yaşayan hastalarla değil ama pandemi nedeniyle, kalp krizleri ve şeker hastalığı gibi nedenlerle dolu olduğu gerçeğini göz önünde tutarak, dengeli ve sağlıklı beslenmenin temel dinamiklerini öğrenmemiz çok önemli.

Dengeli ve sağlıklı beslenirken dünyamızın ekolojik dengesini gözetmek, bitkisel beslenme söz konusu olduğunda öne çıkan başlıklardan bir diğeri. Gezegenimizin kaynaklarını üzerindeki tüm canlılarla birlikte paylaşma sorumluluğumuz var. Ekolojinin müdahale edilmediğinde kendi kendine yetebilen muazzam bir dengesi var.

Her bir organizmanın, evrenin devamlılığında bir yeri ve amacı

var.

Tüketmek için “hayvan ürettiğimizizde” hem bu dengele-ri geri dönüşü olmayacak şekilde bozuyor, hem de sınırlı olan kaynakları verimsiz halde kullanıyoruz.

Örneğin doğada kendi halinde var olan hayvanlara ek olarak üretilen milyonlarca hayvanı beslemek için, bütün insanlığı beslemeye yetecek kadar tarım arazisini yem üretmek için kullanıyoruz.

Söz dünyanın ekolojik dengesine geldiğinde tabii ki ilk akla gelen soru bu kadar insan beslenirken bunu nasıl sürdürülebilir kılarız?

Cevap insanların beslenme biçiminde gizli.

Bitkisel beslenme sürdürülebilir bir dünya için bireysel olarak yapılabilecek en önemli tercihlerden biri. Yalnızca bir öğününüzü bile %100 bitkisel bir opsiyon ile değiştirdiğinizde, uzun vadede 3 metre kare orman arazisinin, 3500 m³ suyun israf olmasını önlemiş olacağınızı biliyor musunuz?

Bu sadece sizin yaşadığınız dünyaya değil, çocuklarınızın ve gele-

Yalnızca bir öğününüzü bile %100 bitkisel bir opsiyon ile değiştirdiğinizde, uzun vadede 3 metre kare orman arazisinin, 3500 m³ suyun israf olmasını önlemiş olacağınızı biliyor muydunuz?

cek nesillerin yaşayacağı dünyaya sağladığınız katkı.

Endüstrinin doğa ile barış ve uyum içerisinde gelişmemesi, yalnızca şu an yaşadığımız dünyayı ve bizi değil, bizden sonra gelecek yüzlerce jenerasyonu olumsuz etkilemeye devam ettiğini bilerek hareket etmeliyiz.

Bitkisel beslenmeye toplumun mesafeli olmasının en önemli nedenlerinden biri de doğru bilinen yanlışlar diyebiliriz.

Mesela “Veganlık pahalıdır!” algısı toplumdaki hakim görüş. Ne yazık ki zaman içerisinde veganlığın marjinal veya bir kesime ait bir hayat biçimiymiş gibi lanse edilme-

sinden kaynaklı bir önyargıdan bahsediyoruz. Bu yaklaşımın aslı astarı yok.

Bitkisel beslenmenin temelini oluşturan en şahane ürünleri semt pazarlarında makul fiyatlara bulabiliyorsunuz. Yöresel otlar, coğrafi işaretli meyveler neyse ki hala her yerde satılıyor. Somun ekmek, patates, makarna ve bakliyat gibi en çok tüketilen ürünlerin de vegan olduğunu hatırlatmakta fayda var.

İstanbul'da da mutfağı %100 bitkisel olan menüsüne vegan opsiyon ekleyen restoranların sayısı gibi hızla artmakta.

Yukarıda işaret ettiğim bütün faktörler dünyanın eşit ve sürdürülebilir bir gezegen olması için çok önemli olsa da, konu her zaman damak zevkinde kilitleniyor gibi görünüyor.

Sağlığı için dahi bitkisel beslenmesi gereken bireylerin “ama ben bundan vazgeçmem ki” diye savundukları onlarca hayvansal kaynaklı gıda var. Bu da bilinçsiz önyargının ürünü olan bir yaklaşım.

İşin aslı ise bambaşka!

Sürdürülebilirliği, sağlıklı ve doğru beslenmeyi hedefleyen gastronomi dünyasındaki gelişmeler ve bitkisel beslenmenin dünya mutfağındaki artan rolü sayesinde olağanüstü lezzetler artık bitkilerden yapılıyor.

Gastronomi dünyası da kabuk değiştiriyor. Bu değişimin nelere sebep olduğunu biliyor musunuz?

- Almanya, Amerika, Japonya, Fransa ve İngiltere’de Miche-

lin yıldızlı %100 vegan restoranlar mevcut.

- Bunun yanı sıra örneğin İngiltere’de tüm restoranlarda, hatta en ücra köşedeki restoranda dahi vegan opsiyon bulmak mümkün.

- İstanbul’da da mutfağı %100 bitkisel olan restoranların sayısı, menüsüne vegan opsiyon ekleyen restoranların sayısı gibi hızla artmakta.

Söz konusu olan damak tadı ise insanın aklına hemen şu sorular geliyor.

Bitkisel mutfaklarda hayvansal ürün tabanlı lezzetleri yakalamak nasıl mümkün oluyor?

Yumurta, bal, süt ve peynirsiz,

ya da hayvansal etsiz nasıl bir mutfak oluşuyor?

Sadece yumurta yerine kullanılabilecek 10'a yakın alternatif var. Yumurta'yı kıvam için mi kullanıyorsunuz, bağlayıcı olarak mı, yumurta akını mı köpürteceksiniz yoksa sadece kahvaltıda yemek için mi?

Örneğin bitkisel mutfakta aquafaba olarak bilenen malzeme, bildiğimiz nohutun haşlama suyu. Evde kolayca hazırlayabileceğiniz bir ürün. Nohutlarınızı haşladığınız suyu saklayarak harika bir bitkisel yumurta ikamesi elde edebilirsiniz.

Ve bu nohut suyundan beze, krema, kek yapabilirsiniz.

Bir başka yumurta ikamesi ise tohumlar.

Chia tohumu ya da çekilmiş keten tohumunun bir yemek kaşığı, bir yumurtaya eşdeğer tariflerde. Yalnızca su ile karıştırıp, yumurta kıvamına gelmesini bekliyorsunuz.

Yine bir başka kolay ikame ürünü ise süt. Hayvansal sütün yerine kullanabileceğiniz bitkisel sütlerin sayısı her geçen gün artıyor. Bademden, fındıktan, soyadan elde edilen sütler market raflarında yerini aldıysa da, evde yapması bir o kadar keyifli ve ekonomik.

Hemen hemen birçok yemiştense süt elde edebiliyorsunuz ve bunun için de profesyonel ekipmanlar ge-

rekmiyor. Protein kaynağı olarak ise bakliyat ve tahıllardan elde edilen proteinlerin yanı sıra, yalnızca protein değil lif oranı da yüksek olan sebzelerin kendisi tercih edilebiliyor.

Örneğin tofu ve tempeh, Uzak Doğu'da binlerde yıldır kullanılan temel protein kaynaklarından, ve tamamen soya fasulyesinden elde ediliyor. Üstelik geleneksel yöntemlerle fermente ediliyor.

Yine bir başka protein kaynağı ise buğday.

Buğdayın nişastasından ayrılmasıyla elde edilen saf protein, birçok bitkisel et ikamesine dönüşüyor.

Seitan olarak bilinen bu protein kaynağı sucuğa, sosise, beyaz ete kolaylıkla dönüşüyor. Buradaki ustalık ise marinasyon ve baharatlarda gizli. Doğru marinasyon teknikleri ve baharatların kullanımı ile buğday, bütün yapısı ve dokusu ile bitkisel

bir ete dönüşüyor.

Kuru yemişlerin aktive edilmesi ve fermente edilmesi ile yoğurt yapmak da mümkün, tereyağı yapmak da. Ama en önemlisi, bitkilere yeni bir gözle bakmak. Onları da farklı pişirme teknikleri, marinasyon çeşitleri ile keşfettikçe önümüzde yeni bir dünyanın kapıları açılıyor.

Beslenme ve çevre bilinci arttıkça, bitkiler başlı başına yeni bir seviyeye dönüşüyor. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Chia tohumu

ya da çekilmiş keten tohumunun bir yemek kaşığı, bir yumurtaya eşdeğer tariflerde.

Gezdikçe Gördükçe

İzlen Şen Toker

Tarihî Küçük Mustafa Paşa Hamamı

Hamam deyince aklınıza neler geliyor? Anne ya da babanızla birlikte hamama yıkanmaya gittiğiniz çocukluk anıları, kurnalardaki çeşmelerden akan sıcak ve soğuk sular, üzerine yatılan göbek taşının sıcaklığı... Elle geçirilmiş bez torbacıklara benzeyen keseleri cilde sürterek birbirini

keseleyenler, çıkan kir ve ölü derilere hayret edenler... Hamam sonrası dinlenme alanında gazoz içerken yapılan sohbetler... Müşterileri yıkayıp keseleyen, köpük masajı yapan tellak ve natırlar... Hamam sefalarının resmedildiği eski resimler... Suyun ve temizlenmenin verdiği arınma ve hafifleme hissi...

17. İstanbul Bienali kapsamında-

daki bir sergiyi gezmek üzere tarihi Küçük Mustafa Paşa Hamamı'na yürürken bu sahneleri gözümde canlandıran hamam kültürümüzü düşünüyorum. Geçmiş Roma İmparatorluğu'na uzanan hamamlar, Osmanlı döneminde çok yaygınmış, Romalılarda hamamların ortalarında bulunan havuzlar, Osmanlılarda göbek taşlarına dönüşmüştü. »

Temizlik, kişisel bakım, dinlenme ve sosyalleşme amacı ile kullanılan hamamların küçük olanları genellikle erkeklere, belirli gün ve saatlerde kadınlara hizmet veriyormuş. Biri erkekler, diğeri kadınların kullanımı için inşa edilen iki ayrı bölümden oluşan, çifte hamam tarzındaki büyük hamamlar ise haftanın her günü herkese açılmış.

Çifte hamamlar yapılırken, iki ayrı bölümün dış kapılarının aynı yere bakmamasına özen gösterilmiştir. Fatih ilçesinin Cibali semtindeki Küçük Mustafa Paşa Hamamı da döneminin en önemli çifte hamam örneklerinden biri olarak 1477 yılında Fatih Sultan Mehmet dönemi sadrazamlarından Küçük Mustafa Paşa tarafından yaptırılmış. 1990'ların ortalarına kadar hamam olarak kullanılan yapı, daha sonra talep yetersizliğinden kapatılmış.

1996 yılında Mermeriş Ticaret Türk şirketi tarafından satın alınan tarihi hamam, restore edilerek çok amaçlı etkinlik mekânı olarak düzenlenmiş. 2009-2011 yılları arasındaki projelendirme ve 2013-2018 arasındaki uygulama çalışmaları Y. Mimar Pelin Özlükiz Çelik tarafından yürütülmüş. 2000 metrekarelik bir alan üzerinde yaklaşık 1265 metrekarelik geniş bir taban alanına oturan yapıda, Türk hamamlarının geleneksel yerleşim düzeni uygulanmış. Hem kadın, hem de erkek bölümünde soğukluk (soyunmalık), ılıkılık ve sıcaklık bölümleri birbirini izliyor.

Hamamın girişindeki merdivenler beni önce erkekler bölümünün soğukluğuna getiriyor. Tek bir kubbeyle örtülü olan, 14,70 m x 14,65 m boyutlarında ve 18,85 m yüksekliğindeki bu alan, genişliği ile

hamamın en çarpıcı bölümünü oluşturuyor. İlk kez bu kadar büyük bir hamam görüyorum ve her iki bölümdaki soğuklukların devasa boyutu beni etkiliyor. Beyaz Marmara mermeriyle döşenmiş alanlarda, kubbelerin üzerindeki cam deliklerden gelen güneş ışıklarının aydınlattığı bölümlerde dolaşıyorum. Hamamın birbirine bağlı çeşitli bölümlerini gezerken her birinin kullanım amacını anlamaya çalışıyorum. Erkekler bölümü, giriş, soğukluk, ılıkılık, hela ve tıraşlık, sıcaklık ve sıcaklığın dört

köşesine yerleştirilmiş dört hücreden oluşuyor. Kadınlar bölümünde ise, giriş, soğukluk, ılıklik ve iki hücrenin açıldığı sıcaklık bulunuyor. Halk arasında “soyunmalık” olarak bilinen soğukluk, hamama gelen insanların kıyafetlerini çıkarıp peştamal denilen ince dokumalara sarınarak yıkanmaya hazırlandıkları bir soyunma odası görevi görüyormuş.

Ilıklıklar, insanların soğuk bir ortamdayken aniden sıcağa girip rahatsızlanmamaları düşünülerek yapılmış geçiş bölümleriymiş. Buralarda sıcaklık dışarıya göre biraz daha yüksek, içeriye göre daha düşükmüş. Özellikle sıcağa dayanamayanlar ve yaşlılar genellikle bu kısmı kullanırmış. Ilıklık bölümünün yanındaki tıraşlıkta kişisel bakımlar yapılmış. Bazen seyyar berberlerin de olduğu bu bölümlerde saç ve sakal tıraşı yapılmalarının yanı sıra sülük, hacamat gibi geleneksel tedavi yöntemleri de uygulanırmış.

Külhanlar, hamamı ve hamam suyunu ısıtan ateşin yandığı bölümlermiş ve burada çalışanlara külhan-

beyleri denirmiş. Hamamın küllhana en yakın ve en sıcak yeri olan bölümleri sıcaklıklarmış. Buradaki sıcak göbek taşlarında kese, masaj yapılır; gelin ve damat hamamları bu alanda düzenlenirmiş. Hamamın kadınlara ait bölümünde kına gecesi,

lohusa şerbeti ve benzeri kutlamalar da yapılır; o dönemde dışarıda pek gezilmediği için oğlunu evlendirmek isteyen anneler gelin adaylarını hamamlarda seçermiş. İpek peştamallar, sedef kakmalı ve gümüş işlemeli nalınlar, fildişi taraklar, hamam tasları, gülabdanlar, sürmedanlar, buhurandanlar, el yapımı sabunlar, havlu takımları ve hamam bohçaları hamam kültürünün parçalarıymış.

Bir zamanlar toplumsal hayatın vazgeçilmez bir parçası olan ve sağlıklı yaşama katkıda bulunan hamamların sayısı giderek azalıyor. Dünya, hamamlarımızı Türk Hamamı olarak tanısa bile, kentleşmeyle birlikte ne yazık ki hamam kültürümüz de kayboluyor. Keşke yıkılan, harap durumda olan diğer tarihi hamamlar da Küçük Mustafa Paşa Hamamı gibi restore edilerek hamam ya da kültür ve etkinlik mekanları olarak halka hizmet vermeye devam etse... Bedenimizi ve ruhumuzu, temizlemek ve iyileştirmek için... •

izlensentoker@butundunya.com.tr

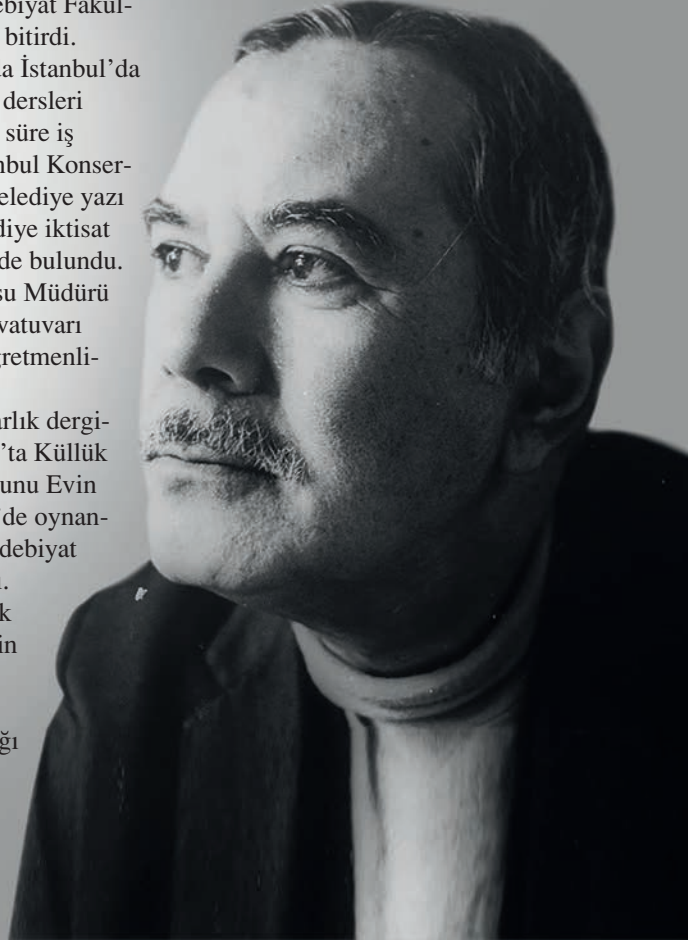
Sabahattin Kudret Aksal

Yazan: SABRİ KEMAL

1 937'de Işık Lisesi'nden mezun oldu.1943'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdi.

1943-1948 arasında İstanbul'da çeşitli liselerde felsefe dersleri verdi. 1950'de kısa bir süre iş müfettişliği yaptı. İstanbul Konservatuarı Müdürlüğü, belediye yazı işleri müdürlüğü, belediye iktisat müfettişliği görevlerinde bulundu. 1961'de Şehir Tiyatrosu Müdürü oldu. Belediye Konservatuarı Estetik Ve Psikoloji öğretmenliğinden emekli oldu.

İlk şiiri 1938'de Varlık dergisinde, ilk öyküsü 1940'ta Küllük dergisinde çıktı. İlk oyunu Evin Üstündeki Bulut 1948'de oynandı. 1940'lardaki yeni edebiyat hareketi içinde yer aldı. Günlük yaşamın, küçük ayrıntıların avareliklerin şairi oldu. Cahit Sıtkı Tarancı etkisiyle hece vezni ve uyak kullandığı ilk dönem şiirlerinden sonra Garip hareketi »

ve Orhan Veli Kanık'a yakınlaştı. 1976 sonrasında ise yalnızlığı elden bırakmadan dilde derinlik arayışına başladı. Uyak tekrar şiirinin köşe taşı oldu. Bu dönemde Garip'ten de uzaklaşıp İkinci Yeni havasına girdi. Kendisine özgü bir biçimde insan-doğa ilişkisine felsefe düzleminde yaklaştı. Şiirlerinde kent insanlarının gündelik ilişkilerini, saçmalıklarını, çatışmaya varan tartışmalarını ele aldı. Öykü ve oyunlarında ise psikolojik öğeleri ve biçim arayışlarını öne çıkardı. Çeviriler ve sanat üzerine yazılar yayımladı. 19 Nisan 1993'te İstanbul'da yaşamını yitirdi. Mezarı Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'ndadır.

Sevda Demi

*Sevdiğim bir kadın var
Çocukluk resmi cebimde
Bir sevda içindeyiz ki sormayın
Gündüz gece eli elimde
Gezdiğimiz yer park
Bazan sinema
Şu İstanbul baştanbaşa bizim
Böyle olur aşk dediğin
Şaşkına çevirir insanı bir bakıma
İş güç arkadaşı
Unutturur insana*

Yalnızlık bir dökse

*Yalnızlık bir dökse yastığına
başını koy
Saçını tara geçen gemilerin
Dip sularına karış kestanenin*

*Bulutun çalgısını duy
Bir yol başlarsa senden biterse
sende*

*Taşını döşe güneşini aç
Uçtukça gömül balcığına*

Bir yalnızlıktan gidilir kalabalığa.

Aşka benzer

*Aşka benzer bir duygu uyanmaya
görsün içimde*

*Dağılır gider kaygılarımın bulutu
Gözümde aranır tazelenir mavi
Kulaklarımda eski yolculuklardan
bir uğultu*

*Donuverir şöyle bir dünya, kayar
yerinden ağaç*

*Sudaki çağrı ne havada bu ne
koku böyle*

*Görünce alışkanlıkların tükendiği
dostlukların da*

*Çıkıverdiğini çevremine ortaya bir
başka kılıkla*

*Bir karıncalanmadır duyurum
ayaklarımda*

*Elden geçirilmiş direkleri,
yelkenleri yeni*

*Yosunu alınmış tekneler de böyle
olur olursa*

*Çaresiz, artık kimse tutamaz beni
Evimmiş, isimmiş, kentimmiş
anlamam*

*Eşyasını dağıtıp yola düşen kişi
örneği*

*Basar giderim bir bilinmeyen yö-
ne doğru*

*Budur derdim ne de olsa bu işin
gereği*

*Bundan sonra bana artık yol
görünsün*

İster bir yeşil ağaçlık arasında
 Bir toprak, susuzluktan çatlamış
 kıraç
 Yüreği ışımuşsa bir kez ne der gö-
 rüntü adama
 Yoldayım gene de gelmez aklıma
 Bu deli tutku düşüme tez ulaşmak
 için mi
 Belki de ereğim başka, bir güzel
 kaçamak
 Neyin nesi bu olup biten bilmem ki
 Gözümde arınır tazelenir mavi
 Kulaklarımda eski yolculuklardan
 bir uğultu
 Aşka benzer bir duygu uyanmaya
 görsün içimde
 Dağlır gider tüm törelerin bulutu

Aşk Şiiri

Bu şiirin ilk mısraı
 Senin için yazıldı

İkincisini söylerken
 Bilinmez kimi düşüneceğim

Gel de inan şimdi sen
 Aşk şiirine

Eşik

Bir yaz günüydü bırakmıştım
 arkamda
 Yürüyordum sokaklar tozdu
 yapılar
 Bozbulanık bir su gibi akıyordu
 Bir kadın çamaşırını astıyordu
 Penceresinde yitirilmiş anılar
 Burnumda çürümüş yemiş
 kokuları

Sokaklar yeniden yeniden
 sokaklar
 Yer bitirir en güzel aydınlıkları
 Gece ile gündüzün kavşak
 noktasında
 Havada kanat vuran bir kuştu
 çirkin
 Ve şaşkın baktım birdenbire
 karşımda
 Olağanüstü güzelliği eşğin

Bütün söylediklerim yalan

Bütün söylediklerim yalan
 Yalan yaşamakta olduğum
 Ne sıcak memleketlere gitmek
 istedim
 Ne kaçmayı düşündüm
 Ben bu şehrin gökyüzünden
 Kasabından fırıncısından
 Havasından hoşnudum

Ölüversem

Bir gün bir akşam vakti ölüversem
 kimseler duymasın kimseler
 duymasın
 bir gün bir akşam vakti ölüversem

ve sen o saatlerde uykudasın
 telaşa düşmeyin telaşa düşmeyin
 böyle vakitsiz çekip gidersem

Denize karşı

Adam oturmuş denize karşı
 Elinde oltası yıldız tutar
 Çeker çıkarır bir bir geceden
 Çeker çıkarır tadına bakar
 Ardında ışık içinde çarşı

*Bir kız geçer arkadaki yoldan
Bir eda bir çalım akça pakça
Ağzı yüzü delice bir türkü
Vurur kokusu uzaklaştıkça
Öyle bir dişi ki beter gerçekten*

*Dalmış gitmiş işine beriki
Vız gelir çarşı türkü vız gelir
Çocuksu bir bakış gözlerinde
Bir başına rıhtımda oturur
Ne geçer içinden bilinmez ki.*

Bir Sabah Uyanmak

*Bir sabah ellerin cebinde çık
evinden!
Ceketin iskemleye asılı kalsın.
Bekleyedursun dostun
Kahvede İşe gitmekten de
Bugünlük vazgeç.
Öylece dolaş çiçek kokan
sokaklarında
Güzel şehrinin.
Yeniden tat gökyüzünü,
Ağaçlara selâm ver!
Apartımanların halini sor!
Senden başkaları için değil
Bu güzel gün Mavi gök.*

Başlamasaydı Bu Masal

*Başlamasaydı bu masal
Kalbin ışıktan rüyası.
Solgun günler diyarında
Kaybolanların dünyası.*

*Başlamasaydı bu masal
Havuzda su, dallarda renk
Başlamasaydı içimde
Bahçeler dolusu ahenk.*

*Başlamasaydı bu masal
Oyun peri sarayında!
Çözülüyor ipi geminin
Yolculuk telâşlı limanda!*

*Başlamasaydı bu masal
Ve hülyası kargaların?
Bitmiyen uzun uykusu
Kıyıda kadirgaların?*

*Başlamasaydı bu masal
Yazı görmesek de olur.
Sular aldı kaygımı.
Vakitsiz kesildi yağmur.*

Ne Tuhaf

*Ne tuhaf ömrümün sonuna kadar
Kelimelerle yaşamam.
Ağaçtan çok ağaç sözünü
Denizden çok deniz sözünü
Sevmem.
Halbuki bir sabah erken uyanınca
Balkona çıkmak da güzel.*

Mübeccel Belik Kıray

Türkiye’de toplumbilimin/ sosyolojinin üniversitelerde kurumsallaşmasında önemli rol oynayan; 1897 yılında Girit’ten İzmir’e göçen bir ailenin kızı olan Prof. Dr. Mübeccel Belik Kıray, 1923 yılında İzmir’de doğdu. 1944 yılında da Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü’nden mezun oldu. Doktora öğrenimini sosyoloji alanında, Prof. Dr. Behice Boran’ın öğrencisi olarak tamamladı. 1951 yılında Türkiye Komünist Partisi operasyonunda tutuklandı. Amerika Birleşik Devletleri’nde Chicago Northwestern Üniversitesi’nde antropoloji dalında bir doktora daha yaptı. Türkiye’ye döndü ve üniversite dışından sınav vererek doçent oldu. Aynı yıl Ortadoğu Teknik Üniversitesi’ne girdi, Sosyal Bilimler Bölümü Başkanlığı görevini üstlendi. 1973

yılında Londra Ekonomi Okulu’nun akademisyenleri arasında yer aldı. İstanbul Teknik Üniversitesi’nde ve Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’nde çalıştı. Austin’deki Teksas Üniversitesi’nde ders verdi. 1989 yılında emekli oldu. Norveç Bergen Üniversitesi, Kahire Amerikan Üniversitesi, ABD Berkeley Üniversitesi ve Zürih Teknik Üniversitesi’nde seri konferanslar veren; ODTÜ Mustafa Parlar Ödülü, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Fahi Doktor unvanı ve Aydınlanma Kadınları Ödülü sahibi Prof. Dr. Mübeccel Belik Kıray, Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) şeref üyeliğine seçildi. Toplumsal değişmeyi ele alan tarzı ile bir ekol oluşturan kır ve kent sosyolojisine ilişkin çalışmalarıyla tanınan; yaşamı boyunca Cumhuriyet’e kanat geren Prof. Dr. Mübeccel Belik Kıray, 2007 yılında yaşama veda etti. •

*Sonbahar sevgim
ilkokul dershanemin
duvarında asılı olan
mevsimler panosunu
gördüğüm gün başladı.*

SONBAHAR ENERJİSİ

Sonbahar en sevdiğim mevsimdir. Dışarı çıkma isteğimizi yok eden nemli ve boğucu bir yazdan sonra sarı, kırmızı, yeşil renkleri ve canlandırıcı havasıyla sabrımızın bir ödülü gibidir. Benim için sonbahar yalnızca bir mevsim değil,

bizleri sosyal yaşama katılmak için teşvik eden, içsel enerjimizi yükselten bir görsel şölen ve gerçek bir ilham unsurudur. Bugüne kadar yayımlanan tüm romanlarımı yazmaya hep sonbaharda başladım; çoğu yine sonbahar başlangıcında yayımlandı.

İnsanlar Yaşadıkça

Mehmet Ünver

Onların kitapevlerine dağıtımlarını, satılanların yerine yenilerinin gelmesini ve medya tanıtımlarının yapılmasını bu güzel mevsimin verdiği taze güçle takip edebildim. Açık konuşmak gerekirse, kitaplarımın yayımı başka bir mevsime hele hele yaza denk gelseydi bu kadar aktif bir şekilde ilgilenecek enerjiyi bulamazdım.

Sonbahar gerçekten düşsel bir

mevsimdir. En duygusal şairlerimizden olan Cemal Süreya, “Sonbahar sanattır diğerleri mevsim” derken aynı düşünceler içinde olduğundan eminim. En büyüleyici doğa fotoğrafları sonbaharda çekilmiş olanlardır. Mevsim tablolarına bakarken bizlerde bedensel ve ruhsal hareketlilik isteği yaratırlar yine sonbaharı konu edinmiş olanlardır. Bunu anlamak için sanal dünyanın arama motorlarından

Cemal Süreya:
"Sonbahar sanattır diğerleri mevsim."

birine girip bakmak yeterlidir. Samimi olmam gerekirse o fotoğraflara bakarken yaşam enerjimin tazelendiğini, ruhumun ilhamla dol-

görüntülerinin altındaki yazıda şöyle diyordu:

"Sonbahar gelince babam sobamızın borularını temizler, çatıyı onarır, annem turşu kurar, ninem kazağın örer, dedem sıcak odamızda bizlere masal anlatır."

Panodaki fotoğrafta ağaçların peş peşe sıralandığı bir cadde ve o cadde- de rüzgârla savrulan sararmış çınar yaprakları görülmüyordu. Yaklaşan gri bulutların indireceği yağmuru seyretmek için pencere önüne yerleşen çocuklar ve bir an önce evlerine gi-

rebilmek için sokakta koşuşturan insanlar resimdeki hareketli figürleri oluşturuyorlardı. Gerek panodaki yazılar gerekse görüntüler yüreğime kelimelerle tarif edemeyeceğim hoş bir yaşam sevgisi ve enerji duygusu yüklemişti. Bunun nedeni, o panoda betimlenenleri sonbaharda birebir yaşamakta oluşumuzdu.

Eylül ayının girmesiyle birlikte en küçüğünden en büyüğüne tüm kentlerde büyük bir hareketlilik başlar. Caddelerde, alışveriş alanlarında, sanat ve sosyal yaşam mekânlarında arı kovanını anımsatan bir görüntü oluşur. Günün tamamı ve gecenin çok önemli

Sonbaharda Bolu / Yedi Göller'de mevsimin ilham verici güzelliğini görebilirsiniz.

duğunu hissedirim. Fotoğraflar her nereye gösteriyorsa bulduğum ilk ulaşım aracıyla oraya gitmek için can atarım. Ülkemizde öylesi gör-sel şölenler sunan sayısız yer vardır. Anadolu'nun yaprakları sararmış çınarlı, kavaklı köylerinden Bolu Yedi Göller'in insanı kendine hayran bırakan o mucizevî görüntülerine ve hatta büyük kentlerin güz renklerini donanmış parklarına kadar bu ilham verici mevsimin güzelliğini görebiliriz.

Sonbahar sevgim ilkokul dershanenin duvarında asılı olan mevsimler panosunu gördüğüm gün başladı. Dört mevsimi canlandıran fotoğrafları gösteren bu panoda sonbahar

bir kısmında hiç durmayan bir devinime tanık oluruz. Yazın uyuşukluğu sayesinde tatile gidemeseler bile evlerinde dinlenmiş olan insanlar sonbaharın girmesiyle tazelenen bir güce kavuşup işlerine, sanatlarına, ailelerine ve yaşamlarına odaklanırlar. Sanatçılar yeni projelere başlarken ebeveynler geleceklelerinden sorumlu oldukları çocukları için uygun okul bulmak, kayıt yapmak, gerekli kıyafetler, defter, kitap, kırtasiye almak için inanılmaz bir enerjiyle koşuşturmaya başlarlar. Günlerce hatta haftalarca sürer bu hareketlilik.

Sonbaharda tüm vitrinler mevsimin özlemleri renklerini yansıtan zarif moda tasarımlarıyla dolar, ünlü modacılar sezonun en gözde kıyafetlerini öne çıkardıkları sanat eseri denilebilecek ürünleriyle televizyonlarda da yayımlanan defileler düzenlerler. Sonbaharla birlikte yazlık yörelere taşınmış olan resim galerileri, tanınmış butikler, restoranlar ve eğlence yerleri kente görkemli bir dönüş yaparak mevsimin enerjisini adeta ateşlerler. Yazın azaltılan deniz ulaşımı seferleri tekrar artırılarak şehir hatları vapurları denizlerde vızır vızır işlemeye başlar.

Covid19 salgını öncesi sonbaharın girmesiyle sinema, tiyatro, konser ve sanat

festivalleri etkinliklerinde baş döndürücü bir hareketlilik yaşanıyor. Bu beklenmedik küresel felaket severek katıldığımız etkinliklere ciddi bir darbe vurmuş olsa da sanatçılarımız ve sanatseverler asla pes etmeden ve sonbahar enerjisini olabildiğince değerlendirerek mevsimin hakkını verdiler. Salgının hızının azalmasıyla büyük kentlerin tiyatro, sinema ve konser salonlarının eski coşkusuna kavuşacağına inancım tamdır. Sonbahar yalnızca büyük kentlerin değil, küçük taşra kasabalarının sosyal yaşamlarına da yeni bir enerji getirir. Tarım ya da hayvancılıkla uğraşanlar için sonbahar mevsimi en yoğun uğraş verdikleri dönemlerden biridir. İlkbahar ve yaz ayları boyunca yetiştirdikleri

Sonbahar yalnızca büyük kentlerin değil, küçük taşra kasabalarının sosyal yaşamlarına da yeni bir enerji getirir.

tahılların hasadı, kavurucu sıcaklarda bin bir emekle topladıkları tütünlerin dizilip balyalanması ve bağbozumları sonbaharın tatlı serinliğinin verdiği yeni enerji sayesinde gerçekleşir.

Hemen herkes bağlardan toplanan üzümlerden pekmez, şıra ve şarap yapmak için nasıl zorlu bir emek verildiğini bilir. Ağustos ya da Temmuz sıcağında pekmez yapmak için kazanlarda saatler boyu üzüm kaynatıp o kazanların başında bekleyerek sürekli karıştırmak bir işkence olurdu. Neyse ki, bu uğraşlar mevsim şartlarının daha insaflı olduğu sonbaharda yapılıyor, insanlar bu işler için gereken enerjiyi sonbahar mevsiminin ılıman havası ve göz alıcı renklerinde buluyor.

İstanbul için Eminönü, Tahtakale, Beşiktaş ve Kadıköy çarşıları bence en yoğun alışverişlerin yapıldığı yerlerdir.

Sonbaharın o tatlı enerjisini içinizde hissetmek isterseniz Eylül ayı başlarında yaşadığınız kentin çarşılarında bir gezinmenizi öneririm.

İstanbul için Eminönü, Tahtakale, Beşiktaş ve Kadıköy çarşıları bence en yoğun alışverişlerin yapıldığı yerlerdir. Büyük bir hevesle çocuklarına defter, kitap, kırtasiye, çanta, ayakkabı, okul forması almak için koşuşturan insanların enerjisi ve heyecanı size de geçecektir. Özellikle Tahtakale gibi vitrinlerin yanı sıra geniş tezgâhların da olduğu bir çarşıda göreceğiniz kalemlerin, silgilerin, boyaların ve defter kaplama malzemelerinin renkleri gözünüzü alacaktır.

Tahtakale'den sonra hemen yakında olan Mahmutpaşa ya da Bahçekapı'ya geçerseniz bu kez okula başlayacak çocukları için bir an önce uygun ayakkabı, elbise,

mont, eşofman, spor ayakkabısı, çorap vs almak için koşuşturan ebeveynlerin tatlı telaşına tanık olursunuz.

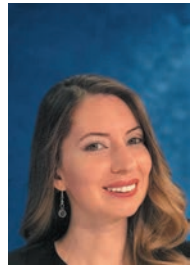
Sonuç olarak, her ne kadar Ocak ayı yeni bir yılın başlangıcı sayılsa da bana göre tüm senenin en coşkulu çalışmalarının

ve koşuşturmalarının yaşandığı sonbahar en yüksek enerjiye sahip olan mevsimdir. •

mehmetunverbd@gmail.com

Neler Olmuyor ki Dünyada

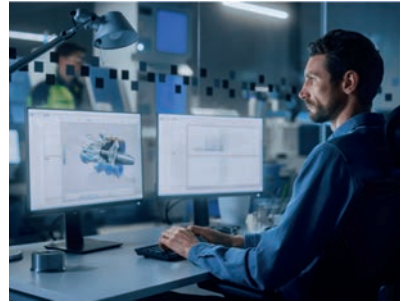
Sezin San Sungunay

Haftada 4 Gün Çalışma Modeli

Enerji krizi sonrası Avrupa'da birçok şirket, haftada dört gün çalışma modeline geçebileceklerinin sinyalini vermişti. Çok sayıda kuruluş ve uzman, bu sistem sayesinde daha fazla tasarruf sağlanabileceğini açıklamıştı. İş dünyası haftada dört günlük çalışma sistemini denemeye başlarken, tasarruf planlarını hayata geçiren ülkelerde eğitim ve öğretimin de dört güne indirilmesi tartışılıyor. İngiltere'de Okul ve Kolej Liderleri Derneği, "Artan maliyetler ve yetersiz destek nedeniyle okulların yarısından fazlası personeli

azaltmayı ve zaman çizelgelerini değiştirmeyi düşünüyor" dedi. Dernek, fon kesintileri hakkında 630 okul müdürü ve okul sahibiyile gö-

rüşüklerini, yüzde 60'ından fazlasının tasarruf için bir gün az eğitim vermeyi desteklediğini aktardı. Eğitimciler, bu plana sıcak bakarken

veliler ise tepki gösteriyor. Okul öğrencileri ve velileriyle ilgili kuruluş UsForThem, bu planı 'çocuklara ihanet' olarak niteledi. Bu arada İzlanda'da uzmanlar, geçen yıl yaptıkları araştırma ile, 4 gün çalışma denemesinin büyük başarıyla sonuçlandığını duyurmuştu. İngiltere'de Haziran ayında başlatılan pilot uygulama kapsamında, 70 şirketten 3 bin 300 çalışan üzerinde de aynı deney gerçekleştiriliyor.

2 Uluslararası Göç Örgütü Vahim Tabloyu Açıkladı

Uluslararası Göç Örgütü, son yıllarda artış gösteren düzensiz göç sorunundaki vahim tabloyu ortaya koyan bir rapor yayımladı. Düzensiz göçte en çok kullanılan güzergah olan Akdeniz'in neredeyse mezarlığa dönüştüğü ifade edilen raporda, 5 bini son 2 yılda olmak üzere 2014'ten bu yana 29 binden fazla düzensiz göçmenin Avrupa'ya gelmeye çalışırken öldüğü vurgulandı. Raporda,

Ocak 2021'den bu yana çoğunluğu Libya ile Tunus kıyıları çıkışlı olan, İtalya veya Malta'ya gelmeye çalışan düzensiz göçmenlerden 2 bin 836'sının teknelerinin batması ya da açlık, susuzluk gibi nedenlerden hayatını kaybettiği belirtildi. Düzensiz göçte öne çıkan diğer bir güzergah olan Kuzey Afrika-Kanarya Adaları hattında ise 2021'den bu yana bin 500 kişinin öldüğü belirtildi. Ayrıca Yunanistan, Batı Balkanlar ve Manş Kanalı'nda da düzensiz göçmen ölümlerinin arttığı ifade edildi. Araştırmacılar, batan birçok teknenin akıbetinin bilinmediğini, kayıtlara geçmeyen ölümlerin de olduğunu vurguladı.

3 İsviçre'de Dünya'nın En Uzun Yolcu Treni

İsviçre'de dünyanın en uzun yolcu treni seferi gerçekleştirildi. 1,9 kilometre uzunluğunda, 100 vagonlu

yolcu treni rekor kırdı. Tren, Alp Dağları'nın eteklerine inşa edilen Albula-Bernina güzergâhında yolcu taşıdı. Çok sayıda kişi dünyanın en uzun yolcu trenini görmek için bölgeye akın etti. Yaklaşık 25 kilometrelik yolculuk bir saatten fazla sürdü. Alp Dağları delinerek inşa edilen ve manzarasıyla çok sayıda turist çeken güzergâh, 2008'de Birleşmiş Milletler Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO tarafından Dünya Mirası listesine dahil edildi. Turistik demir yolu, 22 tünel ve 48 köprüden oluşuyor.

4 ABD'de 1,6 Milyar Dolarlık İkramiye

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki loto çekilişinde büyük ikramiye, rekor seviyeye ulaştı. Powerball adındaki çekilişte tam 39 haftadır bütün sayıları bilen talihli çıkmadı. Ödül havuzundaki para miktarı yeni rekor olan 1.6 milyar doları geçti ve Amerikalılar, loto bayilerine akın etti. Bu ödül bir kişiye çıkarsa kazanan talihli, dünya

çapında lotodan tek seferde en fazla para alan kişi olacak. Bir önceki rekor 1.59 milyar dolar üç talihli arasında bölüştürülmüştü. Ödülü kazanmak isteyenler, altı sayıyı birden bilmek zorunda.

Talihli parasını tek seferde almak isterse, kesintilerin ardından 782.4 milyon dolar kazanacak. Talihli ya da talihliler isterlerse parayı 29 yıla bölüştürülmüş bir şekilde 1.6 milyar dolar olarak da alabilecek.

5 Hindistan'da Asma Köprü Çöktü

Hindistan'ın Gujarat eyaletine bağlı Morbi kasabasında Machhu Nehri'ne kurulu asma yaya köprüsü, üzerinde en az 500 kişinin bulunduğu sırada çöktü. Yüzlerce kişi nehre düştü. Aralarında çocukların da olduğu 141 kişi hayatını kaybetti.

Yetkililer, çöken köprüünün 125 kişi taşıma kapasitesinin olduğunu

ve çökmenin çok sayıda kişinin köprü üstünde aynı anda bulunması nedeniyle gerçekleştiğini ifade etti. Işık Bayramı tatili dolayısıyla çok sayıda kişinin, turistik Morbi kasabasına geldiği, kalabalığın da bu nedenle oluştuğu vurgulandı. Sömürge döneminden kalan 230 metre uzunluğundaki köprünün, 6 aylık bakım sürecinin ardından geçen hafta ulaşıma açıldığı belirtildi. Hindistan Başbakanı Narendra Modi, kazada hayatını kaybedenlerin yakınlarına 2 bin 430 dolar, yaralananlara ise yaklaşık 600 dolar verileceğini açıkladı.

6 BM'den Küresel Isınma Uyarısı

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, küresel ısınma ve artan etkileri karşısında insanlığın işbirliği yapması gerektiği, aksi takdirde insanlığın "yok olacağı" uyarısında bulundu. "İklim cehennemine giden otoyoldayız ve ayağımız hâlâ gaz pedalında" diyen Guterres, "Hayatımızın mücadelesini kaybediyoruz" ifadelerini kullandı.

Guterres, fosil yakıtlardan geçişi hızlandırmak ve yoksul ülkelerin emisyonları azaltabilmelerini ve ısınmanın kaçınılmaz etkileriyle başa çıkabilmelerini sağlamak ve gereken finansmanın sağlanmasını hızlandırmak için bir anlaşma yapılması çağrısında bulundu.

7 İtalya'dan Düzensiz Göçmen Kararı

İtalya yeniden Akdeniz'de göçmenleri kurtaran sivil toplum kuruluşu gemilerine karşı uyguladığı sıkı politika ile gündemde. Başbakan Giorgia Meloni başkanlığında toplanan bakanlar kurulunda düzensiz göçmenlere karşı tedbirler görüşüldü. Yeni kurulan sağ koalisyon hükümeti, göçmenleri kurtaran bir sivil toplum kuruluşu gemisinin İtalya limanlarına yanaşmaması için ilk kez bir karara imza attı. Buna göre Almanya bayraklı "Humanity 1" adlı 180 kadar göçmeni kurtaran geminin, Katanya Limanı dışında denizde demir atarak durdurulmasına karar verildi. İtalya daha önce Alman bayrağı taşıyan kurtarma gemisinin Almanya tarafından kabul edilmesi için nota vermişti. Ülkede daha öncede birçok kez düzensiz göçmenleri kurtaran sivil toplum kuruluşu gemilerinin limanlara yaklaşmasına izin verilmemiş, çoğu yardıma muhtaç durumdaki göçmenin gemiden inmesinin engellenmesi tepkilere yol açmıştı. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

ARALIK AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

8	7	2	4	6	5	9	1	3
9	1	5	7	8	3	6	4	2
6	4	3	2	9	1	7	5	8
4	2	1	6	7	9	3	8	5
3	8	9	1	5	4	2	7	6
7	5	6	3	2	8	4	9	1
5	9	4	8	3	2	1	6	7
1	3	7	5	4	6	8	2	9
2	6	8	9	1	7	5	3	4

Sudoku Yapamayanlar İçin

8	6	9	2	7	4	3	1	5
4	3	1	9	5	8	6	7	2
2	7	5	1	6	3	9	4	8
5	2	3	4	1	6	8	9	7
7	4	8	3	9	5	1	2	6
9	1	6	7	8	2	5	3	4
1	5	4	8	2	9	7	6	3
3	8	7	6	4	1	2	5	9
6	9	2	5	3	7	4	8	1

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

"Bilginizi Denetleyin"

- 1-(c) jpg
- 2-(c) Dikilitaş
- 3-(a) Çağa
- 4-(b) Viyolonsel
- 5-(d) Sterilize
- 6-(c) Tehcir
- 7-(d) Kıl burun
- 8-(c) İşmar
- 9-(b) Hayal etmek
- 10-(a) Yuva
- 11-(d) Tonguç
- 12-(b) Moloz

- 1-(c) Gece gösterimi
- 2-(d) Yalıtkan
- 3-(c) Laf cambazı
- 4-(a) Üçleme
- 5-(a) Pekiştirilmiş
- 6-(a) Toplam ürün
- 7-(b) Süreli, dönemli
- 8-(c) Büyükşehir
- 9-(d) Yöntem bilimi
- 10-(b) Yonga
- 11-(a) Yaratım
- 12-(b) Para kıstılayıcı
- 13-(a) Ayaklık
- 14-(d) Özelliği
- 15-(b) Geçerlik

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	O	R	U	Ç	A	R	U	O	B	A		İ	H	A	N
2	K	A	R	A	C	A		D	O	L	O	M	İ	T	
3	A	Y	A	M	A	M	A		S	A	L	A	M	İ	S
4	N	İ		A	R	A	K	A	N		E	R	A	Y	
5	U	H	U	D		N	A	D	A	N		E	L	E	K
6	Y	A	S	A	L		R	A		O	R	T	A		A
7	S		T	N		B	E	K	A	Y	A		Y	A	R
8	A	N	A		K	A	T	A	N	A		A	A	R	E
9	L	A		F	A	R		R	E	N	A	N	A	S	
10	E	F	E		A		B	A	L		T	E	R	K	İ
11	R	İ	M	İ	N	İ		S		S	A	M	O	A	
12		L	A	F		A	N	I	T		L	O	M		V
13	M	E	R		A	N	A		E	S	E	N		T	A
14	E		E	İ	R	E		İ	R	A	T		N	A	L
15	L	İ	T	R	E		A	V	A	Z		T	İ	R	E
16	A	F		S	L	A	V		V	E					
17	N	A	T	A		T	A	Y	İ	N					
18	U	K	A	L	A		N	A		D					
19	R	A	B		D	N	A		S	E					
20		T	A	S		E	K	İ	N						
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Poyraz Ünal, Ankara

Kaan Karakuş, Kırklareli

Yamaç ve Yaman Kınık, Ankara

Alas ve Uras, Kocaeli

Ege Yokuş, Antalya

Onur Özgül, Ankara

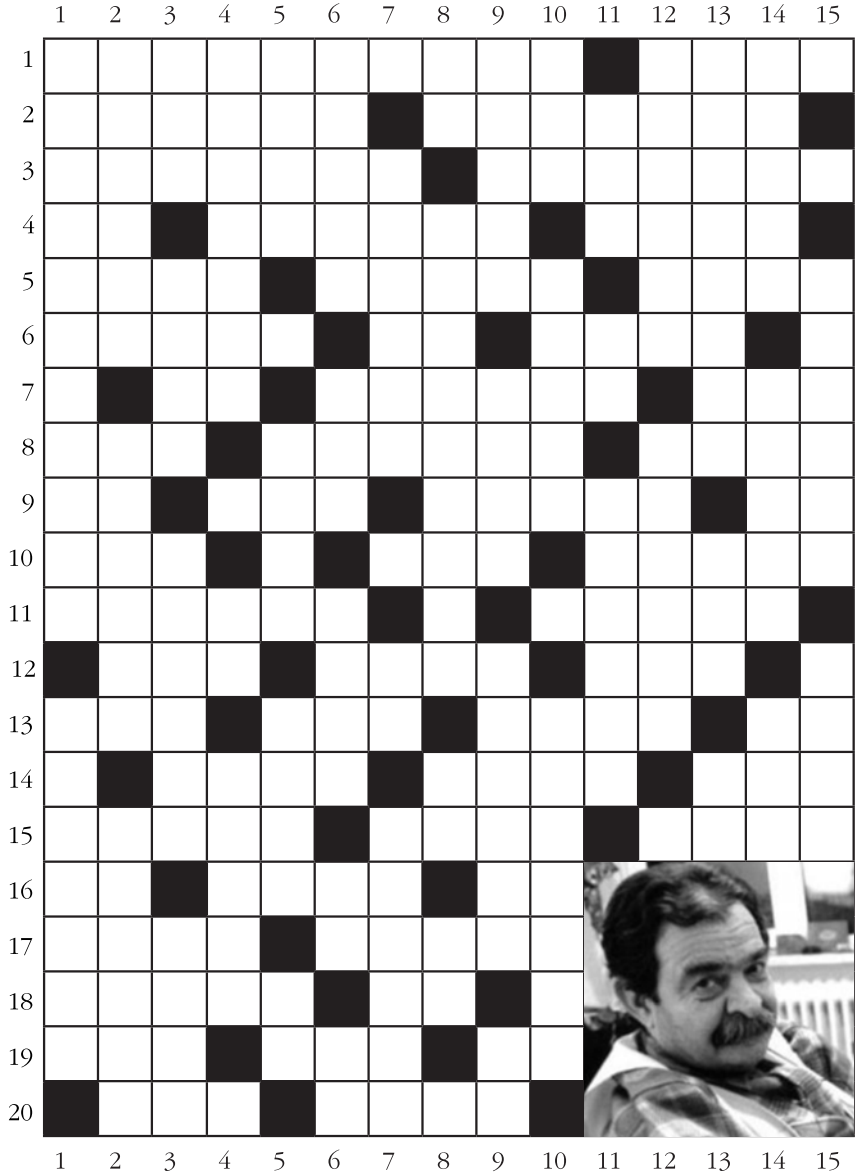
Anıl Eren Özden, Erzurum

Arzu Şahbaz, İstanbul

Oya İbiş, Tokat

Bulmacanın çözüümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-1948-2020 yılları arasında yaşamış olan fotoğrafta görülen yazar, şair, akademisyen ve felsefecimiz.- Bir kimseyi zayıf, kuvvetsiz bırakma. 2-Geyikgilliden Avrupa ve Asya'da yaşayan bir hayvan.- Kalsiyum ve magnezyumlu karbonat birleşiminde bir mineral. 3-İstanbul'un Avrupa Yakası'nda yer alan bir akarsu.- Yunan mitolojisinde Asopos ile Menthone'nin kızı. 4-Nikelin simgesi.- Yağ tavasına verilen bir ad.-Aydın ilk günlerinde doğan. 5-Eski dilde anlaşmalar, sözleşmeler.-Kaba davranışları olan kişi. Kafes biçiminde, metalden yapılmış, kaba pislikleri ayırmaya yarayan süzgeç. 6-Kanuna uygun olan.-Eski Mısır'da güneş tanrısı.-'Lale ...'(Türkiye'nin ilk kadın futbol hake-mi). 7-Tunus'un plaka işareti.- Geride kalanlar, bakiyeler.- Uçurum. 8-Maksim Gorki'nin bir yapıtı.-Uzun ve enli bir tür Japon kılıcı.-İsviçre'de bir kanton. 9-Bir nota.-Bir tür makyaj malzemesi.- İneleyen, çınlayan.-İskambilde birli. 10-Zeybek.-Tatlı ve besleyici bir besin türü.- Binek hayvanların sağrısı. 11-İtalya'da turistik bir sahil kasabası.- Güney Büyük Okyanus'unda, Polinezya'da bulunan, adalar topluluğundan oluşan bir ülke. 12-Lakırdı, söz.-Abide.- Arabanın arka dingili. 13-Katı, şiddetli.-Valide.- Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı.-Uzaklık işareti. 14-İrlanda'ya verilen bir ad.-Gelir-Yük hayvanlarının tırnaklarına çakılan, ayağın şekline uygun demir parçası. 15-Sıvılar için kullanılan bir hacim birimi.-Ses.-İzmir'in bir ilçesi. 16-Bağışlama.-Avrupa'da bir ırk.-Bir bağlaç. 17-Portekiz'e özgü bir tür tatlı.-Atama. 18-Bilgiçlik taşıyan.-Sodyumun simgesi. 19-Tanrı.-Di nükleik asidin kısa yazılışı.-Tavlada bir sayı. 20-Genellikle içine sulu şeyler konulan metal veya tahtadan yapılmış kap.-Kültür,hars

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-1942-1991 yılları arası yaşamış olup 'Yıldızlar Gece Büyür', 'Gecenin Öteki Yüzü', 'Çok Uzak Fazla Yakın' adlı filmlerinden de tanıdığımız sinema yönetmenimiz.- Mercan balıkları familyasından kayalık zeminlerde yaşayan bir balık türü. 2-Güzel koku.- Yararsız, boş giden.-Hastalıktan iyileşinceye kadar olan dönem. 3-Sınır nişanı.-Bir işin ehli olan kişi.- Bir emir veya prensin idaresinde olan memleket.- Kuru tütün yaprağını andıran kızılımsı kahverengi. 4-Boyna asılan kıl çanta.-Akdeniz'de bulunan küçük bir ada.-Ulaştırma. 5-Güneybatı Kafkasya'nın Türkiye sınırına yakın bölgesinde yaşayan bir halk.- Çin ve Moğol imparatorlarına verilen isim.- Temiz, dürüst kimse.-İsim. 6-Güneydoğu Anadolu'da bir petrol bölgesi.-Basınç birimi.-Yardım.-Bir binek hayvanı.-Neonun simgesi. 7-Gelirler.-Olumsuzluk belirten bir ek.-Bön, enayi. 8-Ateş.-Avşa adasına özgü, şarap yapımında kullanılan iri taneli bir üzüm türü. Yol ya da tarla kenarlarında olan doğal setler.-Şaşma belirten bir ünlem. 9-Avrupa'da bir ülke.- İnce gümüş tel.- Ramazan ayı boyunca, yatış namazından sonra kılınan namaz.-Kalayın simgesi. 10-Karışık renkli.-Baş komutan, asilzade.-Saz çalan kişi. 11-İspanyolların sevinç ünlemi.-Radyumun simgesi.-Eylemsizlik. 12-Yoksullara yiyecek dağıtan kurum.-Manisa lalesi de denilen bir bitki. 13-Yönetmen Lee Seok-Hoon'un 2015 yapımı bir filmi.-Sert bir içki.-Kuzey İrlanda'nın plaka işareti. 14-Bir büyüğün küçüğe verdiği hediye, armağan.-İri taneli bir bezelye türü.-Telli bir çalgı. 15-Balıkسير'in eski adı.- Otel, cafe, restoran gibi mekanlarda araçları teslim alıp park eden görevli.

Satranç

Mustafa Yıldız

AVRUPA YAŞ GRUPLARI'NDA BAŞARILI GENÇLERİMİZ

5-15 Kasım 2022 tarihlerinde Antalya'da 46 ülkeden 1000 yarışmacının katılımıyla düzenlenen Avrupa Yaş Grupları Şampiyonasında 10 Yaş Açık kategorisinde Baver Yılmaz 9/7,5 puanla birinci, 14 Yaş Açık kategorisinde Ediz Gürel 9/7,5 puanla ikinci, 8 Yaş Açık kategorisinde Ali Poyraz Aydemir 9/7,5 puanla üçüncü oldular.

Fotoğraf TSF internet sayfasından alınmıştır.

Noam Sason (İsrail) – Baver Yılmaz (Türkiye), 10 Yaş Açık 2. Tur

Beyaz'ın 26. hamlesinden sonra oluşan konumu değerlendirelim: Taşlar sayı ve puan olarak eşit ama Beyaz'ın şah kanadındaki bingiş piyonları oyun sonunda sorun olabilir. Siyah fil, beyaz atın saldırıya dönük olarak gidebileceği kareleri tutmuş, bu da bir üstünlüktür; en belirgin üstünlük göstergesi ise siyah kalenin açık e dikeyini ele geçişi. Bu kale beyaz piyonların arkasındaki bir yataya (1. veya 2. yataya) geçebilirse iş biter! Böyle bir planın ilk adımı olarak Baver Yılmaz, beyaz kaleye basıyor: **26...**

Fa4! 27.Kd2? (Beklenen hata. Beyaz, 27.Kc1 ile direnebilirdi.) **27...Ke1! 28.Ad2 Fb5!** Bu sefer ata basıyoruz. Sürekli baskı hata getirir. **29.Af4?** Kendi şahının kaçış karesini kapattı. **29...Kg1+ 30.Şh3 Fd7+! 31.Şh4 g5+! Çatal 32.Şh5 gxf4** Baskılar sonuç verdi: Siyah, bir figür öne geçti. **33.Kxd5 Fc6 34.Kd3 Kg2** Beyaz terk etti. **0-1**

Ediz Gürel (Türkiye) - Camille Kufferath (Fransa) 14. Yaş Açık 2.Tur

Sicilya savunmasından gelen ve birçok oyunda oluşan konumda karşılıklı atak fırsatları ve savunma zayıflıkları var. Beyaz, şah kanadında h ve g dikeylerinde hedef karelere yüklenmek istiyor. Siyah da bu saldırılardan kurtulabilirse karşı saldırıya geçebileceğini umut ediyor. **25.Vh5 Fe6** (Giri - Shirov, 2018 oyununda da aynı hamleler) **26.Şe2 Kb7 27.Vh6 Fg8 28.Kg2 Kbf7** Beyaz'ın hedefi değişiyor, şimdi g7 karesine yöneliyor. **29.Kxh4!!** Aniden çıkan şimşek! **29...gxh4 30.Af5 h3** (Ata dokunulmıyor: **30...Kxf5 31.Vg7#**) **31.Ah4 Vxh4** (32.Ag6+ mat tehdidi ancak böyle önlenir.) **32.Kxg8+ Kxg8** (32.Vxh4 gxh3 Beyaz için hüsrarla biterdi.) **33.Vxh4 Kg2+ 34.Şf1 Kfg7 35.Vxh3 K2g3 36.Vc8+ Kg8 37.Vxc6 Kf3+ 38.Şe1 Kg1+ 39.Şd2 Kg2+ 40.Fe2** Siyah terk etti. 1-0

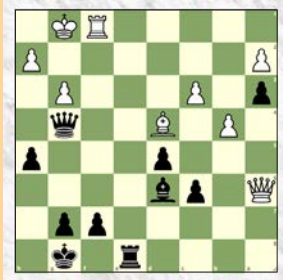
Ali Poyraz Özdemir (Türkiye) - Alex Szakolczai (Macaristan), 8 Yaş Açık, 3. Tur

Küçük ustamız, atak için hazırlıklarını tamamlamış, iş fedaya kalmış. **21.Kxg6!! Şxg6** (Siyah bu kale fedasını reddetse de sonuç değişmeyecekti. Örneğin, **21...f4 22.Axd5 Şxg6 23.Vg1+ Şh6 24.Axb6** veya **21...Kae8 22.Kxf5+ exf5 23.Kxb6** İki yolla da Beyaz, vezir kazanır.) **22.Vh6+ Şf7 23.Vxh5+ Şe7 24.Fg5+ Af6 25.Fxf6+ Şd7 26.Vh7+ Şc8 27.Ve7 Kg8 28.Vf7 Kg1+** Umutsuzca atılış. **29.Şxg1 Vd4+ 30.Şg2 Vd2+ 31.Kf2 Ve3 32.Vf8+ Şd7 33.Vd6+ Şe8 34.Ve7#** 1-0 Özdemir, 1. ve 2. İle eş puanla ve averajla Avrupa üçüncüsü oldu.

Emanuel Lazic (Bosna Hersek) - Hasan Hüseyin Çelik (Türkiye) 14 Yaş Açık, 1.Tur

35...Fxf3! Bilgi ve deneyime dayalı, bitirici bir feda! **36.hxg3 Vxg3+ 37.Şh1 Vh3+ 38.Şg1 Ke4** Merdiven matına hazırlık. **39.Şf2 Vh2+ 40.Şf3 Vf4+ 41.Şg2 Vg5+** Beyaz terk etti. 0-1 Birkaç hamlede mattan kaçış yok. Örneğin, **42.Şf2 Vd2+43. Şf3 Kf4+ 44.Şg3 Kg4+ 45.Şf3 Vg2+ 46.Şe3 Ke4+ 47.Şd3 Ve2#** Çelik, kategorisinde 6,5 puanla dördüncü oldu.

Bize Gönderilen Kitaplardan

Kasîde-i Bürde Tercümelere Büyüyenay Yayınları

“Gaflet, delalet, hıyanet” çağında vefanın en güzel örneklerinden birini sergiliyor Mustafa Kirenci. Bir yıl öne aynı gün annesini ve üstadını yitiren Kirenci yayınevinin 500. Kitabını Sezai Karakoç’un aziz hatırasına adanarak yayınladı. İslam Dünyasında, İmam Bûsîrî’nin dermansız derdinde deva olan Kasîde-i Bürde kadar ünlü, çok okunan, üzerinde çalışılan bir başka kaside yok. Ünü sınırları aşmış hemen hemen bütün dillere nazım ve nesir olarak çevrildi ve üzerine yenileri ekleniyor. 15. yüzyıldan günümüze toplumumuzu derinden etkileyen eserin Türkçe manzum tercümelere nin meşhurlarından on dokuzunu ve bir kısa şerh metnini kapsayan Fatih Yıldız’ın hazırladığı bu çalışma 500 yüz yıllık geniş bir tarih dilimini içine alan tercüme dizisi, karşılaştırmalı biçimde okunabilecek şekilde düzenlenmiş. İrfan dünyamızın yıldızlarından olan mütercimlerinin muhabbet ve marifet müktesebatı da gözler önüne serilmiş oluyor.

Şu Diktatörler Ne Yer Ne İçer?

Christian Roudaut
Say Yayınları

Fransa’nın başarılı gazeteci, yazarlarından olan Roudaut’un bu ilginç kitabı İngilizceden önce Türkçeye çevrildi. Hitler kaprisli bir vejetaryendi. Stalin’in akşam yemeği sofraları siyasi tuzakların bir parçasıydı. Mao “devrimci” yiyeceklerden hoşlanırdı. Çavuşesku yeme içme konusunda “hijyene” çok önem verirdi. Bokassa’nın ziyafet sofraları Fransa krallarının sofralarını aratmazdı. Saddam Hüseyin ise tam bir mutfak şövenistiydi. Tüm diktatörlerin beslenme alışkanlıkları kişiliklerinin ve halka bakış açılarının bir göstergesidir. Totalitarizmin aynası olan diktatör tabakları, onların mutlak güce duydukları açlıkla birlikte, genellikle çocukluklarına dayanan endişelerini yansıtır. “Şu Diktatörler Ne Yer Ne İçer?” sağlam kaynaklara dayanarak, bizleri diktatör sofralarının tehditkâr ve bazen trajikomik atmosferine götürüyor. Yemekler ve dekorlar değişse de korku mütemadiyen menüde kalıyor.

Savaş Nüfus Kıtık Hastalık İşkence ve Geziler Üzerine

Zeki Tez

Doruk Yayınları

“Resimli Kültür Tarihi Defteri” serisinin ikinci kitabı savaş, nüfus, kıtlık, hastalık salgını, işkence ve geziler başlıkları altında insanlığın nereden gelip nereye gittiğini gözler önüne seriyor. İnsanlığın yeryüzündeki dağılışını, macerasını belirleyen bu durumlar tarih boyunca farklı dönemlerde karşımıza çıkıyor. Birbirine bağlı ve birbirinde etkiye yol açan bu olgular İnsan kültürünün gelişiminde önemli yere sahip. Zeki Tez, yakın zamanda yaşanan dünya çapındaki yeni bir salgından sonra insanlık tarihinin tekrar eden desenleri olan salgınlar konusunda tarihsel bir bakış açısı sunuyor. Besin kaynaklarının geleceği konusunun da gitgide daha çok tartışıldığı günümüzde, kıtlık üzerine düşünmek için tarihe göz atıyor. Bilgi kirliliğinin ortasında doğru rotaları gösteren ilgi çekici pek çok konu başlığıyla, coğrafyalar ve dönemler arasında bir tarih yolculuğu.

Bekle Geliyorum

Şükran Günay

KDY

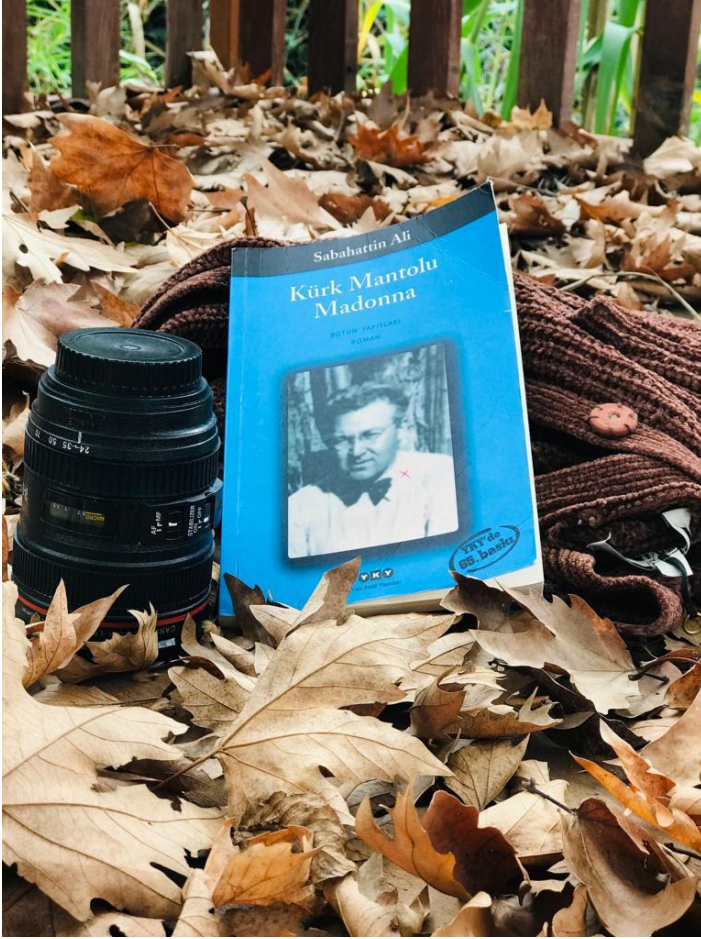
“Öğretmenim, öğrenenim, öğrenmenin eşliğindeyim.” Deniz’in dehlizlerine dalarcasına dalıp gidiyorum hâllerimize, “Ta ilk ana rahmine düştüğümüzden itibaren öğrenme başlıyor desem doğru olur. Ya sonrası? Kimlerin eline teslim ediliyor onca canlar? Nasıl bir sistem dönüyor eğitim öğretim adına? Yeryüzünde çoğalan tahsilli soyguncuları, savaş çılgınlarını, acımadan fakiri yetimi soyanları kimler eğitti, öğretti de insanlığın yüz karaları oldular? Onları doğurup büyüten ailesi mi yoksa içinde buldukları sistem mi bu duruma getirdi?” diye sorup duruyorum kendime. Nerede bir mazlum görsem, onu doğuran anayı düşünüyorum. Kim bilir bir yavrusu olacak diye nice hayalleri vardı? Biçare kendi eksilerimi bulmaya ve onları düzeltmeye yöneliyorum sonunda.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ERVA ERGÜDER ÜREK, HATAY

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

**Bütün Dünya
Abone Servisi**

**Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11**

**E-posta:
abone@butundunya.com.tr**

Bütün Dünya

ZEKİ KOCAMEMİ

İlköğrenimini Hadika-i Meşferet Mektebi'nde tamamladı.

Ortaöğreniminin ardından 1916 yılında Sanayi-i Nefise Mektebi'ne kaydoldu. Önce Hikmet Onat daha sonra İbrahim Çallı'nın öğrencisi oldu. "Resim yapmak demek, icat etmek demektir, taklit etmek değil. Resim bir yapı gibi yoktan var edilir, bir abide gibi örülür" anlayışındaydı.

Akademideki hocalığının yanı sıra, yaşamı boyunca marangozluk yapmıştı. Onun eğlenceliği değil, geçimini sağlayan öz uğraşıydı.

Ressamlarımız geçim derdi ile ikinci bir iş tutmak zorunluluğu ile karşı karşıyaydılar. "Bizdeki ressamlık, piyasa ve borsası ile ekonomik fonksiyonu olan bir meslek değil, amatörce bir uğraşıdır." Adnan Çoker; "Ali Çelebi ile beş kuruş kazanmadan çeşitli alaylar, küçümsemeler karşısında yılmadan (...) memleketimizde filizlenen sahici resim sanatının kahrını çektiler" dedi. Müstehcen diye sergisine izin verilmeyince kabuğuna çekildi. 1959'da 59 yaşında yaşama gözlerini yumdu. 1973'de "Mekkâre Erleri"ne hayran kalan John Berger onun farkına vardı.

